

Jaarverslag 2023

Commissie van Toezicht
voor Jeugdinstanties

**Commissie van Toezicht
voor Jeugdinstanties**

Jaarverslag 2023

De kijk van jongeren leert ons altijd iets bij

Bijna vijf jaar intussen mag ik als voorzitter het belangrijke werk van de vrijwilligers van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen van dichtbij volgen. En als er iets is wat ik steeds opnieuw bevestigd zie, dan is dat het belang van te blijven kijken door de ogen van de jongeren.

Onze maandcommissarissen gaan maandelijks op bezoek in hun gesloten instelling of voorziening veilig verblijf. Ze zien toe op de rechten van deze jongeren en op hoe deze jongeren bejegend worden. Bejegening gaat over hoe iemand behandeld wordt of zich behandeld voelt.

Dit is geen gemakkelijke taak. Onze vrijwilligers voelen een diepe verantwoordelijkheid bij het uitvoeren van hun opdracht. Ze ervaren daarbij geregeld dat ze zich in een spanningsveld begeven. Toch proberen ze, met een ongelooflijke betrokkenheid en gevoeligheid, woorden te geven aan de kijk van jongeren.

Gedreven vrijwilligers met een groot inlevingsvermogen

Als vrijwilliger voor het eerst binnenkomen in een gemeenschapsinstelling of een voorziening veilig verblijf is niet zo evident. Vaak weten de maandcommissarissen niet wat ze moeten verwachten in een wereld die niet vertrouwd is. Laat dat nu de bedoeling zijn van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen: een venster openen vanuit deze instellingen en voorzieningen naar de samenleving.

Een maandcommissaris die dit jaar afscheid van ons nam, na een maximaal mandaat van zes jaar, verwoordde het mooi:

“Al snel vond ik de toon om met jongeren in gesprek te gaan en actief te luisteren naar hun verhalen, hun verzuchtingen, hun vragen en hun klachten. Ik ontmoette jonge mensen met kwetsuren, twijfels, verontwaardiging, boosheid en verdriet. (...) Ik heb geprobeerd om verbinding te maken met elke jongere met wie ik in gesprek ging. Ik ben er nog altijd van overtuigd dat in de ontmoeting het waardevolle van onze taak ligt. Een simpele ‘Hoe gaat het vandaag met jou?’ nodigt altijd uit om te praten.”

Alles is altijd in beweging

Elk jaar is daarbij anders. We zien dat de instellingen en voorzieningen voortdurend evolueren om jongeren zo goed mogelijk te begeleiden. Ook onze commissie staat niet stil. Door de serieuze uitbreiding van ons toepassingsgebied naar de nieuwe voorzieningen veilig verblijf en heel recent ook naar de GES+ voorzieningen groeit onze groep vrijwilligers enorm.

Wat hetzelfde blijft, is dat de maandcommissarissen observeren en praten met jongeren over hun grieven, bezorgdheden en noden. Het gaat dan over belangrijke thema’s zoals het leefklimaat, de regels en de kamermomenten, onderwijs, vrije tijd, eten, contact met familie en vrienden, privacy, inspraak, mentaal welzijn, sancties.

Deze geëngageerde mensen gaan aan de slag met wat ze leren uit de gesprekken met de jongeren. Ze gaan in de voorziening, vanuit het perspectief van een buitenstaander, op een respectvolle manier in dialoog met begeleiders en directies over zaken die de rechten van jongeren onder druk kunnen zetten.

Dit werk van onze vrijwilligers voedt het werk van de commissie en zorgt ervoor dat de commissie kan groeien in haar opdracht. En daarnaast gaat de commissie op Vlaams niveau in dialoog met het agentschap Opgroeien over vaststellingen van de commissie en evoluties in het beleid van het agentschap.

Ik leer van de maandcommissarissen dat er op veel plekken echt ruimte is voor een eerlijke dialoog, dat de vragen van jongeren serieus genomen worden. Dat er soms ook punten van onenigheid en discussie zijn, maar dat een open gesprek vaak mogelijk is. Ik hoor maandcommissarissen vertellen dat ze de voorbije jaren een duidelijke positieve evolutie gezien hebben in hun instelling en dat hun opmerkingen ter harte genomen worden.

Een zorgzame plek voor jongeren

Er is een grote diversiteit in de manier van werken en in het profiel van de jongeren die in een gesloten instelling of voorziening veilig verblijf verblijven. Soms is de achtergrond en het profiel van jongeren die terechtkomen in eenzelfde instelling ook heel verschillend. Ze dragen vaak een zware rugzak met zich mee. Een rugzak met ervaringen uit het verleden, die soms zorgen voor overtuigingen die hun zijn en hun gedrag sterk mee bepalen. Deze jongeren tasten af en zoeken hun plek.

Ze hebben daarbij dikwijls nood aan verbinding met anderen. Ze geven vaak aan dat ze behoefte hebben aan nabijheid, maar ze vertellen aan hun maandcommissaris dat vertrouwde gezichten van andere jongeren in de leefgroep, van begeleiders en van leraars soms snel weer verdwijnen en plaats maken voor telkens nieuwe, onbekende gezichten met wie er meer afstand is.

Toch moeten jongeren, in al hun diversiteit en met dit verloop van mensen, vaak een hele tijd samenleven in een soms vrij strak regime. Begeleiders en directies willen daarnaast van hun voorziening een plek maken van waaruit deze jongeren opnieuw vooruit kunnen met hun leven. Waar ze op een positieve manier verbinding maken met anderen. Waar ze talenten kunnen ontdekken en kunnen bijleren.

Dat is een hele uitdaging, voor de jongeren en voor hun begeleiders. Ook mensen die in de gesloten instellingen of voorzieningen veilig verblijf werken hebben ervaringen die hen raken en die hen in zekere zin veranderen. Incidenten of spanningen kunnen ook bij hen heftige emoties oproepen.

We zien begeleiders die met heel hun hart die zorgzame plek voor jongeren proberen te creëren. De commissie hoort waardering van jongeren voor die inspanningen en voor de band met bepaalde begeleiders. We horen verhalen over begeleiders die ondanks de drukte van de leefgroep, tijd maken om te praten. Of begeleiders die voelen wanneer een jongere een lastige dag heeft en even ruimte nodig heeft. Over begeleiders die samen met de jongeren nadenken over de toekomst of hen stappen helpen zetten.

Maar aan de andere kant zorgen spanningen in de leefgroep of tijdsdruk – soms door een gebrek aan personeel – ervoor dat de tijd voor die belangrijke gesprekken ontbreekt. Dat er soms minder inlevingsvermogen is voor de situatie van de jongere of dat er minder ruimte is voor hun autonomie. Ook essentieel voor hen.

Het werk is nooit af. Het blijft zoeken. Maar een open dialoog is de sleutel om vooruit te gaan en de ontwikkelingskansen van deze jongeren en hun rechten zo goed mogelijk te garanderen.

Caroline Vrijens

Voorzitter van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties

Vlaams kinderrechtencommissaris

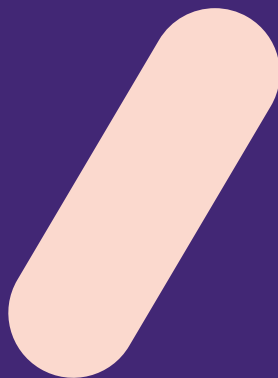
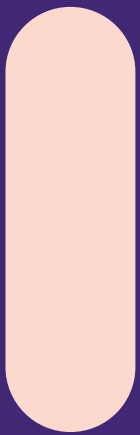

Inhoud

Over de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen	10
1. Bijzondere rechtsbescherming	11
2. Opdrachten	11
3. Werking	11
4. Overleg met directies	12
5. Commissie in verandering	12
6. Samenstelling Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen in 2023	14
Opgroeien en zorg dragen in een context onder spanning	16
1. De commissie noteert spanningsvelden	18
2. Gevolgen van het decreet Jeugddelinquentierecht	18
3. Personeelstekort legt hypotheek op werking	18
4. Wachtlijsten en gebrek aan zorg op maat	19
5. Druk op leefgroepen	19
Gemeenschapsinstellingen	20
1. Leefklimaat	22
2. Kamermomenten	25
3. Onderwijs	28
4. Vrije tijd en ontspanning	32
5. Eten	35
6. Contacten met familie en vrienden	36
7. Privacy	38
8. Participatie	38
9. Diversiteit	39
10. Geestelijke gezondheid	41
11. Fysieke gezondheid	42
12. Regels en afspraken	43
13. Sancties	44
14. Afzondering	47
15. Fouilles	51
16. Politie	52
↘ REFLECTIE van maandcommissaris Hilde Florquin	54

Veilig verblijf	56
1. Leefklimaat	58
2. Kamermomenten	62
3. Onderwijs	63
4. Vrije tijd en activiteiten	64
5. Eten	66
6. Contact met familie en vrienden	67
7. Privacy	67
8. Participatie	68
9. Geestelijke gezondheid	69
10. Jongeren die weglopen	71
11. Drugs	72
12. Afzondering	72
13. Time-out in andere voorzieningen	74
14. Politie	75
↳ REFLECTIE van maandcommissaris Pieter De Loof	76
Vlaams Detentiecentrum	78
1. Afhankelijkheid van de federale gevangenis	80
2. Leefklimaat	80
3. Onderwijs	81
4. Geestelijke gezondheid	82
5. Nood aan detentietraject met perspectief op re-integratie	83
Colofon	85

Over de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen

Op 3 februari 2017 keurde het Vlaams Parlement de oprichting goed van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen (CVTJ). De commissie is ingebed in het Vlaams Kinderrechtencommissariaat. In september 2017 ging dit extern orgaan dat vandaag toezicht houdt op de gemeenschapstellingen en de voorzieningen voor veilig verblijf officieel van start. Het Kinderrechtencommissariaat stuurt het toezichtskader aan. De kinderrechtencommissaris is de voorzitter van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen. Het secretariaat verzorgt het dagelijkse beheer van de commissie.

De Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen brengt elk jaar verslag uit over het leven van jongeren in geslotenheid. Ze formuleert aanbevelingen om de rechten en de belangen van jongeren te versterken.

1. Bijzondere rechtsbescherming

Minderjarigen tijdelijk hun vrijheid afnemen, is een ingrijpende maatregel. In een gesloten opvang leven jongeren vaak in een strakke structuur met een uitgesproken gezags- en machtskader. Die manier van samenleven vraagt om bijzondere rechtsbescherming. De CVTJ maakt het mogelijk om zicht te krijgen op het leven in geslotenheid en op die rechtsbescherming. Hoe beleven de jongeren dat? Waar botsen ze op? Hoe krijgen de rechten van de minderjarigen vorm in geslotenheid? Hoe zien de instellingen en voorzieningen dat?

2. Opdrachten

Het oprichtingsdecreet geeft de commissie verschillende opdrachten die ze in volle onafhankelijkheid uitvoert:

- Toezien op de bejegening, in ruime zin, van kinderen en jongeren die verblijven in de gemeenschapsinstellingen, inclusief het Vlaams Detentiecentrum, de voorzieningen veilig verblijf en (sinds juli 2023) de voorzieningen met een GES+ aanbod.
- Toezien op de eerbiediging van de rechten zoals bedoeld in onder andere het Kinderrechtenverdrag en het decreet van 7 mei 2004 over de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp.

- Kennis nemen van grieven over de bejegening van een of meer kinderen of jongeren in voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang.
- Bemiddelen als die grieven vatbaar zijn voor bemiddeling waarvoor geen omstandig onderzoek nodig is.
- Personen toeleiden naar het Kinderrechtencommissariaat om hun klachtrecht uit te oefenen.
- Rapporteren over het toezicht, de grieven, de bemiddeling en de toeleiding.
- Aanbevelingen formuleren om de bejegening van kinderen en jongeren te verbeteren in voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang.
- Elk jaar verslag uitbrengen aan het Vlaams Parlement over de uitgevoerde opdrachten.

3. Werking

De Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen werkt met maandcommissarissen: vrijwilligers die elke maand al dan niet onaangekondigd een instelling of voorziening bezoeken. Daar spreken ze met jongeren en begeleiders. Ze luisteren naar wat er leeft, wat jongeren bezighoudt. Dat kan in persoonlijke gesprekken maar de maandcommissarissen doen ook mee met activiteiten. Ze schuiven mee aan tafel om samen met de jongeren te eten. Ze volgen soms ook lessen of trajectbesprekingen van de jongeren. Jongeren kiezen zelf wat de maandcommissaris mag doen met hun verhaal of melding. Maandcommissarissen gaan ook in gesprek met begeleiders, team- of campusverantwoordelijken. Bij klachten die omstandiger onderzoek vragen, brengt de maandcommissaris de jongere in contact met de klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat. Soms willen jongeren ook gewoon ventileren of eens vertellen over wat ze allemaal meegemaakt hebben.

Na elk maandbezoek stelt de maandcommissaris een verslag op voor het secretariaat van de commissie. Het secretariaat organiseert elk jaar verschillende intervisies, vormingsdagen, en ontmoetingsdagen. De focus ligt op uitwisseling van ervaringen, opleiding, vorming en netwerking tussen de maandcommissarissen.

4. Overleg met directies

Maandcommissarissen zitten meermaals per jaar samen met de verantwoordelijken van de instelling of de voorziening. Ze koppelen terug wat jongeren vertellen en stellen vragen. Sommige directieleden nodigen tijdens dat overleg ook jongeren uit. De directieleden gaan in op de vragen en duiden waarom iets op een bepaalde manier gebeurt of waar de zorgen van de voorziening liggen. Ze nemen de aangebrachte knelpunten mee naar teamvergaderingen en kijken wat mogelijk is. Soms schieten ze onmiddellijk in actie.

Het voorbije jaar had de commissie overleg met het directiecomité van de gemeenschapsinstellingen. De voorzitter en de secretaris van de commissie gingen bij elke gemeenschapsinstelling langs. Er werd afgesproken om informatie te delen over de verbeterinitiatieven van de gemeenschapsinstellingen. Op 24 november 2023 ontving de commissie de eerste 'Synthesenota verbeteracties gemeenschapsinstellingen 2023'. Op 27 november vond overleg met het directiecomité plaats. Op 29 januari 2024 ontving de commissie een aangevulde synthesenota. De nota zoomt in op het recht op onderwijs, het leefklimaat, het recht op vrije tijd en participatie, de preventie en de toepassing van afzondering en fixatie, het forensisch aanbod en de veiligheidsleefgroepen om time-out of afzondering te vermijden van jongeren die niet passen in de bestaande leefgroepen.

5. Commissie in verandering

De bevoegdheid van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties is in juli 2023 uitgebreid naar voorzieningen waar kinderen en jongeren met ernstige gedrags- en emotionele problemen verblijven (GES+ voorzieningen en GES+ typemodules). Dat betekent dat er in 2024 extra maandcommissarissen bijkomen om deze voorzieningen te bezoeken.

Ook op andere vlakken was 2023 een belangrijk jaar voor het jeugdrecht in Vlaanderen en voor jongeren in gesloten instellingen. Op 1 maart 2023 is het decreet Jeugddelinquentierecht volledig in werking getreden. In de gemeenschapsinstellingen verblijven nu alleen jongeren die een delict hebben gepleegd of die ervan verdacht worden. De jongeren in verontrustende situaties worden toegewezen aan voorzieningen veilig verblijf.

De rechtspositie van jongeren in geslotenheid stond eveneens op de agenda van de beleidsmakers. Er werd gewerkt aan de wijziging van het decreet over de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp. Doel is het decreet van 2004 actualiseren, ook voor minderjarigen in gesloten settings. Het gewijzigde decreet expliciteert belangrijke rechten, vraagt aandacht voor een ontwikkelingsgericht leefklimaat en legt de focus op de preventie en de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen. Op het moment van het schrijven van dit jaarverslag was het decreet voor de tweede keer principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

6. Samenstelling Commissie van Toezicht voor Jeugdinstituten in 2023

Caroline Vrijens
Voorzitter

Eline Strik
Secretaris

Yentl Roels
Ondersteunend
medewerker

Veerle Borremans
Gemeenschaps-
instelling De Grubbe

Edwine Bruyndoncx
De Leemwinning
(tot januari 2024)

Wendy De Bondt
Gemeenschaps-
instelling De Zande,
campus Beernem

Pieter De Loof
Gemeenschaps-
instelling De Kempen,
campus De Markt

Yana Demeyere
Minor Ndako
(vanaf april 2023)

Maarten Doise
Gemeenschaps-
instelling De Zande,
campus Wingene
(vanaf maart 2023)

Hilde Florquin
Gemeenschaps-
instelling De Grubbe
(tot december 2023)

Emma Hadermann
Klavier
(vanaf mei 2023)

Liese Hofkens
Gemeenschaps-
instelling De Kempen,
campus De Hutten

An Keppens
Vlaams Detentie-
centrum Beveren

Denoix Kerger
Gemeenschaps-
instelling De Zande,
campus Ruiselede
(tot mei 2023)

Kristel Liesenborghs
Heem
(tot januari 2024)

Ariane Luyten
MPI Oosterlo
(tot mei 2023)

Ben Nicolai
Het Vertrek
(vanaf mei 2023)

Wendy Peeters
Elegast
(vanaf mei 2023)

Evelyn Schaubroeck
Gemeenschaps-
instelling De Zande,
campus Ruiselede

Brigitte Schorrewegen
De Vijver

Ellen Schryvers
Wingerdbloei
(tot 30 april 2023)

Aurélie Smets
Wingerdbloei
(vanaf mei 2023)

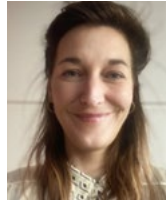
Marina Van den Broeck
Gemeenschaps-
instelling De Kempen,
campus De Markt

Elke Van den Neucker
Van Celst
(tot januari 2024)

Magali Vanderstraeten
Ruyskensveld, campus
Erembodegem
(vanaf februari 2023)

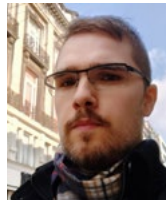
Lotte Vandyck
Zorgbedrijf Antwerpen
(vanaf oktober 2023)

Ann Vanlulle
JEZ11

Lisa Vercruyse
Sint-Idesbald

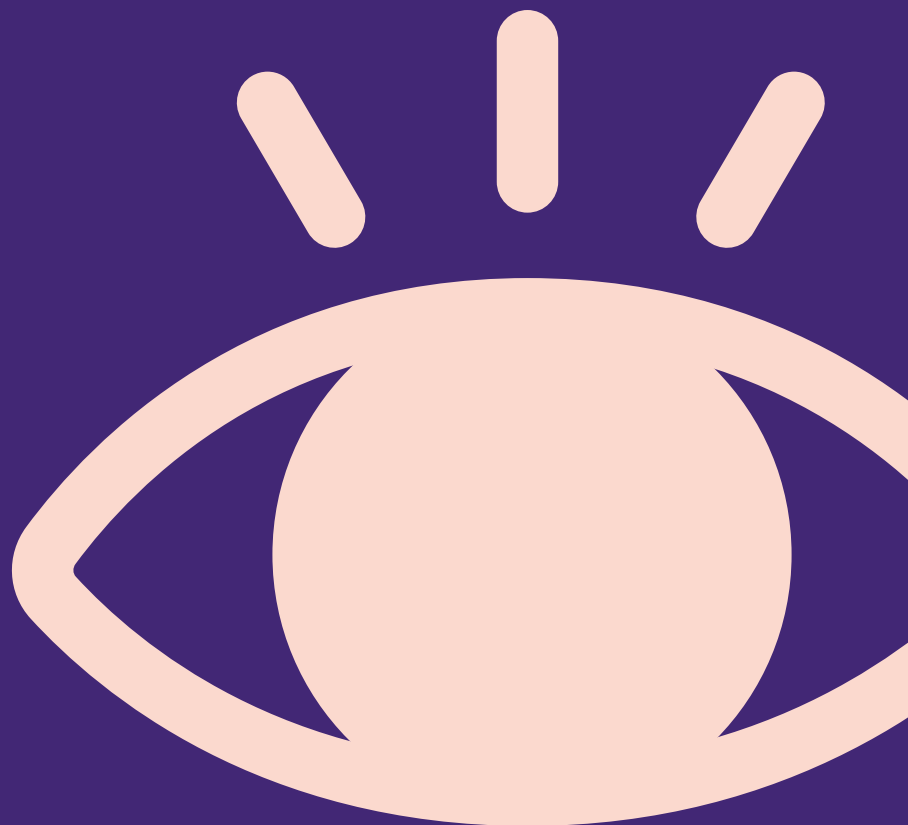
Gawein Verlot
Hagewinde

In 2024 starten de volgende maandcommissarissen met hun mandaat:

Marina Van den Broeck	Gemeenschapsinstelling De Grubbe
Dorien Windey	Pedagogische centrum Wagenschot

We danken de afscheidnemende maandcommissarissen Edwine Bruyndonck, Ellen De Mey, Hilde Florquin, Denoix Kerger, Kristel Liesenborghs, Ariane Luyten, Ellen Schryvers en Elke Van den Neucker voor hun engagement.

Opgroeien en zorg dragen in een context onder spanning

1. De commissie noteert spanningsvelden

De maandcommissarissen merken dat de voorzieningen veilig verblijf en de gemeenschapsinstellingen in een context werken die onder spanning staat.

In hun gesprekken met de jongeren, de begeleiders, de team- en campusverantwoordelijken, de afdelingshoofden of de directie duiken het personeelstekort, de vele personeelwissels, de wachtlijsten en het tekort aan uitstroommogelijkheden voor de jongeren geregeld op. Voorzieningen en instellingen vertellen over de gevolgen van het decreet Jeugddelinquentierecht. Het personeelstekort weegt op de jongeren, de begeleiders en het functioneren van de voorziening of instelling. Jongeren vertellen dat ze perspectief missen. Leefgroepen komen onder druk te staan wanneer de zorgnood van jonge kinderen en jongeren met extra zorgnoden de draagkracht overstijgt.

2. Gevolgen van het decreet Jeugddelinquentierecht

Op 1 maart 2023 is het laatste luik van het nieuwe decreet Jeugddelinquentierecht in voege getreden. Sommige gemeenschapsinstellingen gaven aan dat deze veranderende context voor instabiliteit zorgde in de eigen werking. Nieuwe voorzieningen voor veilig verblijf met nieuwe teams en nieuwe leefgroepen zeiden nog zoekende te zijn naar het juiste evenwicht tussen autonomie en bescherming voor de jongeren.

Voorzieningen veilig verblijf signaleerden ook wrijvingen tussen wat zij aanbieden en de verwachtingen van de jeugdrechter over veilig verblijf. Volgens de voorzieningen verwachten de jeugdrechters veel meer beveiliging en geslotenheid dan zij, vanuit hun insteek van vertrouwen en kansen geven, bieden.

De voorzieningen en instellingen vertellen aan de maandcommissarissen dat ze hun pedagogisch beleid moeten aanpassen omdat de instroom van de profielen een ander soort expertise vergt die ze niet altijd in huis hebben. Vanuit enkele voorzieningen zijn er daarom plannen voor wissellereen met GES+ voorzieningen en de kinder- en jeugdpsychiatrie.

De voorzieningen veilig verblijf menen dat het met de huidige instroom niet realistisch is om de jongeren na negen maanden al opnieuw te laten doorstromen naar de samenleving. Veel jongeren hebben blijvend

ondersteuning nodig. Voorzieningen zeggen partners te zoeken voor een zinvol vervolgtraject voor deze jongeren.

3. Personeelstekort legt hypotheek op werking

Alle voorzieningen – gemeenschapsinstellingen en veilig verblijf – zeggen aan de maandcommissarissen dat het personeelstekort en de personeelsuitval de werking verstoren.

Jongeren moeten vaker op de kamer blijven dan gepland, omdat er te weinig begeleiders zijn voor de leefgroep of omdat leerkrachten afwezig zijn. De maandcommissarissen constateren soms dat jongeren in gemeenschapsinstellingen in te grote leefgroepen leven omdat er te weinig personeel is om ze op te splitsen.

Begeleiders geven aan dat het moeilijk is om aan de slag te gaan met methodes van nieuwe autoriteit en geweldloos verzet of een nieuwe aanpak om escalatie te voorkomen, wanneer ze onderbemand zijn. Bij conflicten grijpen ze sneller naar sancties.

Jongeren ervaren de vele personeelwissels, met telkens nieuwe jonge onervaren gezichten, als ontwrichtend. Eén voorziening zegt inmiddels gestopt te zijn met interim medewerkers of stagiairs aan te trekken omdat dit jongeren te veel belastte en nieuwe breuken creëerde voor hen. Ook de werkdruk voor het bestaande personeel steeg omdat zij de nieuwkomers telkens moesten inwerken.

Ervaren hulpverleners vertellen de maandcommissarissen dat ze soms het gevoel hebben dat ze te veel in de rol van boeman geduwd worden, omdat de nieuwe medewerkers nog handelingsverlegen zijn, en conflicten escaleren. De ervaren begeleiders moeten dan ingrijpen. Er is geen sneltoets om ervaring te verwerven. Door de voortdurende wisselingen in personeel is het ook lastiger om de samenwerking binnen teams te versterken.

Voorzieningen en instellingen doen extra inspanningen om nieuwe medewerkers aan te trekken en te behouden. Maandcommissarissen noteren dat ze proberen om nieuwe medewerkers aan boord te houden met een goed onthaal, startersdagen, een stevige basisopleiding, begeleiding door een meter of peter, opvolgingsgesprekken en vormingen om de veerkracht van het personeel te handhaven.

4. Wachtlijsten en gebrek aan zorg op maat

Maandcommissarissen hoorden jongeren die, dankzij het traject in de voorziening, klaar zijn voor een volgende stap. De meeste jongeren vertelden weliswaar dat ze perspectief missen.

Door de lange wachtlijsten in de hulpverlening, in open voorzieningen en psychiatrische afdelingen of eenheden voor begeleid zelfstandig wonen, zeggen jongeren niet te weten waar ze aan toe zijn. Hoelang zal hun verblijf duren? Wat gebeurt er nadien met hen?

Jongeren vertellen hoe ze in de gemeenschapsinstelling of de voorziening veilig verblijf moeten blijven (lang) nadat het doel van hun verblijf daar bereikt is. Het vreet aan hun motivatie en betrokkenheid.

Soms vertellen jongeren hoe ze normaal gezien over een paar dagen of weken moeten vertrekken, maar nog niet weten hoe hun nabije toekomst er zal uitzien.

Weten dat er niet meteen een vervolgtraject is, weegt ook op de begeleiders. Zij moeten in de leefgroepen jongeren opvangen wanneer ze horen dat hun verblijf nog maar eens verlengd wordt. Of ze moeten zelf het slechte nieuws aan de jongeren vertellen. Of ze moeten de frustraties van de jongeren opvangen bij het uitblijven van een (snelle) reactie van de consulent bij de jeugdrechtsbank die zich bezighoudt met hun dossier.

Hoe langer de jongeren blijven in de leefgroep, hoe meer ze zich gaan hechten aan de locatie en aan de begeleiding. Jongeren geven aan dat ze niet meer staan te springen om naar een andere voorziening te gaan wanneer ze al veel langer dan gepland in de leefgroep verblijven.

5. Druk op leefgroepen

In gemeenschapsinstellingen en voorzieningen veilig verblijf zijn er plaatsingen van erg jonge kinderen, in afwachting van een plek in een aangepaste voorziening. Zo zagen maandcommissarissen in hun voorziening veilig verblijf onder anderen een kind van 10 jaar, een kind van 12 jaar dat mentaal op kleuterniveau functioneerde, en een 11-jarige. Dit legt veel druk op de kinderen, op de leefgroep en op de begeleiding.

Jongeren vertelden aan hun maandcommissaris dat jongeren met extra zorgnoden veel tijd en aandacht van de begeleiders opsorpen omdat ze in leefgroepen zitten waar ze niet thuishoren. Ze zeggen dat ze langer op hun kamer moeten blijven, omdat de begeleiding nog bezig is met een jongere die extra individuele aandacht vraagt.

Naast jonge kinderen, gaat het over jongeren met beperkte cognitieve vaardigheden of zware psychische problemen voor wie er nog geen plaats is in een leefgroep of voorziening die beter aansluit bij hun behoeften.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat ze het gevoel hebben dat ze deze jongeren niet de nodige veiligheid en nabijheid kunnen bieden. De jonge kinderen proberen ze zoveel mogelijk gescheiden te houden van de rest van de leefgroep.

Gemeenschaps- instellingen

“Mijn IB is echt de max. Het is een heel behulpzame persoon, met een warm hart. En altijd respectvol naar de jongeren toe. Het is echt een hele goeie begeleider.”

JONGERE IN EEN GEMEENSCHAPSINSTELLING

In 2022 verbleven in totaal 1.734 jongeren in de gemeenschapsinstellingen. 736 jongeren werden er geplaatst wegens een jeugddelict, 644 voor time-out, 299 voor een kortverblijf en 55 wegens verontrusting¹. Vier vijfde van hen waren jongens². De jongeren verbleven in De Kempen (campus De Markt en campus De Hutten in Mol), in De Zande (campussen Beernem, Ruiselede, Wingene) en in De Grubbe in Everberg.

Sinds maart 2023 is het landschap veranderd en verblijven in de gemeenschapsinstellingen in principe alleen nog jongeren tussen 12 en 18 jaar, die een delict hebben gepleegd of die hiervan verdacht worden – soms tot na hun meerderjarigheid – en jongeren in een traject herstelgerichte time-out bij verontrustende leefsituaties.

1. Leefklimaat

De commissie hoort waardering en dankbaarheid voor de begeleiders

Veel jongeren zeggen dat ze over het algemeen een goede band hebben met hun begeleiders. Ze vertellen aan hun maandcommissaris dat ze sommige begeleiders echt waarderen.

“ De begeleiders in de leefgroep hier vinden we heel goed, ze zijn echt met ons begaan en stellen veel activiteiten voor. Hier willen ze ons duidelijk echt helpen en het positieve uit ons halen.

Ondanks de drukte van de leefgroep, maken die begeleiders tijd om te praten. Ze kijken hoe het gaat wanneer ze weten dat de jongere een lastige dag had. Ze voelen aan wanneer een jongere even ruimte nodig heeft en zijn daarom niet opdringerig met vragen.

Jongeren vertellen met dankbaarheid over begeleiders die ze appreciëren. Zeker wanneer ze een extra inspanning leveren, zoals anderhalf uur nemen om met een jongere te praten, of extra vroeg naar de leefgroep komen om te helpen voorbereiden op een sollicitatiegesprek.

“ Sommige begeleiders zijn echt goed voor ons. Bijvoorbeeld: als ze zien dat je je slecht voelt, als je een slechte dag hebt, dan komen ze naar je toe en dan vragen ze: ‘Heb je me nodig? Dan mag je eens trekken aan mijn mouw.’ Sommigen voelen dat gewoon aan of zo, als ik me slecht voel, dan komen ze kloppen op mijn kamer, ze weten gewoon dat ik behoefte heb aan een babbeltje.

“ Mijn IB is echt de max. Het is een heel behulpzame persoon, met een warm hart. En altijd respectvol naar de jongeren toe. Het is echt een hele goeie begeleider.

Maandcommissarissen horen tijdens hun bezoeken dat sommige jongeren nog contact houden met hun begeleider nadat ze zijn uitgestroomd.

Behoeftte aan ruimte voor dialoog en autonomie

Naar aanleiding van verschillende thema's en op verschillende momenten, melden jongeren aan hun maandcommissaris dat ze te weinig ruimte voelen voor dialoog.

In de letterlijke zin, omdat hun begeleider effectief te weinig tijd heeft voor dialoog, maar ook omdat de jongeren voelen dat hun begeleider niet open staat voor dialoog en geen waarom-vragen en discussie duldt.

“ Onze waarom mag er niet zijn. We mogen niet discussiëren.

Jongeren vertellen dat dit gebrek aan openheid en dialoog verband houdt met de situatie, de spanning, de tijdsdruk van het moment maar ook met de cultuur en de algemene sfeer in sommige leefgroepen.

Ze laten aan hun maandcommissaris weten dat een gesloten leefklimaat gevolgen heeft: omdat er geen discussie mogelijk is, hebben de jongeren niet het gevoel dat ze uiting kunnen geven aan waar ze echt mee zitten, aan de onderliggende frustraties die aanleiding kunnen geven tot de discussie.

1 <https://pers.opgroei.be/korte-periode-in-een-gesloten-instelling-met-intensieve-opvolging-thuis-steeds-vaker-antwoord-na-een-jeugddelict>

2 <https://www.opgroei.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/jeugdlinquentie/opname-en-verblijfsduur#toc-aantal-opnames-per-campus>

Jongeren geven in verschillende situaties aan dat ze meer autonomie willen. Ze vertellen aan de maandcommissarissen dat alles rond hen heel sterk gecontroleerd en voor hen bepaald wordt. Jongeren hebben het gevoel dat ze alles moeten vragen, tot in de kleinste details, ook dingen die evident tot de autonomie van een persoon zouden moeten behoren.

“ Dat we moeten vragen om naar de WC te gaan, dat is er echt over. We zaten vorige keer aan tafel, en ik vroeg ook om naar de WC te gaan en de begeleider vroeg toen ‘is het dringend?’, dus ik zei ‘ja, want anders zou ik het niet tijdens het eten gevraagd hebben’. En toen vroeg ze ‘maar ja, is het echt dringend, wat moet je doen, pipi of kaka?’ En ik zat daar echt naar haar te kijken. Dus ik zei ‘mevrouw, ik wil gewoon graag even gaan plassen’. En dan heeft ze gezegd dat het mocht.

Nood aan een knuffel en vertrouwde gezichten, niet aan pijnlijke opmerkingen

Verscheidene jongeren geven aan dat ze behoefte hebben aan een knuffel van iemand die ze vertrouwen. Sommige jongeren vertellen aan hun maandcommissaris dat ze geen hand mogen geven aan een jongere die ze terugzien in de leefgroep.

“ Een van de jongeren geeft aan het de laatste weken moeilijker te hebben met het gebrek aan fysiek contact. Ze heeft zo nu en dan behoefte aan een knuffel van iemand die ze echt vertrouwt, en binnen de muren van een voorziening is dit niet altijd makkelijk.

Een maandcommissaris

Jongeren vertellen aan hun maandcommissaris dat ze omringd zijn door jongeren die ze niet goed kennen, omdat er veel verloop is. Vertrouwde gezichten verdwijnen snel. Niet alleen van medebewoners, maar ook van begeleiders en leraars met wie ze een band hebben opgebouwd. Telkens komen nieuwe gezichten in de plaats.

“ Het maakt het soms lastig om een nieuwe band aan te gaan met nieuwe jongeren. Op een bepaald moment heb je daar niet meer de energie voor of de zin in, ook al zijn het best leuke jongeren. Het heeft dan niets met hen te maken, maar gewoon met het feit dat je al zo veel nieuwe jongeren hebt gezien, en al zo vaak andere jongeren hebt zien vertrekken.

Daarnaast noteren de maandcommissarissen dat jongeren soms pijnlijke opmerkingen moeten aanhoren. Jongeren vertellen ook hoe sommige begeleiders hen blijven herinneren aan de feiten die hen in de voorziening deden belanden, maar ook aan incidenten waarvoor ze in de voorziening gestraft werden, weken, soms maanden nadat ze gebeurd zijn.

“ In plaats van dat ze proberen om er een leuke dag van te maken omdat het je verjaardag is. Maar die doen gewoon niets. Die zeggen gewoon ‘ah, het is je verjaardag, dat is dan pech want je hebt schema vandaag. Je had er dan maar voor moeten zorgen dat je hier niet geplaatst was. Je bent hier geplaatst voor een reden, hè.’ Ik vond dat heel gemeen. Het heeft me heel verdrietig gemaakt. Ik denk daar soms nog aan.

“ Bijvoorbeeld toen ik helemaal in paniek was, en naar de cel moest en zitten wenen heb, toen zeiden ze weken nadien nog ‘toen was je niet zo stoer hoor, ik heb je toen wel de hele tijd zien wenen’. Dat doe je gewoon niet.

Jongeren zeggen dat sommige begeleiders hen teveel vanuit het dossier en te weinig vanuit de persoon benaderen.

“ Het is de enige begeleider die rekening houdt met iedereen. Zelfs wanneer je erge feiten gepleegd hebt, ziet ze je toch gewoon als een jongere en zal ze nog met je lachen en proberen het leuk te maken.

Graag sneller respons

Sommige jongeren vertellen aan de maandcommissaris dat ze soms lang moeten wachten op een antwoord wanneer ze met een vraag of een probleem zitten. Bijvoorbeeld bij een vraag over hun traject, of wanneer ze een toestemming willen voor iets dat verband houdt met de leefgroep. De jongeren vragen om een snellere respons.

Ook wanneer er problemen zijn in de leefgroep, mag er sneller gereageerd worden en mogen begeleiders sneller ingrijpen, zeggen sommige jongeren. Andere jongeren vinden net dat er te snel wordt ingegrepen en ze te weinig kansen krijgen om een meningsverschil uit te praten.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat beide belangrijk zijn. Te snel ingrijpen verhindert het leerproces van jongeren om ook zelf tot rust te komen. Te traag ingrijpen bij incidenten kan de leefgroep in gevaar brengen.

Veiligheidsbegeleiders en nachtwakers met pedagogische reflexen welkom

De maandcommissarissen noteerden positieve en negatieve ervaringen van jongeren met veiligheidsbegeleiders in de veiligheidsleefgroepen. Sommige jongeren zeggen verbetering te zien en betrokken veiligheidsbegeleiders te hebben. Maar er zijn ook opmerkingen over veiligheidsbegeleiders die niet weten hoe ze met de jongeren moeten omgaan. Jongeren zien niet dezelfde pedagogische reflexen als bij hun leefgroepbegeleiders.

“ De regels worden gevolgd, maar ze zien ons niet echt als jongeren, maar als iets dat ze moeten bewaken.

“ Eigenlijk zijn ze geen echte begeleiders en weten ze niet altijd zo goed hoe ze met jongeren moeten omgaan. (...) Ze weten ook niet zo goed hoe ze me tot rust moeten brengen als ik het moeilijk heb, ook al zie ik wel dat ze dat proberen.

Ook de manier waarop sommige nachtwakers rondes doen kreeg kritiek. Jongeren hebben opmerkingen over het lawaai dat ze 's nachts maken, volle asbakken of lege koffiekoppen die ze achterlaten in de keuken, de manier waarop ze controlerondes doen, waarbij ze volgens de jongeren te veel licht aandoen, te vaak controleren en de nachtrust verstoren, en over de houding van sommige nachtwakers.

Minder druk op leefgroep is nodig

Jongeren vertelden aan hun maandcommissaris dat sommigen onder hen veel tijd en aandacht opslorpen van de begeleiders omdat ze in leefgroepen zitten waar ze niet thuishoren. Het gaat om jongeren met extra zorgnoden, met beperkte cognitieve vaardigheden of zware psychische problemen bijvoorbeeld, voor wie er (nog) geen plaats is in een leefgroep of voorziening die beter aansluit bij hun behoeften.

Ze vertellen dat ze daardoor te laat van hun kamer gehaald worden omdat de begeleiding nog bezig is met een jongere die extra individuele aandacht vraagt.

De maandcommissarissen noteerden dat er soms erg jonge kinderen van 12 of 13 jaar in de leefgroepen verblijven. Kinderen van 12 jaar slapen 's nachts alleen en met de deur op slot, iets wat sommigen als zeer beangstigend ervaren.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat ze het gevoel hebben dat ze de jongere kinderen niet de nodige veiligheid en nabijheid kunnen bieden. Om hen te begeleiden is er veel tijd en ruimte nodig. De begeleiders trachten deze kinderen gescheiden te houden van de rest van de leefgroep en hun veiligheid zoveel mogelijk te garanderen.

Aanbevelingen

De gemeenschapsinstellingen investeren in het stimuleren van een positief leefklimaat in de leefgroepen. Ze doen dit met intervisie, gemeenschappelijke activiteiten voor jongeren en begeleiders, vorming, regelmatige bevraging bij jongeren over, bijvoorbeeld, de sfeer, de ondersteuning. We vragen aan de gemeenschapsinstellingen om te blijven inzetten op een positief en open leefklimaat in elke leefgroep.

- Ga na wat begeleiders kan helpen om meer tijd en mentale ruimte te hebben om met jongeren in dialoog te gaan.
- Bekijk hoe en wanneer de autonomie van jongeren binnen de gesloten setting toch meer gewicht kan krijgen.
- Maak dat ook veiligheidsbegeleiders en nachtwakers hun rol opnemen vanuit een streven naar een positief leefklimaat. Zorg voor pedagogische vorming en omkadering van veiligheidsbegeleiders en nachtwakers zonder pedagogisch diploma.

We vragen aan de Vlaamse overheid om de gemeenschapsinstellingen voldoende te ondersteunen in de uitbouw van een positief leefklimaat en om extra zorg te dragen voor de jonge kinderen of jongeren met extra zorgnoden in de gemeenschapsinstellingen.

- Geef de gemeenschapsinstellingen voldoende middelen en personeel om jongeren met extra zorgnoden te kunnen begeleiden.
- Zorg op structureel niveau voor voldoende aanbod voor jongeren met extra zorgnoden, zodat ze op de juiste plek de nodige zorg en begeleiding kunnen krijgen.

- Denk na over een aanpak op maat voor de jonge kinderen (12-13 jaar) in de leefgroepen en over de vraag of een jongere van 12 of 13 jaar wel thuis hoort in een gemeenschapsinstelling.

2. Kamermomenten

De commissie ziet inspanningen om kamermomenten in te perken

Maandcommissarissen stellen vast dat de gemeenschapsinstellingen inspanningen doen om de kamermomenten die veel jongeren frustrerend vinden, te beperken.

In verschillende leefgroepen behoort kamertijd tijdens teamvergaderingen, waardoor jongeren lange tijd op kamer zaten, tot het verleden. Een ander team neemt de leefgroep over, zodat jongeren niet op kamer moeten. Leefgroepen zetten ook meer in op (leren) samenleven om kamermomenten te beperken. Die inspanningen worden door jongeren positief onthaald.

“Sinds ik hier ben, komt er begeleiding van [andere leefgroepen] naar hier als er hier teamvergaderingen zijn. Vroeger haatte ik teamvergaderingen omdat we dan de hele dag op kamer moesten zitten. Maar nu kijken we er zelfs naar uit, omdat we weten dat we dan mogen gaan sporten.

“Een jongere die al langere tijd op de campus verblijft, geeft aan dat er in de loop van zijn verblijf wel wat wijzigingen gebeurd zijn aan de dagschema's. Algemeen zijn er minder kamermomenten, maar ook individueel omdat er na verloop van tijd meer vrijheid en verantwoordelijkheid gegeven wordt. Je kan ook extra momenten in de leefgroep verdienen, zodat je niet naar je kamer moet.

Een maandcommissaris

Wel stelt de commissie vast dat er grote verschillen zijn binnen en tussen campussen en leefgroepen, en weekends en vakanties zijn pijnpunten.

Nood aan minder én kortere kamermomenten blijft

Ondanks deze verbeteringen blijven jongeren aan de maandcommissarissen vertellen dat ze de vaste kamermomenten te lang vinden.

“In [voorziening] valt het eigenlijk nog wel mee. Het langste dat je daar op je kamer zat was 45 minuten. Hier is het soms echt 3 of 4 uur of zo, achter elkaar. Volgens het schema zouden we hier van 13u30 tot 14u45 op kamer zitten, maar dat klopt eigenlijk niet. In praktijk zitten we vaak al om 13u op kamer.

“Ik haat het veel op kamer zijn, ik verlies mijn energie.

Deze kamermomenten zijn vaak ingegeven vanuit de inschatting van de begeleiding, maar ook op vraag van de jongere.

“Sommige jongeren vragen ook expliciet om alleen op hun kamer te eten omdat ze nood hebben aan rust.

Een maandcommissaris

Kamermomenten zodat jongeren en begeleiding op adem kunnen komen

Jongeren zeggen aan de maandcommissarissen dat ze vermoeden dat de kamermomenten niet alleen zijn ingegeven door de behoeften van de jongere, maar minstens evenzeer door de nood van de begeleiding om even op adem te komen om met een drukke leefgroep te kunnen omgaan.

“We zaten een keer in een schema van drie groepen, dus drie groepen die apart moesten zijn en daarom ook apart in de leefgroep kwamen. En dan zaten we echt heel veel op kamer, precies alsof we in sanctie zaten (...). Dat duurde ook heel lang voor we er terug uit mochten, uit dat schema, omdat de begeleiding het beter vond dat het rustig was in de leefgroepen. Maar wij zaten dan wel de hele tijd op onze kamer.

Suggestie - goede praktijk

Verschillende jongeren suggereren aan de maandcommissarissen dat begeleiders minder snel overprikkeld zouden zijn als hun shift minder lang was, als er een extra begeleider in de leefgroepen kon zijn, of als er een vliegend team was dat tijdelijk kon inspringen wanneer nodig.

Extra gevoelig voor kamermomenten die uitlopen of vroeger starten

De maandcommissarissen merken op dat de kamermomenten de jongeren extra gevoelig maken, als ze vroeger dan afgesproken naar de kamer worden gestuurd of langer dan afgesproken op de kamer moeten doorbrengen, bijvoorbeeld omdat het eten er nog niet is of omdat de begeleiding nog bezig is. Jongeren vertellen dat ze daardoor soms te laat komen in de les. Ze missen een uitleg van de begeleider achteraf.

“ Vaak moeten we ook langer op kamer blijven dan ze gezegd hadden. Bijvoorbeeld er is een ander meisje dat lawaai maakt of het moeilijk heeft in haar kamer of zo - dan gaan ze eerst met haar praten of ervoor zorgen dat ze stopt en dan moeten wij langer in onze kamer blijven. Dan moeten we vaak 30 minuten langer op onze kamer blijven, vaak zelfs nog langer.

“ Ik wil wel begrijpen dat er soms redenen kunnen zijn waarom ze 5 minuten te laat zijn, maar als zij 5 minuten te laat zijn, dan vind ik dat wij dan 5 minuten langer in de leefgroep mogen blijven, snap je? Eigenlijk hebben wij dan toch gewoon recht op onze tijd in de leefgroep omdat het niet onze fout is dat zij te laat zijn.

Kamermomenten die (geen) synoniem zijn van lege tijd

De kamertijd is voor vele jongeren 'lege tijd'. Ze vertellen aan de maandcommissaris dat ze zich vaak vervelen. Behalve strips of een boek lezen of muziek luisteren valt er vaak niets te doen. De maandcommissarissen noteren ook dat er in sommige leefgroepen meer mogelijkheden zijn, zoals individuele gezelschapsspellen, puzzels en zelfs knutselmateriaal. Waar het mag, wordt ook

geslapen tijdens het kamermoment. Jongeren zeggen soms dat hun dag-nachtritme daardoor verstoord is.

“ Je hebt ook minder slaap in de nacht omdat je overdag te veel slaapt en daardoor hebben we 's nachts soms moeite om te slapen.

Snoepen, snacken, dvd en zoeken naar iets nuttigs om te doen

Jongeren melden aan de maandcommissarissen dat ze het spijtig vinden dat ze de gewoonte hebben gekregen om hun verveling te verdrijven met snoepen en snacken. Het enige wat helpt de tijd te doden is een dvd of de tablet in leefgroepen waar die is toegelaten, maar de regels verschillen van leefgroep tot leefgroep. In sommige leefgroepen is het een beloning voor goed gedrag, in andere hoort het standaard bij kamermomenten.

Sommige jongeren vertellen dat er wel een aanbod is maar dat je er gebruik van moet maken. Er zijn jongeren die om extra lesmateriaal vragen "om het gevoel te hebben toch iets nuttigs te doen". Jongeren vertellen dat begeleiders fitnessoefeningen of sudoku's afprinten, op vraag van de jongeren, wat gewaardeerd wordt.

Kamermomenten die eerder onrust dan rust brengen

De maandcommissarissen noteren dat sommige jongeren niet tot rust kunnen komen door de combinatie van de vaak gehorige kamers en de lange momenten die ze daar doorbrengen. Dit geeft vaak aanleiding tot bijkomende frustraties die nieuwe kamermomenten opleveren, vertellen de jongeren aan de maandcommissarissen. Sommigen worden rusteloos, ze gaan te veel piekeren of ze krijgen "zwarte gedachten".

“ Je hoort de hele tijd echt heel veel. Het telt eigenlijk niet als rust, als je de hele tijd zit te irriteren aan anderen. Het wordt juist drukker als we meer op onze kamer zitten, want dan ben je juist blij dat je eruit bent.

“ Je draait daarvan door, je zit op de muren te staren.

“

Als de deur op slot gedraaid wordt, voel je je echt opgesloten. Ik ben helemaal niet op mijn gemak dan. Als je iets hoort en je bent bang, dan kan je niet uit je kamer lopen. Bijvoorbeeld het is brand of zo en de deuren zijn gesloten, dan zit je daar wel, hé.

Nood aan meer inspraak in de timing van kamermomenten

Jongeren die volgens hun individueel schema meer behoefte hebben aan rustmomenten laten de maandcommissarissen weten dat ze meer inspraak willen in de timing van deze extra kamermomenten. Sommige jongeren mogen zelf kiezen wanneer ze die momenten plannen. Bij anderen worden ze opgelegd wanneer de begeleiding die nodig vindt. Die onzekerheid over het tijdstip ervaren ze als zeer moeilijk.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat ze de dagprogramma's met de jongeren bespreken en eventueel aanpassen. In sommige voorzieningen is een denkoefening bezig om het aantal uren op kamer terug te dringen en om jongeren daarin meer keuzevrijheid te geven.

Jongeren laten aan de maandcommissarissen weten dat ze te weinig keuzevrijheid hebben. Ze hebben nood aan meer inspraak. Ze zeggen "opgesloten te zitten als een dier", "geleefd te worden", "geen eigen invulling te kunnen geven aan de dag" en nooit echt tot rust te komen, omdat je elke dag je schema moet afwerken.

Andere jongeren melden het omgekeerde. Een strak dagschema biedt hen een houvast, ze hechten veel waarde aan de structuur die hun dit biedt.

Suggestie - goede praktijk

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat hun begeleider wel flexibiliteit toelaat, bijvoorbeeld door hen na het sporten nog even te laten douchen, hoewel ze normaal meteen op kamer moeten, of door jongeren naarmate het beter gaat meer vrijheid te gunnen.

Sommige jongeren vragen of er niet geëxperimenteerd kan worden met duotijd op de kamers, waarbij een vast duo van jongeren die het goed kunnen vinden sommige kamermomenten samen mogen doorbrengen.

Liever in de leefgroep dan op kamer bij vergaderingen of als er geen les is

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze op de kamer moeten blijven omdat begeleiders de overdracht doen of een vergadering hebben; dit kan over het algemeen op weinig begrip rekenen. Ze weten dat teams moeten vergaderen, maar ze zien niet in waarom de impact daarvan op hun dagplanning zo groot moet zijn. Ze vragen zich af of begeleiders van een andere werking niet tijdelijk kunnen overnemen tijdens vergaderingen of overdracht.

“

Ik heb een keertje aan de begeleider gevraagd waarom we eigenlijk naar de kamer moesten tijdens de overdracht en toen zeiden ze dat ze de leefgroep 'niet open' konden houden. Maar dat is zo'n raar woord. Wij wonen hier wel. Dit is mijn huis. Dit is mijn thuis. Dit is mijn living en mijn keuken en boven heb ik mijn slaapkamer. Het is toch raar dat mijn huis niet open is?

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat er op enkele campussen teams aan elkaar gekoppeld zijn die elkaar depanneren bij teamvergaderingen. Begeleiders in leefgroepen die niet in dit systeem willen stappen, vrezen de ontwrichtende impact van het tijdelijk inschakelen van 'vreemde' begeleiders. Jongeren die ervaring hebben met dit systeem geven aan dat nieuwe begeleiders zorgen voor een andere dynamiek in de leefgroep, en dat kan verrijkend zijn.

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat het aantal kamermomenten is toegenomen omdat school vaak niet doorgaat omdat er geen leraar is. Ze vragen zich af waarom ze zich dan niet mogen bezighouden in de leefgroep. In andere leefgroepen kan dat wel.

“

Normaal hebben we dan les, maar er zijn nu te weinig leerkrachten, en daarom zitten we nu op de kamer op dat moment. Dus wij moeten elke dag zo lang op de kamer zitten voor iets wat niet onze schuld is.

Begeleiders vertellen aan maandcommissarissen dat ze het wegvallen van de lessen moeilijk kunnen opvangen in de leefgroep, omdat ze die uren gebruiken om de administratie in orde te brengen of telefonische overlegmomenten inplannen met externen in het kader van de begeleidingstrajecten van de jongeren.

Vraag naar minder kamermomenten tijdens vakanties en feestdagen

In sommige voorzieningen vertellen jongeren aan de maandcommissarissen dat ze tijdens weekends en vakanties meer tijd op de kamer moeten doorbrengen dan op schooldagen. Jongeren die niet in een voorziening verblijven, hebben dan net meer vrije tijd en activiteiten wat ze tegenstrijdig vinden.

“Morgen is het feestdag (11 juli) en tijdens feestdagen en het weekend moeten we nóg meer op kamer zitten.

Suggestie - goede praktijk

In veel leefgroepen doen begeleiders extra inspanningen tijdens vakanties met inter-campus voetbaltoernooien, lasershooten, kajak- en zwemuitstappen, uitstappen naar zee of naar een trampolinepark.

Aanbevelingen

De commissie ziet inspanningen om kamermomenten in te perken. De jongeren merken dit en laten zich hier positief over uit. Toch blijven de vele kamermomenten een pijnpunt. Recht op acht uren uit de kamer en toegang tot de eigen kamer overdag is internationaal richtinggevend³.

- Breng het beleid voor de kamermomenten zo nauwkeurig mogelijk in beeld. Hoe vaak is er een kamermoment, hoe lang duurt het, hoe vaak worden jongeren eerder naar hun kamer gestuurd, en waarom? Hoe vaak moeten ze langer op de kamer blijven, en waarom? ...
- Houd het beleid voor kamermomenten tegen het licht van een ontwikkelingsgericht leefklimaat, dat inzet op de fysieke en mentale gezondheid van jongeren, het welzijn, het contact, de veiligheid en de persoonlijke groei van minderjarigen, en dat gericht is op herstel en een succesvolle participatie aan de samenleving. Draagt het beleid voor kamermomenten bij aan een ontwikkelingsgericht leefklimaat? Welke stappen moeten er nog gezet worden? Wat is daarvoor nodig? Welke stappen schuiven de jongeren naar voren?

- Een goede praktijk toont hoe de kamermomenten structureel kunnen worden afgebouwd tijdens teamvergaderingen. Volg het goede voorbeeld.
- Zet in op alternatieven, zoals activiteiten die stroken met een ontwikkelingsgericht leefklimaat, zeker wanneer de lessen wegvallen.
- Waak over voldoende afwisseling in het dagschema tijdens vakanties en weekends.
- Denk na over meer keuzevrijheid voor jongeren in de dagindeling en ga er met de jongeren over in gesprek.

3. Onderwijs

Hervorming kan op bijval rekenen

In één voorziening loopt een pilootproject. Het onderwijs is hervormd waardoor jongeren nu een voltijds lessenrooster hebben met een programma dat meer op maat van de jongere gesneden is. Verschillende jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze dit fijn vinden, omdat hun schoolbeleving nu aansluit bij die in een gewone school, zeker wanneer de jongere buiten de voorziening ook voltijds les volgde.

In de voorziening waar het onderwijs campusoverschrijdend georganiseerd is, mogen sommige jongeren die verplaatsingen alleen doen. Ze zeggen aan de maandcommissarissen te genieten van die momenten van zelfstandigheid, van het gevoel dat hun wereld weer een beetje groter wordt, en van het vertrouwen dat ze krijgen van de begeleiders die hun die verantwoordelijkheid geven.

Tevredenheid als opleiding naar keuze kan

Jongeren die zelf kozen voor opleidingen zoals lassen, bouw, houtbewerking, schilderen, mechanica en tuinbouw zijn doorgaans tevreden over het onderwijs, noteren de maandcommissarissen. Ook de flexibiliteit in onderwijstrajecten in sommige voorzieningen kan op goedkeuring rekenen.

“Normaal mag je alleen Haarzorg volgen als je dat ook buiten volgt, in je eigen school. Maar bij mij hebben ze gezegd dat ik toch een paar uurtjes Haarzorg mag volgen, ook al doe ik dat niet op mijn normale school, en daar ben ik echt heel blij om.

³ https://cdn.nimbu.io/s/5s8z9pq/channelentries/ropp3ez/files/2021_01_Rapport_45_EF59_Eindrapport_Rechtspositieregeling_gesloten_opvang.pdf?lnjtjeg

Graag meer les

Jongeren die nu een voltijds lessenrooster hebben, zeggen aan de maandcommissarissen dat ze in de praktijk (veel) minder les krijgen dan voorzien, vaak omdat de leraar er niet (meer) is. Ook in andere voorzieningen klinken er klachten van jongeren die vinden dat ze te weinig les hebben.

“ Wij hebben eigenlijk niet veel les. Vier uur maar. En dat is als alle leerkrachten er zijn. Anders is het minder, afhankelijk van wat ze kunnen regelen.

Jongeren die een individueel programma volgen, bijvoorbeeld omdat ze niet met anderen kunnen samenzitten, spreken over een te beperkt of te eentonig aanbod. Ze moeten individuele taken maken op hun kamer of in de leefgroep als hun individuele leerkracht geen tijd heeft omdat hij/zij op dat moment les moet geven aan een andere groep jongeren.

Nood aan lesinhoud op maat

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze niet het onderwijsprogramma kunnen volgen dat ze willen volgen of dat aansluit bij hun opleiding buiten de voorziening.

Dit is omdat het aanbod ontbreekt, ze niet zelf mogen kiezen, de jongere (nog) niet buiten de campus mag of omdat er in de lesgroep geen plaats is.

“ Ik zou natuurlijk het liefst gewoon Haartooi verder doen, maar in die klas is nu gewoon geen plaats. Van zodra er een plaatsje is mag ik natuurlijk wel doorschuiven, maar ze weten niet hoelang dat nog zal duren. Ik sta nu derde op de wachtlijst of zo. Er wordt voorrang gegeven aan de jongeren die hier al langer zijn, en dat begrijp ik.

“ Eigenlijk zou ik liever Horeca volgen, maar dat mag niet, omdat ik niet naar buiten mag.

Het aanbod voor doorstroomrichtingen blijkt tekort te schieten. Een jongere die buiten ICT-informatica volgt, vertelt aan een maandcommissaris dat hij houtbewerking moet volgen in de voorziening.

Sommige jongeren zeggen in hun lessen samen te zitten met jongere kinderen, waardoor de lesinhoud niet aangepast is aan hun niveau.

Vermijd terugkerende lessen

De maandcommissarissen horen van jongeren dat er een gebrek aan variatie is in de lessen. Jongeren die er langer verblijven zeggen zich te vervelen in de les omdat ze de leerstof al gezien hebben.

Suggestie – goede praktijk

Begeleiders vertellen aan maandcommissarissen dat ze voor de jongeren die langer in een voorziening verblijven andere lessen proberen te organiseren, bijvoorbeeld voor hun rijbewijs of voorbereiding op solliciteren.

Leergroepen maken meestal een verschil

In de voorzieningen moeten jongeren thematische, leefgroepoverschrijdende workshops volgen als deel van hun onderwijsplan; een aantal leergroepen is verplicht, een aantal volgen jongeren naargelang hun individueel traject. Thema's zijn onder andere motivatie, herstel, zelfregulering of druggebruik.

De jongeren zeggen aan de maandcommissarissen dat ze het fijn vinden om samen te zitten met jongeren van andere leefgroepen en campussen. Ze vinden het ook leuk dat de groepen gemengd zijn, omdat jongens en meisjes andere aspecten aanhalen tijdens de workshops. Sommigen hebben het gevoel sterker in de schoenen te staan na de lessen.

Anderzijds is er ook desinteresse bij sommige aanwezige jongeren, en vertelt een jongere dat het gerechtelijk onderzoek tegen hem nog loopt en dat hij overtuigd is van zijn onschuld. Hij zegt daarom moeite te hebben met de focus op erkenning van de feiten en herstel, alsof hij schuldig is.

De campusverantwoordelijke vertelt aan de maandcommissaris dat hij zal bekijken of een traject, meer op maat, mogelijk is.

Ga voor meer variatie voor anderstalige nieuwkomers

Ook dit jaar noteren de maandcommissarissen opmerkingen van anderstalige jongeren die in hun onderwijstraject (moeten) inzetten op het Nederlands in een OKAN-klas. De jongeren stellen zich vragen bij de eentonigheid van deze lessen. Het maakt dat hun gedachten te makkelijk afdwalen naar hun moeilijke persoonlijke situatie.

“ Een jongere vertelt dat ze nu in een OKAN-klas zit waar de uren Nederlands aangevuld worden met wiskunde en media. (...) Ze geeft aan dat de Nederlandse lessen saai zijn en dat ze zich daardoor niet voldoende kan concentreren zodat ze negatieve gedachten kan verdringen. Ze zegt dat ze vooral tijdens het leren van Nederlands veel aan haar persoonlijke situatie moet denken, aan de vele vragen die ze heeft over haar toekomst en het ver weg zijn van haar familie.

Een maandcommissaris

Certificering essentieel voor onderwijstraject van jongeren

Sommige jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat het moeilijk is om zich op te laden voor de lessen omdat ze geen diploma kunnen behalen met wat ze leren in de voorziening. Voor sommige opleidingen is certificering mogelijk, voor andere niet.

“ We hebben hier minder onderwijs, en het telt ook niet voor echt. Het is geen echte school, dus daardoor ben ik dan een jaar verloren. Ook al zit ik hier maar 3 maanden, en daarvoor een maand in [voorziening], dan is het toch een jaar dat je verliest, weet je.

“ De leerkracht lassen is nu 6 maanden ziek of zo. Dus daardoor kunnen we nu geen lassen volgen. Ik vind dat heel jammer, want hij is speciaal naar een school gegaan, zodat hij certificaten kan geven aan de jongeren die bij hem lassen gevolgd hebben en dan heb je een soort diploma of zo. Bij de andere richtingen is dat niet.

Suggestie – goede praktijk

Jongeren die een leergroep afgerond hebben, krijgen aan het eind van de rit een certificaat, met een uitreiking waarop ook ouders en andere familieleden uitgenodigd worden. Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze deze blijk van erkenning waarderen en kijken ernaar uit. Ze weten dat dit geen ‘echt’ diploma is, maar naar hun gevoel is het belangrijk.

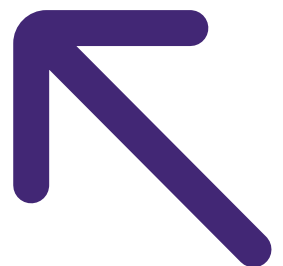
Uitkijken naar les in de eigen of andere externe school

De voorziening bekijkt voor elke jongere of die al dan niet extern naar school kan gaan. Sommige jongeren die buiten de voorziening naar school mogen, kunnen in hun oude school terecht. Andere jongeren niet. Die ligt vaak te ver van de voorziening.

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat voorzieningen ook dan soms blijven naar oplossingen zoeken, zoals het creëren van verlengde weekends in hun schema zodat de jongere in kwestie toch een paar dagen per week les kan volgen in de eigen school.

Jongeren laten gemengde geluiden horen over de samenwerking met hun oude school. Samenwerking betekent niet altijd dat de jongere een gelijkwaardig programma heeft. Soms blijft het beperkt tot opdrachten via Smartschool, met onvermijdelijke achterstand tot gevolg. Sommige jongeren voelen ook de urgentie niet om te proberen de link met de school te behouden, zodat ze na hun verblijf in de voorziening opnieuw zouden kunnen aansluiten.

“ Mijn leerlingenbegeleidster blijft zeggen dat de school niet opneemt als ze belt. Maar als mijn ouders of consulente bellen, nemen ze wel direct op. Daardoor is mijn onderwijs hier, ondanks alle beloftes, nog altijd niet afgestemd op mijn school thuis. Ik blijf nochtans elke keer herhalen hoe belangrijk dat voor mij is. De leerlingenbegeleidster zit er gewoon veel te weinig achter, twee maanden, dat kan toch echt niet meer. (...) Nu krijg ik hier gewoon een boek en fluostift en geen echte lessen. Ook de inhoud heeft niks te maken met mijn school en zo geraak ik helemaal achterop.

Les of leergroep volgen als je al 18 bent

Sommige jongeren die al meerderjarig zijn, laten aan de maandcommissarissen weten dat ze geen les meer willen volgen. Ze vragen of ze de lessen kunnen weigeren. In sommige gevallen drong de directie bij de jongeren aan om toch de les te volgen.

Aanbevelingen

- Zet de hervorming van het pilootproject onderwijs in de gemeenschapsinstellingen verder. Jongeren waarderen de campusoverschrijdende aanpak met voltijds lessenpakket en les in een gemengde klas.
- Blijf daarnaast voor elke jongere nagaan of onderwijs in de eigen of externe school mogelijk is. Blijf daarvoor de nodige stappen zetten.
- Doe (nog meer) een beroep op externe opleidingspartners, breng hun aanbod en expertise binnen.
- Screen de lespakketten en het onderwijsaanbod. Vermijd herhaling, ga voor variatie en zet nog meer in op lespakketten en een aanbod die stroken met de interesses van de jongeren en perspectief bieden op een onderwijs- of beroepskwalificatie.

We vragen aan de Vlaamse overheid om de onderwijstrajecten van de jongeren in gemeenschapsinstellingen meer te ondersteunen.

- Zorg voor een duidelijk regelgevend kader dat de samenwerking tussen de gemeenschapsinstelling en de thuishoofschool stroomlijnt. Verduidelijk de rol van de externe school en de gemeenschapsinstelling.
- Wees ambitieus in het realiseren van het recht op onderwijs van jongeren in gemeenschapsinstellingen. Mik hoger dan de onderwijsdoelstellingen van het huisonderwijs wanneer er geen connectie meer is met de thuishoofschool.
- Zorg ervoor dat jongeren kunnen rekenen op een aanbod met perspectief op een onderwijs- of beroepskwalificatie in overeenstemming met hun wensen.
- Zorg dat jongeren in gemeenschapsinstellingen op voldoende leerkrachten kunnen rekenen. Het tekort aan leerkrachten weegt op de jongeren en hun begeleiders.

4. Vrije tijd en ontspanning

#NLK T94 - Stress

Refrein

*"Ik kan niet met die stress leven
De Grubbe was goed maar ik kom niet back
Lag ik in me bed en dan lag ik te beven
Heb je mij nodig dan kom ik direct" (2X)*

Strofe 1

*"Weet niet wat er mij is overkomen
Nu ben ik on top maar ik kom van de bodem
Na een maand is je tijd zeker niet verlopen
Wil je iets bereiken moet je zweten en lopen"*

Strofe 2

*"In de Grubbe moest ik even nadenken
In de streets blijven of aan me fam denken
Zit bij de rechter en de advocaat defent me
Wordt gecontroleerd ja de officier die kent me"*

Strofe 3

*"Hele tijd vastzitte ewa wat een kutleven
Einde van de rit moet je goeie stappen nemen
Moet geld maken want ik kan me niet vervelen
Het spijt me maar ik kan niet met die stress leven"*

Refrein

Strofe 4

*"Fouten kan je maken maar je moet ze niet opnieuw doen
Ik ken die rare tijden ik had één schoen
De Grubbe gaat je helpen ga je het niet meer doen
Geen stress binnenkort ga ik het goed doen"*

Strofe 5

*"Schuif die life weg net als schuiframen
In deze life moet je sowieso keer falen
Heb je boetes dan moet je het sowieso betalen
Heb je een probleem kan je het aan de Grubbe vragen"*

Refrein

Suggestie - goede praktijk

Muziek maken en zelf liedjes schrijven is voor sommige jongeren een manier om zich te uiten en te kanaliseren wat er met hen gebeurt.

Een voorziening organiseert rapactiviteiten met City Pirates, waarbij rappers samen met de jongeren teksten schrijven, die op beat zetten en opnemen. Jongeren hebben het gevoel dat ze veel van zichzelf kwijt kunnen in die teksten. In een andere voorziening wordt samen met de jongeren een kleine muziekstudio gebouwd.

De tekst op pagina 32 is een fragment uit een nummer van een jongere die in De Grubbe in Everberg verbleef.

Graag met begeleiders en andere leefgroepen sporten

Jongeren signaleren aan hun maandcommissaris soms grote verschillen in het sportbeleid tussen voorzieningen. Soms is sport verplicht, soms niet, maar dan is kamerverblijf het enige alternatief. Voor sommigen is er te veel sport, voor anderen te weinig. Naargelang het profiel van de jongeren, kunnen niet alle leefgroepen met andere leefgroepen samen sporten, iets wat jongeren missen.

Jongeren vertellen dat ze de indruk hebben dat de mogelijkheden om te sporten soms beperkt worden door minder sportieve begeleiders die niet inschatten hoe belangrijk sport is om zich af te reageren. Velen geven aan het fijn te vinden wanneer de begeleiders mee sporten.

“Sommige begeleiders zijn gewoon zelf niet zo sportief en daardoor begrijpen ze misschien minder dat wij dat wel nodig hebben om ons goed te voelen.

Waardering voor variatie in ontspanningsactiviteiten

Jongeren tonen waardering voor de activiteiten, op en buiten de campus, die begeleiders, externen en vrijwilligers voor hen organiseren.

“Eigenlijk vind ik dat ze dat heel goed gedaan hadden. De begeleiders hadden er allemaal duidelijk veel werk in gestoken en dat hebben wij echt geapprecieerd.

De maandcommissarissen noteerden onder andere rappen, bowlen, schrijfkampen, looptraining, boksen, muren met graffiti beschilderen, springkastelen, een survivalrun en een quiz.

Opgetogen over activiteiten tijdens vakanties

Vooraf tijdens vakantieperiodes doen begeleiders extra inspanningen, met voetbaltoernooien, of kajak- en zwemuitstappen. Voor veel sport- en vrijetijdsactiviteiten werken voorzieningen samen met externe organisaties en vrijwilligers.

Vrije uren overdag mogen gevarieerder zijn

Sommige jongeren melden aan hun maandcommissaris dat in het gewone dagschema vrije uren te weinig ingevuld worden, of dat al snel gekozen wordt voor voetbal. Vooral minder ervaren begeleiders staan volgens de jongeren aarzelend tegenover het opsplitsen van de leefgroep om verschillende activiteiten te doen. Enkele jongeren maken bezwaar tegen het verplicht film kijken of Playstation spelen in hun leefgroep op momenten dat ze daar zelf geen zin in hebben.

Beknibbelen op vrije tijd voelt oneerlijk aan

Sommige jongeren vinden dat er te slordig wordt omgesprongen met de tijd die ze hebben voor ontspanning. Zo vertelde een jongere aan zijn maandcommissaris hoe hij met een van de veiligheidsbegeleiders buiten aan het sporten was, toen die het spel stillegde voor een toiletbezoek. De verloren tijd werd niet gecompenseerd.

Ook in andere omstandigheden gaven jongeren aan het niet fijn te vinden wanneer kostbare tijd voor ontspanning verloren gaat. Omdat kamermomenten niet snel genoeg beëindigd worden bijvoorbeeld. Of er is het voorbeeld van een leefgroep waar de jongeren onderling geen contact mogen hebben. Als een van die jongeren dan bijvoorbeeld op de Playstation speelt, moet die zijn spel onderbreken en de ruimte verlaten tot de andere jongere voorbij is. Dit kan een paar minuten zijn, maar als de begeleider een praatje slaat, kan dat langer duren.

Multimedia en gsm-gebruik

De maandcommissarissen noteren veel meldingen over multimedia en gsm-gebruik. De kloof tussen wat doorgaat voor vrije tijd buiten voorzieningen en in de voorziening is soms groot. Een eigen telefoon of laptop mogen de jongeren niet, vertellen de jongeren aan de maandcommissaris. Niet in alle leefgroepen zijn er tablets om muziek te beluisteren of films en series te kijken. De meeste jongeren hebben geen individuele tablets. In enkele leefgroepen zijn de individuele tablets opnieuw afgevoerd: door een fout in de beveiliging konden de jongeren onder andere foto's nemen en afbeeldingen op het internet opzoeken. In sommige voorzieningen is de multimedialbibliotheek achterhaald.

Aanbevelingen

- Waak erover dat zo min mogelijk tijd voor ontspanning verloren gaat. Minder tijd dan gepland wekt frustratie op.
- Bekijk indien mogelijk of 'verloren tijd' gecompenseerd kan worden.
- Streef naar een optimaal vrijetijdsbeleid in elke instelling. Haal inspiratie bij elkaar. In sommige instellingen zijn er (veel) meer mogelijkheden, ook tijdens de vakantie. Hoe zorgen deze instellingen ervoor dat vrijetijdsactiviteiten uitdrukkelijk in het dagprogramma zijn opgenomen? Hoe garanderen ze een brede waaier aan activiteiten?

5. Eten

Impact van hoge voedselprijzen

De stijging van de voedselprijzen blijft in de gemeenschapsinstellingen niet zonder gevolgen, ondanks de indexering van de budgetten voor maaltijden. Jongeren melden aan hun maandcommissaris dat extraatjes zijn weggefallen zoals koffiekoeken op zondag, dat er een (veel) beperktere keuze in boterhambeleg is, dat de porties kleiner zijn. In een voorziening moest vanaf half oktober geld voor activiteiten gebruikt worden voor voeding, omdat dit budget al op was.

“Vroeger konden we uit veel verschillende dingen kiezen en dat is wel fijn, zeker als je hier langer moet blijven. Er stonden verschillende soorten kaas op de lijst, verschillende slaatjes – veel soorten kipsla, scampisalade, groentesalades. Dat is allemaal weg. Er is maar één soort kaas en voor de slaatjes zijn er enkel gewone kipsla, préparé en komkommersla voor de vegetariërs.

In sommige leefgroepen vertellen jongeren dat er meer goedkopere gefrituurde maaltijden op tafel komen, ondanks het voornemen van voorzieningen om gezonde en evenwichtige maaltijden aan te bieden.

“Volgende week eten we al zeker vier keer frietjes. Maandag is het 'kapsalon', dus dat zijn frietjes. Woensdag eten we biefstuk friet, vrijdag eten we altijd kroketjes met kip, voor mij is dat ook zoals frietjes. En in het weekend mogen we zelf kiezen en heeft er ook nog iemand voor frietjes gekozen. Dus da's vier keer een soort frietjes. Eigenlijk is dat veel te veel voor één week, vind ik.

Klachten krijgen positieve respons

Er zijn veel verschillen in kwaliteit van voeding tussen de instellingen. In enkele leefgroepen konden jongeren vaststellen dat op dezelfde nagel kloppen een verschil maakt. Na herhaaldelijke klachten over de kwaliteit van de warme maaltijden werd een nieuwe traiteur gekozen; in een andere voorziening kreeg de traiteur nieuwe voorwaarden opgelegd.

Suggestie - goede praktijk

In vele leefgroepen signaleren jongeren aan de maandcommissaris dat ze het fijn vinden dat ze inspraak hebben in het menu en in de besteding van het budget, als onderdeel van de afspraken op de bewonersraad.

Snacken als (nood)oplossing

Toch waren er ook in 2023 klachten over “vreemde” combinaties van ingrediënten en over de smaak, de versheid en de wisselende kwaliteit van voedingsmiddelen en maaltijden. Vooral de vegetarische maaltijden oogsten kritiek. Sommige jongeren laten hun ouders maaltijden brengen om niet te moeten eten wat de pot schaft, in andere voorzieningen mag dit niet.

“Mijn mama die brengt schaalpjes lasagne en macaroni van de Aldi. En dan zeg ik aan de begeleider waar ik die dag zin in heb, lasagne of macaroni, en dan maken ze dat voor me warm. Op die manier eet ik dan niet elke dag hetzelfde.

Jongeren vertellen ook hoe ze de maaltijden dan maar overslaan en de honger stillen met chips, koeken of snoep die ze met hun zakgeld kopen. Dat doen ze ook wanneer de porties, zeker na het sporten, te beperkt zijn.

Zorgen over gewichtstoename

Jongeren maken zich zorgen over hun gewicht. Ze signaleerden aan hun maandcommissaris dat er te weinig fruit was als gezonde snack; dit werd beaamd door de begeleiding.

Suggestie - goede praktijk

In een voorziening kunnen de jongeren die de warme maaltijd niet willen, kiezen voor een gezonde maaltijdsalade.

Samen koken

In een aantal leefgroepen in enkele instellingen krijgen de jongeren al langer de kans om één of een paar avonden zelf te koken.

Suggestie - goede praktijk

In één voorziening wordt nog een stap verder gegaan. Één leefgroep experimenteert er met voltijds koken voor bewoners, een experiment dat vlot lijkt te verlopen.

Ook op de plekken waar minder vaak zelf gekookt wordt, waarderen jongeren het gevoel van zelfstandigheid dat zelf koken hun geeft; sommigen halen aan dat het ontspannend werkt. Al geven begeleiders aan dat voltijds koken voor alle leefgroepen volgens hen geen haalbare kaart is, omdat de motivatie niet in alle leefgroepen even uitgesproken is.

Waken over halal

Jongeren signaleren aan hun maandcommissaris een tekort aan halalbeleg. Keukens sturen volgens de jongeren te weinig halalbeleg mee in verhouding tot de samenstelling van de leefgroep. Begeleiders wijzen er de maandcommissaris op dat sommige jongeren hun brood stapelen met twee tot drie verschillende stuks beleg.

In een van de voorzieningen waar veel klachten waren, is ervoor gezorgd dat de kwaliteit van de halalmaaltijden verbeterd is. Klachten over deze maaltijden daar blijven sindsdien uit.

Een aantal jongeren zegt ook dat er niet strikt genoeg rekening wordt gehouden met de halalvoedingsvoorschriften, bijvoorbeeld door halalvlees te bakken in vet waarin ook niet-halalvlees gebakken is.

Aanbevelingen

- Voorzie voldoende budget voor kwaliteitsvolle en gezonde voeding.
- Geef jongeren inspraak over het eten en waar mogelijk, de kans om zelf te koken.
- Bewaak de kwaliteit van het aanbod van halal en vegetarische maaltijden.

6. Contacten met familie en vrienden

Nood aan contact met familie en vrienden

Jongeren vinden het kringetje van mensen die ze mogen zien tijdens bezoeken beperkt. Niet alle jongeren hebben een band met hun ouders of broers en zussen. Ze willen vrienden kunnen ontvangen, of hun lief, maar dit kan niet automatisch. Ze horen dat ze hiervoor eerst toestemming moeten krijgen van de jeugdrechter.

“ We mogen hier alleen bellen met familie, maar ik heb die niet.

De commissie noteert flexibelere belmomenten

Voorzieningen doen hun best om flexibeler te zijn in de regeling van de belmomenten. De maandcommissarissen rapporteren over actieplannen die inzetten op meer flexibiliteit. Verschillende jongeren gaven aan dat ze langer mochten bellen bij speciale gelegenheden zoals de verjaardag van een broer of zus.

Suggestie - goede praktijk

Een jongere deed de suggestie dat jongeren die weinig of geen bezoek krijgen, die tijd mogen omzetten in belminuten. In sommige leefgroepen laten begeleiders inderdaad een extra beeldbelmoment toe als de jongere bijvoorbeeld geen bezoek kan krijgen van de ouders.

Toch vinden jongeren bezoekmomenten of belmomenten in bepaalde voorzieningen te kort. Sommige jongeren geven aan dat ze elke dag willen bellen met hun ouders omdat ze nood hebben aan die gesprekken. Jongeren hebben ook moeite met vaste belmomenten die vallen op tijdstippen die voor ouders lastig zijn of vinden het moeilijk om voldoende beltijd te vinden wanneer ouders gescheiden zijn.

Grote waardering voor het beeldbellen

Beeldbellen is ondertussen in de meeste voorzieningen ingeburgerd voor een aantal belmomenten per week. Jongeren zeggen het fijn te vinden dat deze mogelijkheid nu bestaat. Ze vinden het een grote meerwaarde in vergelijking met gewoon bellen. Ook hier geven sommige jongeren aan dat er niet altijd voldoende tijd is voor een deftig gesprek. Jongeren vinden visueel contact via beeldbellen erg belangrijk, zeker met mensen die niet zo makkelijk op bezoek kunnen komen.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat hun voorziening het beeldbellen nog niet toelaat uit vrees dat ongepaste inhoud zal worden gedeeld, of dat de jongere zo gepest wordt. Ze willen voorkomen dat jongeren teveel zullen bezig zijn met externe contacten via het meer directe contact van beeldbellen, in plaats van betrokken te blijven bij de leefgroep.

Nood aan privacy tijdens bezoekmomenten

In sommige campussen vindt het bezoekmoment plaats in de gemeenschappelijke ruimte van de leefgroep. Jongeren vertellen aan de maandcommissaris dat anderen dus kunnen meeluisteren tijdens de bezoeken. Ook de drukke centrale bezoekersruimte waar in sommige voorzieningen het bezoek plaatsvindt, nodigt niet altijd uit tot een gemoedelijk familiegesprek.

Weinig bezoek door slechte bereikbaarheid

Verschillende jongeren kaarten aan dat de voorziening waar ze verblijven moeilijk bereikbaar is voor hun ouders, omdat ze te ver van huis ligt, of omdat de campus moeilijk bereikbaar is met het openbaar vervoer.

Bellen is niet hetzelfde als fysiek samen zijn

Ook de bezoekmomenten vallen niet altijd te rijmen met de werkroosters van ouders. Sommige jongeren vertellen dat ze het gevoel hebben dat ze op die manier van hun familie vervreemden, omdat bellen fysiek contact niet kan vervangen.

“ Ik heb mijn moeder en mijn broer echt al heel lang niet meer gezien, al bijna een maand sinds ik hier zit. Aan de telefoon zei mijn moeder vorige keer dat mijn broer zijn haar geknipt heeft. Ze lachte dat ik hem niet meer zou herkennen, en dat doet pijn. Ik zou hem heel graag gewoon nog eens zien. Ik heb het gevoel dat ik hem nu niet meer ken, snap je?

Aanbevelingen

- Zoek creatieve manieren om familiebezoeken in alle rust en intimiteit te laten verlopen.
- Zet (verder) in op (beeld)belmomenten die stroken met de gezinscontext van de jongere.
- Elke jongere die weinig of geen bezoek krijgt, zou die tijd moeten kunnen omzetten in belminuten. De commissie noteerde goede praktijken in die zin.
- We vragen aan de jeugdrechters om de vraag naar contact met vrienden en liefje van meet af aan in overweging te nemen, tenzij het de veiligheid en integriteit van de jongeren in het gedrang brengt.

7. Privacy

Kijk naar hun kamer als hun enige eigen plek

In een voorziening is de kamer één van de weinige 'eigen plekken' voor jongeren. Het stoort jongeren als die betreden wordt wanneer zij zelf niet aanwezig zijn. Jongeren maken aan de maandcommissaris duidelijk dat ze het dan niet hebben over kamerfouilles bij ernstige situaties zoals een fugue of bij ernstige aanwijzingen zoals mogelijk drugsbezit, maar wel bijvoorbeeld om een begeleider die een handdoek uit hun kast pakt of hun lader op een moment dat zij er niet zijn.

Er zijn ook klachten over begeleiders die binnenkomen zonder te kloppen, of die het wc-bordje onder de deur niet respecteren en toch binnengaan.

Suggestie - goede praktijk

In één voorziening waren er veel klachten van jongeren over inkijk in hun kamer. Een test met folie op de ramen was een succes; de folie is uitgebreid naar alle kamers met inkijk.

Verlangen naar discretie

Sommige jongeren hebben het gevoel dat ze niemand in vertrouwen kunnen nemen, zonder dat ouders, jeugdrechter of andere begeleiders ook op de hoogte zijn of worden gebracht. Ze zeggen aan de maandcommissaris dat ze niet goed begrijpen hoe het

beroepsgeheim werkt en gaan dan soms zwijgen over bezorgdheden waarvan een begeleider wel moet weten dat ze die hebben. Een jongere gaf ook voorbeelden van situaties waarin de begeleider over andere jongeren praat in hun afwezigheid.

Jongeren hebben moeite met het feit dat begeleiders soms meeluisteren met gesprekken tijdens de belmomenten. In één geval onderbrak de begeleider het gesprek omdat de jongere zijn moeder vertelde over een verplicht kamermoment waar hij het niet mee eens was. Volgens de begeleider roddelde hij over begeleiders en mag dat niet. De jongere vond de tussenkomst ongepast en vindt dat hij het recht heeft om met zijn ouders te praten over hoe hij zich voelt.

Aanbevelingen

- Respecteer de privacy op de kamer van de jongeren, buiten de kamerfouilles in het kader van veiligheid.
- Ga discreet om met vertrouwelijke en gevoelige informatie en leg jongeren duidelijk uit hoe het beroepsgeheim, discretie en vertrouwelijkheid geregeld zijn.

8. Participatie

Waardering voor begeleiders die openstaan voor ongenoegen

Sommige jongeren vertellen aan de maandcommissaris dat ze de ruimte waarderen die ze in de bewonersraad krijgen om hun ongenoegen te uiten. Ze zien begeleiders die meedenken over suggesties en die constructief omgaan met de kritiek van de jongeren.

Nood aan meer aandacht voor input

Andere jongeren hebben het gevoel dat de bewonersraden tijdverlies zijn. Ze menen dat ze niet ernstig genomen worden en hebben de indruk dat er niets gebeurt met de input die ze geven.

Zo waren er jongeren die vragen hadden gesteld in de bewonersvergadering waarop nadien feedback noch verandering volgde. Het ging onder meer over de aanpassing van het geschrinkt systeem – de leefgroep

die in twee verdeeld is – waardoor ze niet meer samen konden sporten. Over de verplichte kamerrust tijdens het weekend of over het feit dat het in de vergadering alleen ging over eten en activiteiten, maar dat fundamentele punten over de werking niet aan bod konden komen.

“ We krijgen hier al veel inspraak, maar het probleem is dat ze niet luisteren en er niks mee doen.

Appreciatie voor jongerenraad

Met de jongerenraad hebben veel minder jongeren ervaring, omdat per leefgroep telkens maar één jongere met de campusverantwoordelijke en de directie rond de tafel gaat zitten. Deelnemers aan de jongerenraad waarderen het forum, maar beseffen dat ze er vaak punten aankaarten die om structurele redenen niet zo makkelijk op te lossen zijn.

Aanbevelingen

- Zet (verder) in op bewonersraden die op een open en constructieve manier ruimte geven aan de ideeën en het ongenoegen van de jongeren.
- Probeer gehoor te geven aan de input van de jongeren, ook wanneer ze van meer structurele aard zijn, en koppel terug.
- Maak (verder) werk van een positief en open leefklimaat. Rekening houden met de mening van de jongeren is daar een onderdeel van.

9. Diversiteit

Vermijd ongepaste opmerkingen

Verschillende jongeren kaarten bij de maandcommissaris opmerkingen aan die ze als racistisch ervaren hebben. Sommige jongeren hebben het gevoel dat ze geïsoleerd worden wegens hun afkomst of hun huidskleur.

“ Eén opvoeder is racistisch tegenover moslima's. Hij zegt tegen mij: draag een hoofddoek en ga terug. Mijn mama draagt wel een hoofddoek. Ik zou willen dat iedereen zijn commentaar voor zich houdt. Vroeger op school kreeg ik nooit dergelijke opmerkingen.

Suggestie - goede praktijk

In een van de voorzieningen werd een begeleider met een migratieachtergrond ingeschakeld om vanuit zijn eigen ervaringen met racisme te komen praten met een jongere die zich geïsoleerd voelde om zijn afkomst.

Gevoeligheid voor geloofsovertuigingen

Eén jongere voelde een gebrek aan erkenning van het belang van zijn geloof, toen hij panikeerde omdat hij zijn koran niet meteen vond. Hij had het gevoel dat de begeleiding zijn bezorgdheid wegwuifde. Een jongere kon de aanmaning van een begeleider – “dat hij ramadan zou afschaffen als hij de afwas niet deed” – niet waarderen.

Jongeren in een verontrustende situatie die in de gemeenschapsinstellingen in time-out verblijven, en die strikt gescheiden worden gehouden van andere jongeren, vertellen aan de maandcommissarissen dat ze niet kunnen meedoen aan leefgroepoverschrijdende activiteiten naar aanleiding van ramadan of andere religieuze dagen die de moslimconsulent organiseert.

Suggestie - goede praktijk

Aan het eilandbureau op een van de afdelingen hingen aan de deur, naast het schema voor de Champions League, de gebedstijden tijdens de ramadan uit. Verschillende jongeren vermelden ook dat ze zonder problemen een bidkleedje of een hoofddoek kregen toen ze erom vroegen. Tijdens de ramadan mogen jongeren de iftar ook na bedtijd op de kamer doen, op een aantal plekken bleef de hele leefgroep één keer per week mee langer op.

Communicatie met anderstalige jongeren loopt moeilijk

Jongeren die Nederlands, Frans noch Engels spreken zeggen tegen de maandcommissaris dat ze zich eenzaam en geïsoleerd voelen. De communicatie met de begeleiders verloopt vaak moeizaam, het is lastig voor de jongeren en voor de begeleiders om duidelijk te maken wat ze willen. Een jongere vertelde hoe in zijn leefgroep jongeren die wel Arabisch verstaan niet voor hem mochten vertalen van de begeleiding. Dat was ook zo voor een Afghaanse jongen die net nieuw was.

Vertaalcomputer, helpen vertalen en tolken bieden oplossing

In andere leefgroepen maken begeleiders er volgens de jongeren minder een probleem van dat medebewoners tolken. Er circuleert ook een vertaalcomputertje, dat maar in een beperkt aantal leefgroepen of campussen aanwezig is, of dat niet altijd werkt omdat het wifesignaal niet sterk genoeg is. Het wordt gebruikt door begeleiders in hun communicatie met de jongeren. Jongeren kunnen het niet gebruiken om te communiceren met leeftijdsgenoten. Officiële tolken zijn aanwezig op belangrijke momenten zoals het teamoverleg of de ronde tafel, niet voor de gewone contacten van elke dag.

Aanbevelingen

- Wees alert voor mogelijk (onbewust) racistisch of discriminerend taalgebruik of gedrag. Ga de dialoog aan als jongeren dit aankaarten zodat concrete situaties verder onderzocht worden.
- Maak werk van een diverse samenstelling van de teams.
- Ga soepel om met taalvereisten voor anderstalige jongeren die nieuw zijn of zorg voor digitale tolken.
- Zet (verder) in op digitale vertaaltoestellen zodat dagelijkse communicatie met anderstalige jongeren mogelijk is.

10. Geestelijke gezondheid

Onzekerheid vreet aan geestelijke gezondheid

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat het gebrek aan perspectief of de aanslepende onzekerheid over het vervolg van hun traject hen mentaal parten speelt. Hoelang moet ik nog blijven? Wat gebeurt er daarna met mij? Wat met mijn school? Wat gebeurt er als ik achttien word?

“ Hier zitten helpt niets. Feiten besef je al na een week. De rest maakt je gek in je hoofd.

Ze voelen zich machteloos, vertellen ze. Ze kunnen niets beslissen, integendeel zeggen de jongeren, de beslissing wordt genomen door een jeugdrechter van wie zij het gevoel hebben dat die oordeelt zonder hen te kennen. Sommigen worden moedeloos, opstandig, gelaten.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat ze jongeren proberen te helpen die lang moeten wachten op een doorstroommogelijkheid of gespecialiseerde hulp. Ze proberen de moed erin te houden door buiten hun favoriete eten te halen of te zorgen voor een nieuwe game. Maar het wachten, de verlenging van hun verblijf, telkens opnieuw, het vreet aan de motivatie van de jongeren.

“ In een instelling mag je niet te veel hopen.

Jongeren missen naar eigen zeggen ruimte voor gesprekken over hun mentaal welzijn in de leefgroep. Sommigen vragen zich af of werken met jongeren met psychische problemen niet meer tot de vaardigheden van de begeleiding zou moeten behoren.

“ Soms ben ik blij en dan krijg ik te horen ‘doe rustig’. Of ik ben verdrietig, ik huil veel, en ik weet niet waarom. Daar kunnen ze ook niet mee omgaan. Bij de vrouwen van de begeleiding valt het nog mee, de mannen kunnen dat niet... Dan krijg je de keuze: naar je kamer of aansluiten bij de groep. Ik zou willen dat ze bij mij komen zitten, mij troosten.

Wachten op een plek in een psychiatrische afdeling

Verskillende jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze wachten op een plek in een psychiatrische afdeling. Ze weten dat ze niet de zorg krijgen die ze nodig hebben. Dat geldt ook voor jongeren die op wachtlijsten voor andere gespecialiseerde voorzieningen staan. Ze zeggen het niet eerlijk te vinden dat hun verblijf in de voorziening niet gekoppeld is aan hun gedrag, maar gewoon een gevolg is van het uitblijven van vervolghulp.

Niet-begeleide minderjarigen mentaal extra kwetsbaar

De onzekerheid over de eigen situatie speelt niet-begeleide minderjarigen en jongeren met een onzeker verblijfsstatuut in een voorziening extra parten. De maandcommissarissen voerden emotionele gesprekken met jongeren die een negatieve beslissing hadden gekregen over hun verblijf.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat ze nabijheid en ondersteuning proberen te bieden, maar de mentale ontreding bij de jongeren is groot, zeker na een negatieve beslissing.

Aanbevelingen

- Zorg dat er voldoende expertise in geestelijke gezondheidszorg aanwezig is in het team en zorg dat er indien nodig snel kan geschakeld worden naar externe diensten.
- Zet nog meer in op intensieve samenwerkingsverbanden met diensten voor geestelijke gezondheidszorg.
- Zorg dat begeleiders de nodige tijd en ruimte krijgen om aan de jongeren een luisterend oor te bieden.

We vragen aan de Vlaamse en de federale overheid om extra zorg te dragen voor jongeren met een zware psychiatrische problematiek. Jongeren met een zware psychiatrische problematiek en een grote zorgnood horen niet thuis in een gemeenschapsinstelling. Zij moeten op gespecialiseerde psychiatrische hulpverlening kunnen rekenen.

11. Fysieke gezondheid

Schurft snel en kordaat aangepakt

De besmettelijke huidziekte scabiës – beter bekend als schurft – is in Vlaanderen aan een opmars bezig in crèches, hotels, scholen, Ook enkele gemeenschapsinstellingen hadden in 2023 af te rekenen met een uitbraak. In twee voorzieningen werd de huidziekte vastgesteld bij een aantal jongeren. De behandeling ervan had een aantal weken een grote impact op de werking van de betrokken leefgroepen en vroeg extra inspanningen van de begeleiders en de jongeren.

De jongeren moesten een week in de leefgroep blijven. Voor de behandeling moesten ze eerst douchen en zich dan met zalf insmeren. Alle kleding en beddengoed gingen in een plastic zak om gereinigd te worden, de jongeren moesten instellingskleding aan. In de leefgroep was er plastic over de meubelen getrokken en de jongeren hadden genummerde stoelen.

In één leefgroep zochten begeleiders een flexibele oplossing voor een jongere met een studentenbaan die niet met instellingskleding naar het werk wilde. Hij mocht dan extra douchen en zalf smeren bij terugkeer. Het protocol gold voor een week tot de volgende medische controle. De voorzieningen kregen de uitbraak snel onder controle.

Roken en vaperen

De maandcommissarissen noteren veel opmerkingen over het rook- en vapebeleid. Jongeren benadrukken dat ze het recht hebben om zelf uit te maken of ze roken of vaperen, en of ze dat gezondheidsrisico nemen. Ze geven aan dat roken hen kalmeert. Ze begrijpen niet waarom er geen onderscheid is tussen roken en vaperen. Ze vinden het ook vreemd dat ze wel kunnen roken wanneer ze alleen extra muros zijn, en niet wanneer ze onder begeleiding zijn. Nog minder begrip hebben ze voor het feit dat de begeleiding wel rookpauzes neemt.

Het is super frustrerend omdat wij natuurlijk ook wel weten wie van de begeleiders rookt. En je ziet die dan hun sigaretten nemen en hun jas, en dan 'gaan ze even naar buiten', terwijl iedereen natuurlijk weet waarom.

Nood aan hulp om te stoppen met roken of drugs

Sommige jongeren vinden dat ze te weinig ondersteuning krijgen, onder de vorm van nicotinepillen, om van het roken af te geraken. Dezelfde opmerkingen maakten sommigen over drugs.

Aanbevelingen

- Werk, wanneer nodig, samen met externe organisaties gespecialiseerd in effectieve rookpreventie.
- Zet (verder) in op een drugspreventiebeleid. Ga, wanneer nodig, een samenwerking aan met externe organisaties die gespecialiseerd zijn in effectieve drugspreventieprogramma's.

We vragen aan de Vlaamse overheid om de gemeenschapsinstellingen en de jongeren hierin voldoende te ondersteunen.

mogelijkheden om rekening te houden met individuele situaties. Waarom moet een 17-jarige op hetzelfde uur naar de kamer als een 13-jarige in dezelfde leefgroep, vragen ze aan de maandcommissaris.

Regels worden volgens hen vaak te streng toegepast. In voorzieningen of leefgroepen waar begeleiders soepeler zijn, hebben jongeren het gevoel dat er meer ademruimte is en dat ze meer zichzelf kunnen zijn.

“ Je moet hier de hele tijd op je hoede zijn. Het kan zomaar zijn dat er een regel is die je niet kende, of die bij de ene begeleider wel is en bij de andere niet.

“ Hier krijg je soms een opmerking en dan kan je daaruit leren. Ze worden niet meteen boos en je moet niet meteen naar je kamer.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat de handhaving van regels en afspraken in een leefgroep in slingerbewegingen gaat – vaak in samenhang met de samenstelling van de groep van het moment. Zo willen ze bijvoorbeeld met een kordate aanpak bij nieuwkomers duidelijk maken dat iedereen zich aan de regels moet houden en dat ze beleefd moeten zijn.

12. Regels en afspraken

Moeilijk evenwicht tussen te streng en te laks

Te veel regels maakt jongeren nerveus, te weinig regels en afspraken voelt stuurloos aan. Het is een moeilijk evenwicht dat de commissie ook in de vorige jaarverslagen vermeldde.

Sommige jongeren geven aan blij te zijn dat er in het afgelopen jaar in hun leefgroep meer of strengere huisregels kwamen.

“ De jongere zei dat er de afgelopen maanden veel veranderd is aan de werking. Aanvankelijk waren er (te) weinig regels en afspraken en geleidelijk aan zijn er wat regels bij gekomen. De jongere geeft aan dat het nu veel beter is. Zo gaf de jongere aan dat er in het verleden geen regels waren voor het poetsen van de gemeenschappelijke douche en nu wel.

Een maandcommissaris

Andere jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze begrijpen dat huisregels niet op maat van elke individuele bewoner van de leefgroep kunnen zijn, maar ze zien toch te weinig flexibiliteit en te weinig

Graag een gelijke toepassing van regels

Jongeren blijven het moeilijk hebben met het gevoel dat de huisregels niet door iedereen op dezelfde manier voor alle jongeren worden toegepast.

“ Het zou gewoon duidelijk moeten zijn. En voor iedereen gelijk, snap je. Niet bij die begeleider mag het en bij die andere begeleider niet. Bij die begeleider krijg je een waarschuwing en bij die andere begeleider moet je meteen naar je kamer.

Jongeren zeggen begrip te hebben voor het feit dat sommigen in de leefgroep een zwaardere rugzak hebben dan anderen, maar ze vinden dat geen reden om die jongeren meer ruimte te geven om regels of afspraken niet na te komen.

De vele personeelwissels waarbij begeleiders een eigen invulling geven aan de afspraken, brengen extra verwarring en onzekerheid mee, waardoor misverstanden of conflicten kunnen toenemen.

“ Bijvoorbeeld, er staan nu deze potjes op tafel. Nu is dat niet zo duidelijk, maar normaal hebben we elk ons eigen potje. Als we dan de tafel moeten afruimen, dan moeten we elk ons eigen potje afruimen, we mogen bijvoorbeeld niet het potje van iemand anders al meenemen of zo, want dat meisje moet dat zelf doen. Je mag dus niet goed doen voor een ander.

Nood aan minder en duidelijkere regels

Jongeren hebben het gevoel dat er aan bepaalde regels geen duidelijk doel gekoppeld is. Verschillende jongeren ergerden zich aan regels die ooit zijn ingevoerd als een antwoord op een bepaald incident of de aanwezigheid van een bepaalde jongere en die, lang nadat de aanleiding is weggevallen, toch gehanteerd blijven.

Suggestie - goede praktijk

Een campusverantwoordelijke vertelt aan de maandcommissaris dat veel regels gegroeid zijn als antwoord op een zeer specifieke situatie. Sommige leefgroepen zijn begonnen met snoeien in het aantal regels en afspraken.

Aanbevelingen

- Communiceer op een transparante manier over de regels, ook wanneer er voor één dag uitzonderingen zijn.
- Neem de bestaande regels en afspraken kritisch onder de loep en schrap wat achterhaald of onnodig is.
- Ga, wanneer de nood er is, in gesprek met jongeren over de regels.

13. Sancties

Zoeken naar alternatieven

Jongeren vertellen de maandcommissarissen dat ze weinig andere mogelijke reacties op ongewenst gedrag zien dan hen naar de kamer sturen. Ze hebben ook het gevoel dat er te weinig wordt stilgestaan bij de impact van die sanctie.

“ Kamer is de enige straf die ze kennen. Soms zeggen wij ook bijvoorbeeld ‘mogen we niet de ramen poetsen als straf of zo?’, maar dan zeggen ze nee en moeten we zeker naar onze kamer, omdat we discussiëren.

“ Ze weten echt niet wat dat is om op kamer te moeten blijven zitten. Ze zeggen heel gemakkelijk, ‘ga naar je kamer’, alsof het niets is, maar het is echt fucked up om zoveel op kamer te zitten. (...) Als ze zelf eens een paar uurtjes op kamer zouden zitten, dan zouden ze wel voelen dat ze daar zot van worden.

Suggestie - goede praktijk

Jongeren signaleren dat begeleiders wel zoekende zijn naar andere manieren van sanctioneren. In sommige leefgroepen wordt al creatiever met straffen omgesprongen. Er zijn nu ook sancties zoals de gang dweilen of onkruid wieden. Niet alle jongeren worden er enthousiast van. Sommigen zitten dan toch nog liever op de kamer. In een andere leefgroep worden huishoudelijke taken als alternatieve straf ingezet. Op de takenlijst voor het huishouden worden dan slots opengehouden voor de sancties. Al hebben jongeren de indruk dat ‘onschuldige’ opmerkingen in dat geval sneller aanleiding geven tot een straf, omdat de taken anders blijven liggen.

De maandcommissarissen stellen vast dat sommige begeleiders privileges afnemen als straf, bijvoorbeeld deelname aan sport- of groepsactiviteiten, of het inperken van het gebruik van dvd of tablet op de kamer. Ze nemen daarmee soms net dingen af waar jongeren zich aan optrekken en die hun perspectief geven.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat het door de instroom van jongeren met een zwaardere problematiek en door het personeelstekort niet altijd mogelijk is om een andere aanpak uit te proberen.

“ We zouden naar kleinere groepen moeten, dit wil zeggen 6 jongeren in plaats van 9. De jongeren die nu komen hebben vaak een zwaardere problematiek, een ‘nieuwere’ aanpak lukt niet, want er zijn handen tekort. We hebben nu een sterk gedragsmatige aanpak, waar jongeren veel moeite mee hebben omdat dit ook het leefklimaat bepaalt.

Een begeleider

Collectieve straffen wekken frustratie

Verschillende jongeren geven hun maandcommissaris voorbeelden van momenten waarop de hele leefgroep werd gestraft wanneer één of enkele jongeren zich misdragen hadden. Hoewel ze erkennen dat een collectieve straf soms begrijpelijk is om de rust te doen terugkeren of omdat zowat iedereen boter op het hoofd heeft, geven ze ook voorbeelden van situaties waarin ze een collectieve sanctie als onrechtvaardig ervaren hebben.

“ Dus wij hebben allemaal keilang op de kamer gezeten, ook de mensen die er toen niet waren. Want ik was niet eens hier toen het gebeurd was, ik was op weekend, maar toen ik terugkwam, zat blijkbaar iedereen op kamer en moest ik ook naar mijn kamer. En dan moest ik op een blad papier schrijven wat ik wist wat er gebeurd was. Maar ik wist natuurlijk niets, want ik was er niet eens. En toen ik tegen de begeleiding zei dat ik niets kon opschrijven, omdat ik niets wist, zeiden ze dat ik niet uit de kamer mocht zolang ik niet op het blad geschreven had wat mijn versie was van wat er gebeurd was. Ik heb toen gezegd, ‘maar mevrouw, ik was er niet’, maar ze zei dat dat ook voor mij gold.

Suggestie - goede praktijk

In één voorziening heeft de aandacht voor dit thema vruchten afgeworpen, want daar merken jongeren op dat er niet meer naar collectieve straffen gegrepen wordt.

“ Het is echt verbeterd. Ze zijn wel erg streng, maar aan de andere kant luisteren ze nu.

Naast bewuste collectieve straffen zijn er ook ingrepen die jongeren als een collectieve straf ervaren, ook al zijn die niet zo bedoeld. Jongeren signaleren aan hun maandcommissaris dat ze bijvoorbeeld de geschrante

schema's ervaren als een collectieve straf. Wanneer er geregeld kleine incidenten zijn, beslist de begeleiding om met deelgroepen te werken, zodat niet alle jongeren tegelijk in de leefgroep komen. Dit betekent de facto dat jongeren meer tijd op kamer moeten zitten. Jongeren ervaren dit als een collectieve straf, terwijl de begeleiding dit ziet als een manier om iedereen rust te gunnen.

In sommige leefgroepen vertellen jongeren aan hun maandcommissaris dat de hele groep op kamer moet blijven als gevolg van een alarm of dat ze niet kunnen gaan sporten of een andere activiteit doen, omdat één jongere in sanctie zit. Ze verwijzen naar andere leefgroepen, waar begeleiders structureel afspreken met begeleiders van andere leefgroepen wie op de leefgroep blijft – ook voor de gestraften – en wie met de jongeren een activiteit gaat doen.

Meer voorkomen dat banale discussies escaleren

Opvallend veel jongeren geven aan dat sancties vaak het gevolg zijn van een reeks gebeurtenissen die, als vroeger in de escalatie was ingegrepen, niet tot straf had hoeven te leiden. Ze vertellen hun maandcommissaris hoe bij veel straffen een banale discussie of een misverstand aan de basis ligt van de escalatie. Jongeren vragen dat begeleiders hen helpen in een conflict, zodat het niet escaleert.

“ Het was een keertje zo dat de begeleider gezegd had dat ik aan het liegen was, en dat was niet zo, en dan moest ik naar boven naar mijn kamer. Maar ze hadden mijn kamer die dag op slot gedaan. Dus ik wou naar beneden komen om te vragen om mijn kamer open te doen, maar de begeleider zei direct heel boos dat ik geen toestemming had om naar beneden te komen en dat ik beter moest luisteren. (...) En dus ben ik voor mijn deur gaan zitten en heb ik een beetje gewacht, maar ze kwam niet. Eigenlijk werd ik daar heel boos van en dus heb ik het nog eens gezegd maar dan een beetje feller. Een beetje te fel, dat weet ik ook wel, maar als ze willen dat ik naar mijn kamer ga, moet mijn kamer ook open zijn. En dan is ze naar boven gekomen en ik liep dan naar haar toe, maar toen zei ze meteen heel boos dat ik (...) dreigend was en ze dacht dat ik haar zou aanvallen. En dan ben ik vanbinnen echt boos beginnen worden, maar ik heb geprobeerd om niet boos te worden, maar dat ging niet. En als ik dan in mijn kamer was, dan heb ik met mijn emmer tegen de deur gegooid terwijl de begeleider die nog aan het dicht doen was.

Jongeren voelen ook aan dat begeleiders op sommige momenten over minder bandbreedte beschikken en sneller een rode kaart trekken.

Jongeren wijzen op het gebrek aan 'uitwijkmogelijkheden' om escalatie te voorkomen zoals de tuin in rennen, sporten of naar een park gaan om af te koelen. In een GES+ leefgroep is een snoezelruimte ingericht met speciale verlichting, een ballenbad en extra kussens om tot rust te komen.

“ Soms heb je gewoon te veel energie en moet je je kunnen afreageren. Sommige begeleiding laat ons ook echt niet naar buiten gaan of zo. Van sommige begeleiders mogen wij na het eten nog even naar buiten gaan, gewoon wat frisse lucht inademen en wat chillen of net wat energie kwijtspelen, maar van andere begeleiders mag dat niet. Die zeggen dan dat het te koud is en dat we maar iets moeten zoeken op Netflix of zo, maar daar ga je je energie niet in kwijt kunnen hé, en als er dan een discussie is voor de tv, dan is het snel oorlog, snap je? ”

Suggestie – goede praktijk

Jongeren geven zelf suggesties voor 'uitwijkmogelijkheden' om escalatie te voorkomen, zoals een boksbal in de leefgroep, een kussenruimte, samen met een begeleider naar de fitness gaan om zich daar af te reageren.

Behoeftte aan een goed gesprek na een incident

Jongeren uiten tegenover de maandcommissaris hun twijfels over het opvoedkundig nut van bepaalde sancties. Ze vragen zich af of ze op sommige momenten niet meer baat zouden hebben bij een goed gesprek waarin verduidelijkt wordt waarom iets niet door de beugel kon, en waarom ze zich niet aan de regels wisten te houden.

Sommige jongeren geven ook aan dat ze na een incident nood hebben aan een gesprek met de betrokken begeleider om voort te kunnen, maar dat ze soms lang – tot een paar dagen – moeten wachten tot dit mogelijk is.

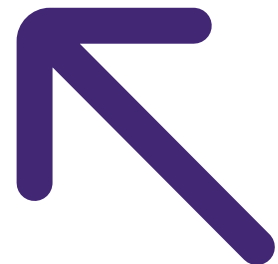
Graag duidelijkheid over de duur van individueel schema als sanctie

Jongeren zeggen moeilijkheden te hebben met de afbouw van hun individuele schema dat is opgelegd als sanctie. Dat houdt dan bijvoorbeeld in dat een jongere op kamer moet eten of helemaal niet in de leefgroep mag komen. Jongeren geven aan dat hun niet (duidelijk) wordt meegedeeld hoe lang dat strikte regime wordt aangehouden. Ze zeggen dat het voor hen onduidelijk is op basis waarvan de begeleiders dit beslissen.

“ Ze liegen daar echt over. Ze zeggen dan dat het schema weggaat als je je gedraagt, maar dat is niet zo. Echt waar, ik heb me al de hele tijd gedragen, maar ze zeggen altijd dat het schema nog moet blijven. Dan zeggen ze 'we zien dat het je deugd doet om op kamer te zitten, dus je kan duidelijk die extra rust wel gebruiken', maar daar word je echt knettergek van. Je raakt er niet meer terug uit, snap je. Je moet je gedragen, maar als je je gedraagt ben je rustig en dan moet het toch zo blijven. ”

Nood aan waardering van positief gedrag

Jongeren vertellen aan hun maandcommissaris dat ze zich gemotiveerd voelen door beloningssystemen die sommige leefgroepen hanteren voor goed gedrag. In enkele leefgroepen kunnen jongeren jetons verdienen bij goed gedrag die ze kunnen inwisselen voor beloningen. Het gaat bijvoorbeeld om een avond later naar bed te mogen gaan, deelname aan sportactiviteiten of een extra dvd-moment. De jongeren vinden het fijn dat ze tijdens de bewonersraad ook suggesties voor beloningen kunnen doen.

Aanbevelingen

- Zorg voor voldoende en toegankelijke uitlaatkleppen zodat jongeren hun frustratie op een constructieve manier kwijt kunnen en escalatie kan vermeden worden. Ga in gesprek met jongeren over alternatieven en wat hen zou helpen.
- Een sanctie is altijd individueel. Collectieve sancties kunnen alleen als alle jongeren bijvoorbeeld betrokken zijn bij een incident. Jongeren dragen niet de verantwoordelijkheid voor het gedrag van een medebewoner.
- Waak erover dat jongeren weten hoelang en waarom ze een strikt regime moeten volgen. Herhaal het of zet het op papier. In het heetst van de strijd nemen jongeren die informatie niet altijd op.
- Zet in op herstel na een incident. Ga met de jongere in gesprek over een plan van aanpak om herhaling te voorkomen.
- Waardeer het positieve gedrag van jongeren. Een evenwichtig beloningssysteem, naast een sanctiebeleid, doet appel op de verantwoordelijkheid en de autonomie van de jongere.

14. Afzondering

De commissie ziet stappen in toepassing richtlijnen over VBM

De maandcommissarissen noteren verschillende initiatieven voor de toepassing van de intersectorale richtlijn voor de preventie en toepassing van afzondering en fixatie in de gemeenschapsinstellingen, kortweg de richtlijn vrijheidsberovende maatregelen (VBM).

Voorzelingen maken werk van een meerjarenplan of een projectnota vrijheidsbeperkende maatregelen, die de richtlijnen vertalen naar de praktijk. Sommige doen SWOT-analyses met focus op de preventie van vrijheidsberovende maatregelen. De verschillen tussen registratiesystemen voor afzondering en isolatie worden aangepakt. Er wordt in één jaar tijd vooruitgang gezien in de veiligheidsleefgroepen. Er is meer aandacht voor omkadering, visie, en begeleiding. Afzondering als sanctie wordt in kaart gebracht en waar mogelijk bijgestuurd.

Deze initiatieven nemen niet weg dat de maandcommissarissen klachten van jongeren over afzondering blijven noteren.

GES+ jongeren in een individueel schema

Sommige jongeren vertellen dat ze al erg lang onder een strikt regime op hun kamer zitten. Een jongere zegt tijdens het contact met de maandcommissaris dat hij op dat moment al vier dagen in individueel schema zit en geen enkel contact heeft met de andere jongeren in de leefgroep. Tussen hem en medebewoners of begeleiders ontstaan telkens nieuwe conflicten en hij zegt niet te weten hoe hij dat moet voorkomen.

De jongere heeft een GES+ profiel en vraagt meer aandacht en energie dan de begeleiders zeggen te kunnen geven of de leefgroep aankan. Om leefgroep en begeleiders ademruimte te geven kiezen ze voor deze aanpak.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissaris dat zulke strenge regimes alleen opgelegd worden wanneer ze echt niet anders kunnen omdat het samenleven met begeleiders en andere jongeren onmogelijk of onveilig is.

Nood aan nabijheid op maat

In verschillende leefgroepen is er een zogeheten veilige kamer, die begeleiders gebruiken wanneer een jongere agressief en niet langer aanspreekbaar is.

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze de tijd alleen in de veilige kamer als moeilijk ervaren. Meer dan wanneer ze op hun kamer afgezonderd worden, voelen ze zich achtergelaten. De nabijheid die ze zeggen nodig te hebben dan, wordt te weinig geboden.

“ Je wil echt niet weten waaraan ik denk dan, dat is echt niet goed. Er is echt niets om te doen. Je zit daar gewoon te wachten, naar de muren te kijken, en je kan echt alleen maar nadenken en dat is echt niet wat je wil doen dan, snap je. Je wil echt niet nog meer aan slechte dingen denken. Je wordt er echt niet beter van of zo. Ze putten je gewoon mentaal helemaal uit.

“ Ze kijken een beetje door de camera, maar ze komen niet naar je, ook niet als je op die knopjes duwt. (...) Het zou helpen dat er iemand eens met je komt praten, dat je daar niet alleen bent. Heb je die cel al eens gezien? Daar wil je echt niet alleen zijn. Gewoon, maakt niet uit wat, maar niet alleen zijn.

Andere jongeren daarentegen geven aan liever met rust gelaten te worden tijdens een afzondering. Pogingen tot gesprek van een begeleider kunnen op dat moment zelfs contraproductief zijn.

“ Als je boos bent op de begeleiders omdat je in je kamer moet zitten of in de cel of zo, dan moeten ze echt geen praatje met me komen maken. Als je weggestuurd wordt omdat je zogezegd tegengesproken hebt, en ze pakken me misschien vast om me naar daar te sturen, dan moeten ze niet met me komen praten. Ze moeten me niet aanraken, snap je; ze moeten me gerust laten dan. Ze moeten me gerust laten als ik boos op hen ben.

Geregeld stellen de maandcommissarissen vast hoe sommige jongeren in de veilige kamer geplaagd worden omdat leefgroepen structureel niet de juiste ondersteuning, begeleiding en therapie kunnen bieden voor hun complexe problematiek.

Voorzorgingen vertellen aan de maandcommissaris dat jongeren met een complexe problematiek nood hebben aan een kordate preventieve aanpak en zo'n aanpak vergt ervaring, stelt een pedagogisch directeur. De opvallende stijging in het gebruik van de veilige kamer in een bepaalde periode toont aan dat we ervaring op dit vlak missen, vult de directeur aan.

Vooraf willen weten hoe lang de afzondering duurt

Niet altijd weten hoelang ze in de veilige kamer of in andere vormen van afzondering moeten blijven, voedt de onrust bij jongeren in die situatie. Jongeren vertellen aan hun maandcommissaris dat ze begrijpen dat een verblijf in afzondering van onbepaalde duur is wanneer de jongere volledig de controle kwijt is. Het is dan immers lastig op voorhand in te schatten hoelang het duurt voor ze rustig zijn. Maar als ze een kamersanctie krijgen omdat ze de regels geschonden hebben, vinden ze dat begeleiders moeten kunnen zeggen hoe lang die afzondering geldt.

Graag sneller terug naar de leefgroep

Ze zouden ook graag een onderscheid zien in de manier waarop de afzondering wordt beëindigd. Als die er kwam wegens een veiligheidsprobleem, dan hangt de terugkeer naar de leefgroep af van de inschatting van de begeleider. Maar in geval van afzondering als sanctie vinden jongeren dat ze gewoon moeten kunnen terugkeren als die sanctie afgelopen is. Ze vertellen de maandcommissaris dat zo ook nog meer frustraties en conflicten kunnen ontstaan door het feit dat ze later dan afgesproken van de kamer mogen.

“ Ik was eens om 17u in de veilige kamer gestoken en dan kreeg ik pas veel later dan de andere jongeren eten omdat ze me vergeten waren. En dan zeiden ze dat ik na het eten terug naar mijn kamer mocht. Dus ik heb daar dan zitten wachten en pas om 22u – vlak voor de begeleiders naar huis gingen – kwamen ze me halen. Dus ik was wat aan het wenen en zei tegen de begeleider dat ik dacht dat ze me na het eten zouden komen halen en toen zei de begeleider 'het is toch na het eten?'. En omdat ik toen boos was, moest ik de volgende dag nog langer in mijn kamer zitten, omdat ik onbeleefd was en nog niet tot rust gekomen was. Ze zeiden dan dat ik nog meer rust kon gebruiken.

Behoeftte aan contact met familie

Sommige jongeren zeggen het lastig te vinden dat ze in afzondering geen of weinig contact mogen hebben met hun familie. Ze geven aan dat het hen zou helpen om op die momenten even de stem van ouders, broer of zus te horen. De jongeren zeggen dat begeleiders onderschatten hoe belangrijk dat contact op zulke momenten is voor hen.

“ Maar het ding is, als je in strikt regime zit, heb je wel nog altijd het recht om je ouders te bellen. Als ik dan zeg 'ik heb het recht om mijn ouders te bellen', dan zeggen ze dat het hun regel is dat je niet mag bellen met je ouders als je in strikt zit.

Vermijd disproportionele afzondering onder dwang

Versillende jongeren zeggen tegen maandcommissarissen dat ze al getuige zijn geweest van disproportioneel geweld door begeleiders of politie wanneer een jongere onder dwang naar de afzonderingskamer werd gebracht.

“ Ik vind dat je sowieso niet iemand aan het haar moet trekken of op de keel moet duwen of zo. Het maakt niet uit wat die persoon heeft gedaan. Het blijft een minderjarige. Ik denk zelfs soms dat het strafbaar is als je het hierbuiten zou doen.

Een jongere vertelde aan de maandcommissaris dat ze schreeuwde van de pijn en nadien kneuzingen had. Een andere jongere vertelt over technieken die ze gebruiken om jongeren pijnprikkels te geven als ze tegenwerken, en dat begeleiders dan ook schelden.

Jongeren zeggen dat ze het lastig vinden om de houding van de begeleiders te zien veranderen. Sommige jongeren beschrijven het als een moment waarop de begeleiders bijna iemand anders worden, die anders reageert en communiceert dan ze van hem of haar gewend zijn.

“ Ze voelen zich groot. Ze doen dan dingen die ze niet zouden moeten doen. Ze zeggen dan dingen die ze niet zouden moeten zeggen. En normaal zouden ze die dingen niet zeggen, maar ze zijn gewoon niet meer normaal of zo op dat moment. Hun zijn hun niet meer.

Begeleiders vertellen maandcommissarissen over de impact van de toegenomen agressie – ook en vooral verbale agressie – op hen. Ze geven aan dat dit een impact heeft op hun veerkracht. Ze zeggen dat er vroeger meer tijd was om te bekomen na een incident, en positieve interacties te hebben met de jongeren, rapporteert een maandcommissaris, “maar het is nu het ene incident na het andere waardoor alles meer blijft plakken”.

Aanbevelingen

Afzondering moet zoveel mogelijk vermeden worden. Het kan nooit ingezet worden als sanctie. en is enkel aangewezen wanneer de fysieke integriteit van de jongere en/of de mensen rondom de jongere bedreigd wordt.

We vragen aan de gemeenschapsinstellingen om nog meer in te zetten op preventie en om blijvend in te zetten op zorg tijdens en na de afzondering van jongeren.

- Breng de eigen praktijk (herhaaldelijk) in kaart en leg die steeds naast de richtlijnen VBM.
- Blijf zoeken naar alternatieven voor afzondering en fixatie. Stel vragen: geven we ons personeel voldoende opleiding en training op dit vlak? Hoe proberen we escalaties te vermijden? Hebben we voldoende oog voor wat de jongeren zelf aangeven in de signaleringsplannen? Hoe garanderen we nabijheid tijdens afzondering en fixatie? Welke herstelgerichte stappen worden gezet? Vinden jongeren achteraf gehoor voor hun ervaringen? Is er voldoende nazorg voor de jongere en de direct betrokken begeleiders en medewerkers?
- Houd de aandacht voor de preventie en de toepassing van afzondering en fixatie hoog. Zijn ze een vast agendapunt tijdens teamvergaderingen?
- Doe (herhaaldelijk) een beroep op ondersteuning. Bijvoorbeeld op de competentieversterking en de praktijkgerichte ondersteuning van het project ‘Omgaan met VBM’.

We vragen aan de Vlaamse overheid om de gemeenschapsinstellingen te (blijven) ondersteunen voor de preventie en de toepassing van afzondering en fixatie, en te zorgen dat de randvoorwaarden voor de richtlijnen VBM vervuld zijn.

- Ga voor een intersectoraal registratiesysteem.
- Zorg dat voorzieningen kunnen rekenen op begeleiding en een optimale en gedifferentieerde personeelscapaciteit.
- Maak infrastructurele aanpassingen mogelijk.

We herhalen de noodzaak om op structureel niveau voldoende aanbod te garanderen voor jongeren met extra zorgnoden, zodat ze op de juiste plek de nodige zorg en begeleiding krijgen.

15. Fouilles

Fouilles na bezoek blijft vernederend

Jongeren zeggen tegen maandcommissarissen dat ze de fouilles die ze moeten ondergaan ervaren als invasief, vernederend en beschamend.

Bij de fouille houden ze de onderbroek nog aan en binden ze een handdoek rond wanneer ze even naakt door de knieën buigen.

Een jongere vertelde dat hij zich na een bezoekmoment helemaal moest uitkleden en zijn hele bil moest tonen, en hoe vernederend dit voelde.

“ Ik ben niet preuts of zo, maar ik had het niet verwacht, en ergens voelde het heel verkeerd aan dat er een volwassen man naar mij aan het kijken was.

Sommige jongeren zeggen zich wel veiliger te voelen in de wetenschap dat anderen gefouilleerd zijn.

De commissie noteert verschillen in fouille-praktijken

De aanleiding voor de fouilles verschilt naargelang de voorziening. Sommige voorzieningen voeren ze niet meer standaard uit, alleen nog als ze vermoeden dat de jongere iets probeert binnen te smokkelen. Andere doen het, naast de eerste keer dat de jongere de voorziening binnenkomt, ook telkens wanneer de jongere buiten is geweest of na elk bezoekmoment.

Nood aan privacy tijdens de fouille

Jongeren wijzen erop dat het niet fijn is om (naakt) fouilles te moeten ondergaan in ruimtes waar camera's hangen. Ze vragen zich af of die aan staan, of iemand meekijkt, of er opnames worden gemaakt van de fouilles. Ze zeggen dat er duidelijke regels zijn over privacy en fouilles maar dat die niet altijd worden toegepast.

“ De PAR [prikkelarme ruimte, red.] is in het midden van de leefgroep. Soms worden wij daar gefouilleerd, maar er hangt een camera, dat is echt niet ok. Dat mag niet meer, omdat dan alle begeleiders kunnen meekijken. Het mag niet, maar soms doen ze het wel nog. Vorige week was het weer bij mij en ook bij [andere jongere].

“ Ik heb me ook al eens moeten uitkleden in de cel om andere kleren aan te doen, omdat ik van bezoek kwam. En een ander meisje zei dat ze dat gezien had op de computer aan het bureau.

Aanbevelingen

- De wet op het politieambt specificeert wanneer en hoe de politie mag (naakt)fouilleren. Voor de toepassingen van de (naakt)fouilles in de gemeenschapsinstellingen is er momenteel geen regelgeving⁴.
- We vragen aan de gemeenschapsinstellingen om bij fouilles zeer zorgzaam en alert te zijn. Voer ze niet automatisch uit maar enkel als de individuele risico-inschatting aantoont dat ze noodzakelijk is.
- Jongeren ervaren ze als een aantasting van hun fysieke integriteit. Ga na welke impact fouilles hebben op jongeren en vraag welke manier van werken hun voorkeur wegdraagt.
- Registreer en motiveer de fouilles en vergelijk de aanpak in de verschillende voorzieningen. In sommige voorzieningen noteert de commissie minder klachten dan in andere.
- Leef nauwgezet de regels voor cameragebruik na.

⁴ Het nieuwe decreet over de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp ambieert hierop een antwoord te bieden. Op het moment van het schrijven van het jaarverslag werd het decreet voor de tweede keer principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

16. Politie

Jongeren worden vaak door de politie naar de gemeenschapsinstelling gebracht. De politie kan in uitzonderlijke omstandigheden ook opgeroepen worden door de begeleiding wanneer een incident met een jongere zwaar uit de hand loopt, met gevaar voor de andere jongeren of de begeleiders. De politie voert soms ook fouilles met politiehond uit om drugs op te sporen.

De relaties tussen de jongeren in de voorzieningen en de politie vallen niet binnen het mandaat van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen. De manier waarop de politie zich opstelt of tussenbeide komt, kan de houding van jongeren nadien in de leefgroep wel beïnvloeden. We nemen daarom enkele ervaringen op waarover jongeren hun maandcommissaris hebben verteld.

De commissie ziet verschillen in handboeiengebruik

De commissie noteert verschillen in het boeien van jongeren tijdens het overbrengen van minderjarigen. In één gemeenschapsinstelling vermelden jongeren vaker dat de politie gebruik maakt van handboeien om hen over te brengen van en naar de jeugdrechtbank.

“ Ik ben naar hier gebracht door de politie, die me achter de rug geboeid hebben, hoewel ik vroeg om dat vooraan te doen. Ze zeiden dat ze dit enkel konden doen als het om een transport ging. Maar dit was toch een transport van de jeugdrechter naar [voorziening]? De politie was niet vriendelijk, maar correct.

“ Ze appreciëren wel dat ze hier samen met hun IB (individuele begeleider) naar de jeugdrechtbank kunnen zonder dat ze geboeid zijn. In deze voorziening is dat wel geboeid en dat is er toch wat over.

Een maandcommissaris

Een jongere met een medische afspraak in een ziekenhuis kreeg ook een ketting om het middel vastgemaakt aan de boeien. Ook een andere jongere vertelde dat hij een ketting om zijn middel had gekregen toen hij voor de rechter moest verschijnen; hij vertelde dat zijn advocaat had gevraagd om die ketting weg te nemen, maar dat de politie dit geweigerd had. De handboeien gingen alleen uit voor de duur van de zitting.

“ Hij is zeer boos over de manier waarop hij naar het ziekenhuis gebracht is om platen van zijn hand te laten nemen. Het was alsof hij de grootste crimineel was. Hij was geboeid en moest op die manier en met een touw tussen handboeien en middel door de gangen lopen. Eén securityman liep voorop, twee agenten liepen naast hem. Zo moest hij in de wachtzaal gaan zitten. Hij vond dat echt overdreven.

Een maandcommissaris

Behoeftte aan geruststelling door de politie tijdens overbrengen

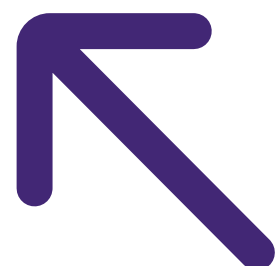
Verschillende jongeren gaven aan dat ze angst, onzekerheid en emotionele schok voelden bij de overbrenging naar een gesloten jeugdinstelling. Ze vertelden aan de maandcommissaris dat de correcte – en in sommige gevallen ook vriendelijke – bejegening door de politie op weg naar de voorziening geholpen had om rustiger de voorziening binnen te gaan. Maar ook het omgekeerde was waar.

“ Een jongen vertelt mij dat de politie oké was. Hij mocht zijn persoonlijk gerief halen, mocht zijn GSM gebruiken om even te bellen, hij kon een sigaretje roken, kreeg geen boeien aan, de politie was heel vriendelijk.

Een maandcommissaris

“ Opvallend was dat deze vier jongens vertelden dat de politie hen op een normale manier had behandeld, zowel in afwachting van de zitting bij de jeugdrechter als bij de overbrenging naar [voorziening]. In de cel hadden ze eten en drinken gekregen, een matras en een deken. Slechts een van hen was geboeid overgebracht en dat omdat hij daarvoor al een poging ondernomen had om te vluchten.

Een maandcommissaris

“ Een jongere geeft aan nog onder de indruk te zijn van de overbrenging naar de GI en het onthaal in deze voorziening. (...) Hij had niet verwacht dat hij door de politie meteen naar [voorziening] zou overgebracht worden. De politie heeft tijdens de overbrenging geen woord met hem gewisseld, wat hij best lastig vond. Ook de vorige keer, tijdens de overbrenging naar [voorziening], heeft de politie onderweg niet met hem gepraat en zat hij anderhalf uur geboeid in de wagen, zonder dat er iemand op zijn vragen antwoordde of reageerde als hij iets vroeg.

Een maandcommissaris

“ Mevrouw, kan dit wel als twaalfjarige? In een cel, deur op slot, roepen ... met handboeien in een politiecombi. Kunnen ze dat allemaal doen met een 12-jarige? Ik ben nu heel bang voor de politie. Wat ze doen is 'volgens de procedure', zeggen ze.

Sommige jongeren vertelden aan hun maandcommissaris dat ze zich nog steeds slecht voelden door de manier waarop de politie hen behandeld had tijdens hun arrestatie vooraleer ze in de gemeenschapsinstelling terecht kwamen.

“ Hij vertelt mij dat hij drie dagen op cel heeft gezeten. Bij zijn aanhouding wou hij weglopen, maar hij viel toen hij reeds geboeid was met de handen achter de rug. Een agent ging onmiddellijk op hem zitten en sloeg hem meerdere malen op zijn achterhoofd. Toen hij mocht opstaan, vroeg de agent of hij nog meer slagen moest hebben. Toen deze jongen daarop reageerde door te zeggen dat hij dat maar moest doen als hij dat nodig vond, kreeg hij nog twee slagen in het gezicht. Deze jongen vond dit buiten proportie. Voor het overige heeft de politie (andere agenten) hem op een correcte manier behandeld.

Een maandcommissaris

“ Een jongere wil het nog even hebben over het politiegeweld dat hij meegemaakt heeft. Ondanks het feit dat hij direct zijn handen in de lucht had gestoken, is de politie beginnen te slaan. Hij toont de striemen van de matrak die nog zichtbaar zijn op zijn rug, ondanks het feit dat dit drie maanden geleden gebeurd is.

Een maandcommissaris

De commissie noteert interventies van politie

Minstens drie keer kwam de politie het afgelopen jaar tussenbeide in een instelling, bij een incident met een jongere.

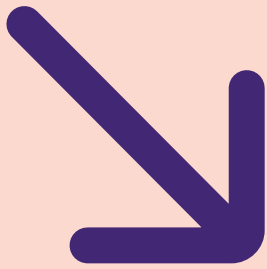
“ Hij is dan zeer agressief geworden en zijn kamer beginnen afbreken. De politie werd gebeld. Die komen dan de kamer binnen met schilden en helmen, verplichten de jongere op zijn knieën te gaan zitten met de armen op de rug en met handboeien. Omdat hij vanaf dan meewerkte, konden ze hem rustig overbrengen naar de veilige kamer. Hij vertelt dat begeleiders en politie technieken hebben om jongeren pijn te doen, als ze tegenwerken.

Een maandcommissaris

Aanbevelingen

- Maak goede afspraken met de politie. Zoom in op hoe de interventie van de politie hoort te verlopen, en hoe er gewaakt kan worden over de rechten en de integriteit van jongeren.
- Ga na een incident met interventie van de politie, in gesprek met de jongere.
- Waak erover dat er na een tussenkomst van de politie een debriefing is. Neem de ervaringen van de jongeren mee.
- Minderjarigen boeien is bij wet verboden, tenzij bij het overbrengen, uithalen en bewaken van minderjarigen die verdacht of vervolgd worden wegens een als misdrijf omschreven feit én er een risico is op gevaar of vluchten. Minderjarigen standaard boeien tijdens het overbrengen, uithalen en bewaken is in strijd met de wet.
- Als jongeren melding maken van geweld door de politie, laat hen dat bespreken met hun advocaat. Ze kunnen klacht indienen bij de lokale politiezone en het Comité P. De politie kan dwang gebruiken, maar het moet steeds redelijk zijn en in verhouding tot het nagestreefde wettige doel.

Reflectie van maandcommissaris Hilde Florquin

Hilde Florquin was zes jaar maandcommissaris in De Grubbe. In 2023 nam ze afscheid van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen. Zes jaar is volgens het decreet de maximumtermijn voor een maandcommissaris. De Commissie vroeg haar om een reflectie over haar ervaringen in De Grubbe en de veranderingen die ze tijdens haar mandaat kon vaststellen.

“Een constante in mijn bezoeken aan De Grubbe de voorbije zes en een half jaar was het profiel van de jongeren. Ik zag jonge mensen met kwetsuren, twijfels, verontwaardiging, boosheid en verdriet. Met hun noden, vragen en onzekerheden. De jongeren in De Grubbe zijn voor mij al die jaren een belangrijke drijfveer geweest om de functie van maandcommissaris met vallen en opstaan uit te bouwen en er te zijn voor hen.

Onze eerste focus ligt op het respecteren van hun rechten. Gebeurt dat voldoende? Krijgen jongeren datgene waar ze recht op hebben? Worden ze beschouwd als jonge mensen die fouten gemaakt hebben en een tweede kans verdienen, of worden ze net iets te vaak in het hokje van de ‘criminële’ jongere geplaatst?

Omdat jongeren snel doorstromen vanuit Everberg, vroeger na twee maanden, nu na één maand, had ik meestal slechts één contact met hen. Maar ik heb héél veel jongeren gezien. Ik heb geleerd hoe ik die gesprekken moet voeren, hoe je leert genuanceerd te luisteren in plaats van impulsief mee te gaan in hun verhaal.

Hun klachten over de verschrikkelijke infrastructuur in De Grubbe in het begin waren meer dan terecht. Het waren oude, afgeleefde gebouwen, schimmel overal. Nu verblijven de jongeren in een moderne en comfortabele nieuwbouw, waar de nadruk toch eerder ligt op huiselijkheid. Het heeft meer weg van een internaat. Begeleiders leven er meer met en tussen de jongeren.

Jongeren hebben ruimte en tijd om samen te leven, voor tv te hangen en samen te eten, terwijl ze vroeger heel veel alleen op de kamer moesten zitten. Sommige jongeren hebben nog klachten over te veel kamermomenten, maar er is een wezenlijk verschil met enkele jaren geleden. In deze context speelt het personeelstekort bij begeleiders en leraars een niet te onderschatten rol. Personeel vinden is een permanente uitdaging.

Isolatie wordt wel nog toegepast en soms gebeurt dat vrij hardhandig. Begeleiders hebben geleerd hoe ze pijnprikkels moeten aanwenden om jongeren te laten meewerken. Maar het verblijf in afzondering is veel korter geworden. Vaak blijft een jongere slechts een korte tijd geïsoleerd tot hij of zij rustig geworden is en opnieuw aanspreekbaar.

Ik hoop dat isolatie geleidelijk aan niet meer nodig is en dat begeleiders nog meer de kaart van preventie trekken. Voor jongeren blijft isolatie een traumatische ervaring. In gesprekken met begeleiders en directie komt dit item geregeld aan bod. Toch vinden zij het soms nodig om een korte afkoelperiode in te lassen om verdere escalatie van agressie te voorkomen.

Ik merk wel dat als we op een pijnpunt blijven hameren, er verandering komt. Mijn verslagen zijn een vast element geworden in de besprekingen van het beleid in Everberg. Als een bepaalde opmerking vaak terugkomt, worden er oplossingen gezocht. De klachten over het eten bijvoorbeeld zijn verminderd. Er wordt geregeld feedback gegeven aan de traiteur en sinds kort zijn de maaltijden ook halaal.

Het was in het begin nochtans zoeken om de begeleiders en de directie in mijn verhaal mee te krijgen en op dezelfde golflengte te belanden. Sommige begeleiders bleven argwanend naar mijn aanwezigheid kijken en beschouwden me als een controleur. Door de jaren heen heb ik geleerd dat je de zaken zo open en zo snel mogelijk moet bespreken en liefst rechtstreeks. Dat is niet altijd de gemakkelijkste weg, maar wel de eerlijkste. Het is in de constructieve dialoog dat oplossingen en veranderingen ruimte krijgen.

Soms kwamen er ook vragen die de jongeren eigenlijk gewoon zelf aan hun begeleiders kunnen stellen. Ze moeten leren om op een goed onderbouwde manier uitleg over maatregelen te vragen. Op het vlak van participatie is er nog werk aan de winkel, voor de groepsgesprekken is er nog veel groeimarge.

Ik zag ook steeds meer jongeren verschijnen die helemaal niet thuishoren in De Grubbe. Jongeren met beperkte cognitieve vaardigheden. Niet-begeleide minderjarigen, die misschien wel een feit gepleegd hebben, maar vaak uit overleven, jongeren die getraumatiseerd en angstig zijn, die de taal niet kennen. Zij hebben een heel ander soort hulp nodig.

In die zes en een half jaar ben ik twee keer naar de directie moeten stappen met een vrij ernstige klacht. Die is daar zeer open, transparant en oplossingsgericht mee omgegaan. Er is nooit een officiële klacht geweest.

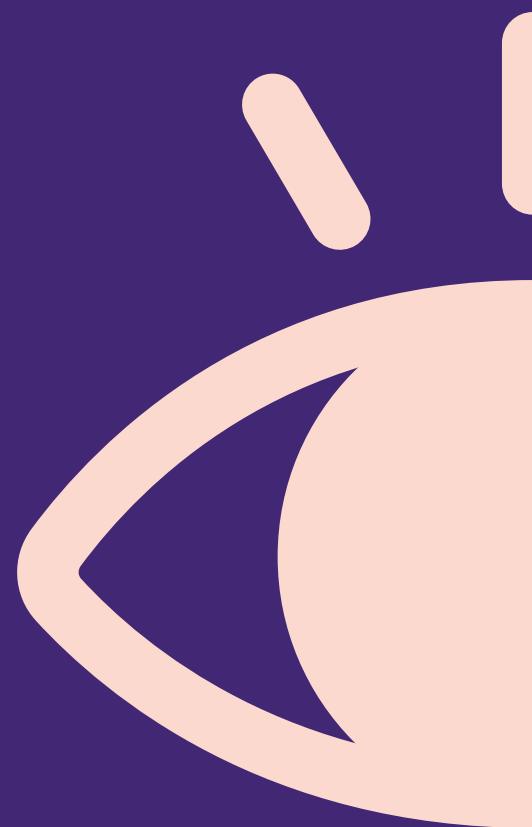
Het kan altijd beter, maar de dynamiek in de werking is er. De teams zijn professioneler geworden. Ik neem mijn hoed af voor wat ze met jongeren in De Grubbe doen.”

Veilig verblijf

"Ik kan de IB's die ik heb gehad in mijn leven al niet meer tellen."

JONGERE IN VEILIG VERBLIJF

Jongeren in verontrustende situaties die meer beslotenheid nodig hebben, kunnen niet meer aan de gemeenschapsinstellingen toegewezen worden sinds maart 2023, wel aan (nieuwe) private voorzieningen voor veilig verblijf. Het gaat over 163 plaatsen in 21 organisaties¹, verspreid over Vlaanderen. Bijna alle organisaties zijn operationeel.

Veilig verblijf richt zich tot jongeren van wie het ontwikkelingstraject is geblokkeerd op verschillende levensdomeinen, jongeren die niet in hun thuissituatie of in een open voorziening kunnen verblijven, die hun eigen psychische of fysieke integriteit of die van anderen in gevaar brengen of die niet de nodige hulp aanvaarden.

1. Leefklimaat

Schipperen tussen vrijheid en bescherming

In de voorzieningen veilig verblijf blijft het zoeken naar het juiste evenwicht tussen bescherming en autonomie van de jongeren.

Jongeren voelen dit zoeken. Ze vertellen aan de maandcommissarissen hoe in de loop van het jaar bepaalde regels verstrengd en andere versoepeld werden, of hoe bepaalde protocollen die waren ingevoerd, weer afgevoerd werden.

“ Ik heb het gevoel dat er meer regels bijkomen of bepaalde regels verstrengd worden.

Begeleiders vertellen aan maandcommissarissen dat ze jongeren probeerden aan te zetten tot goed gedrag met drie feedbackgesprekken per dag. Als een jongere meer dan 80 procent behaalde aan het eind van de dag, kreeg hij bonnetjes om in te zetten voor extra's. Maar omdat het systeem te veel druk legde op de jongeren, werd het na enkele maanden herbekeken.

Jongeren mochten eerst maar elf personen in hun netwerk op sociale media hebben, maar dit bleek onwerkbaar te zijn. Om de onlineveiligheid te verzekeren, kiezen ze nu meer voor dialoog met de jongeren in de leefgroep.

De commissie hoort waardering voor begeleiders

Tezelfdertijd zeggen veel jongeren aan de maandcommissarissen dat ze steun en begrip voelen van begeleiders, die in de leefgroep zorgen voor een relatief informele sfeer. In een van de voorzieningen zag de maandcommissaris foto's hangen van de jongeren samen met begeleiders. Eén meisje gaf aan de begeleiders in haar voorziening als haar familie te zien.

“ De begeleiding luistert naar de stille jongeren.

“ Ik heb een goede klik met iedereen hier. Ik voel warmte in de leefgroep. Met [begeleider 1] heb ik nog niet gepraat, met [begeleider 2] heb ik een goed gesprek gehad en dat klikt.

“ Een volgende pluim wordt gegeven aan een jongere die passeert. 'We hebben hier talent in huis.' Het meisje straalt. (...) Met glinster in de ogen vertelt ze dat ze piano heeft leren spelen. Op de vraag of ze een stukje wil spelen zegt ze enthousiast 'ja'. (...) Het meisje geeft het volgende aan: 'Ik vind hier alles fijn, ik kan hier alles bespreken'.

Een maandcommissaris

“ Ze geeft aan bij [voorziening] rust te vinden en dat ze het heel fijn vindt dat ze altijd bij de begeleiding terecht kan wanneer ze wil praten, in het bijzonder bij haar IB, daar voelt ze zich het best bij.

Een maandcommissaris

Andere jongeren laten aan de maandcommissarissen weten dat begeleiders zich te veel afsluiten, ze missen begeleiders die in de leefgroep met hen kletsen of spelletjes spelen.

Behoeftte aan vertrouwde gezichten

Jongeren geven aan dat ze het niet altijd evident vinden om steeds weer te wennen aan nieuwe (individuele) begeleiders, door het personeelsverloop. Sommigen voelen zich door hun individuele begeleider aan hun lot overgelaten.

“ Ik kan de IB's die ik heb gehad in mijn leven al niet meer tellen.

¹ <https://www.jeugdhulp.be/professionelen/themas/veilig-verblijf>

“Niemand doet iets voor mij, ik ga voor mijn eigen weekend zorgen. Ik ben gefrustreerd. Ik heb al drie keer verschillende begeleiders gekregen, ze luisteren niet naar mij, tonen geen interesse in mij.

Zorg dragen voor informatieoverdracht

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze het lastig vinden wanneer in de overdracht of de communicatie tussen begeleiders vragen of verzoeken verloren gaan. Ze zeggen dat dit hun het gevoel geeft dat begeleiders niet luisteren, of dat ze dingen wegwijsen die op dat moment voor hen belangrijk zijn.

Suggestie – goede praktijk

In sommige voorzieningen zijn er korte, dagelijkse briefings om de relevante informatie door te geven aan de begeleiders die de late shift overnemen.

Gesprekjes over weekendplannen soms pijnlijk

De maandcommissarissen noteren dat jongeren gevoelig zijn voor de informele gesprekken tussen de begeleiders onderling, over hun weekendplannen of wat ze zullen doen wanneer ze 's avonds thuiskomen. Begeleiders die hier op gewezen werden, zeiden zich hier niet van bewust geweest te zijn, maar te beseffen dat jongeren dit lastig vonden. Ze zouden er voortaan op letten.

Jongeren voelen zich beter bij begeleiders die de-escaleren

De jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat niet alle begeleiders even goed weten om te gaan met crisissituaties of een escalatie kunnen ombuigen. Sommige begeleiders dreigen volgens jongeren te snel dat ze de politie gaan bellen. Dit dreigement valt bij sommige jongeren slecht. Niet alle ervaringen met de politie zijn positief of neutraal te noemen. Andere begeleiders slagen er telkens in om erg lastige situaties te de-escaleren.

Tijd maken om te praten

Jongeren waarderen het wanneer begeleiders tijd maken om met hen te praten.

“Hij vertelde dat hij met drie begeleiders wel goed kan praten en dat dat dan wel oplucht, omdat de begeleiding hem wel begrijpt.
Een maandcommissaris

Suggestie – goede praktijk

In één voorziening is er een dagelijks theemomentje in de namiddag, waar jongeren kunnen ventileren. Een andere voorziening had werk gemaakt van een visie over efficiënte en kwaliteitsvolle administratie, met vorming voor de begeleiders, zodat ze in de leefgroepen meer tijd hebben om met de jongeren bezig te zijn.

Stil mogen zijn of een slechte dag mogen hebben

Sommige jongeren zeiden aan de maandcommissarissen moeite te hebben wanneer begeleiders een “gesprek forceren” of hen “verplichten om te praten”. Begeleiders vinden het op dat moment belangrijk om het gedrag van de jongere te benoemen, jongeren zeggen dat ze zich op zulke momenten in de hoek gedruimd voelen.

“De begeleiding zou aangeven dat ze moet praten, maar dat wil ze niet. Ze heeft het gevoel dat ze geen keuze heeft, maar verplicht wordt om te praten zodat ze terug naar buiten zou kunnen gaan.
Een maandcommissaris

“Dezelfde begeleider zou ook een gesprek forceren met de meisjes en als iemand niet wil, moeten ze naar hun kamer, waar ook nog steeds een gesprek gehouden wordt. Sommige meisjes hebben het daar moeilijk mee want als ze kwaad zijn willen ze net niet in gesprek gaan, maar wachten tot ze afgekoeld zijn omdat ze anders uitvliegen.
Een maandcommissaris

Sommige jongeren hebben het gevoel dat ze in hun leefgroep nooit echt een slechte dag mogen hebben zonder dat begeleiders hen meteen de les spellen. Sommige begeleiders tonen volgens jongeren met hun houding of hun taal dat ze niet geloven in jongeren of niet geloven wat de jongere zegt.

“ Ik wil dat ze gewoon even luisteren waarom het niet gaat.

“ Omdat ze niet goed overweg kan met de begeleider probeert ze hem te mijden en zal ze zich meer richten tot de andere begeleider die aan het werk is. De begeleider dacht dat hij genegeerd werd en begon daarop te schreeuwen.
Een maandcommissaris

Jongeren zeggen het niet altijd evident te vinden om te luisteren naar begeleiders die in leeftijd niet zoveel ouder zijn dan zij. Jongeren hebben het gevoel dat begeleiders met eenzelfde culturele achtergrond hen beter begrijpen.

“ Ze zijn zelf nog zo jong en gaan dan eens zeggen wat wij mogen of niet mogen.

Inzetten op dialoog in plaats van regels zonder uitleg

De zoektocht naar de betekenis van vrijheid en bescherming in een veilig verblijf lijkt ook gepaard te gaan met de zoektocht naar hanteerbare en gepaste regels en afspraken. Zo vertellen jongeren aan de maandcommissarissen dat afspraken niet altijd duidelijk gecommuniceerd worden. Ze hebben vragen bij de blinde toepassing van regels zonder uitleg.

“ Het is lastig dat de laadkabel van onze MP3-speler op de afgesloten bureau ligt. Ik luister 's avonds naar muziek om in slaap te kunnen vallen. Maar dan is mijn MP3-speler plat tegen de ochtend. Nu gaat dat nog, maar als ik naar school ga en mijn MP3 heeft 's nachts niet opgeladen, dan kan ik op school niet naar muziek luisteren tijdens de pauze. Ik heb de begeleiding gevraagd waarom de kabel in de bureau moet blijven, in [andere voorziening] is dit niet. De begeleiding gaf geen uitleg, het is 'de regel'.

Sommige begeleiders stellen zich flexibel op in functie van de situatie en van de jongere voor zich, anderen houden strakker vast aan de regels.

“ Eén jongere is op uitstap, spaghetti gaan eten bij een kennis. Hij is te laat, wat wil zeggen dat hij volgende week geen uitstap mag doen. De begeleiding zegt dat de jongere dit wellicht ingecalculereerd heeft. Hij zal een aantal uur te laat zijn, maar houdt wel contact met de begeleiding waar hij is en wanneer hij ongeveer terug zal zijn. De begeleiding heeft vertrouwen in de jongere. Ze tonen ook begrip voor de keuze van de jongere.
Een maandcommissaris

In sommige voorzieningen vertellen de jongeren aan de maandcommissarissen dat er te veel sancties of te strenge sancties zijn. De commissie stelt vast dat veel voorzieningen proberen te focussen op herstel bij conflicten in de leefgroep.

Gezelligheid, een 'huisouder' en een huisdier

Jongeren geven vaak aan het gezellig te vinden in de kleine leefgroepen. Veel voorzieningen zijn nieuw. De maandcommissarissen noteren amper klachten over de infrastructuur, en zien dat jongeren betrokken worden bij de aankleding van de ruimte, zoals schilderen op de ramen of de keuze van muurdecoratie. Ook in de aankleding van de kamers is er een positieve evolutie.

Suggestie - goede praktijk

In veel voorzieningen wordt zelf gekookt of wordt gekookt door een 'huismoeder' of 'huisvader'.

In sommige voorzieningen proberen begeleiders tegemoet te komen aan het verlangen van jongeren om een huisdier te knuffelen: konijnen, het bezoek van een zorghond of uitstappen naar een dierenasiel waar ze met één van de honden kunnen wandelen.

“ Begeleiders proberen in te zetten op kleine geluuksmomenten zoals de zorg voor haar ezeltje.
Een maandcommissaris

Nood aan meer (controle over) zakgeld

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze moeite hebben met het lage bedrag van het zakgeld, dat niet is aangepast aan de gestegen levensduurte. Vooral jongeren die roken, zeggen snel vast te lopen.

De maandcommissarissen noteren heel wat verschillen tussen de voorzieningen: zo krijgen ze in één voorziening 50 euro per maand, en 100 euro in de twee koopjesmaanden, in een andere voorziening gaat het om 8 tot 10 euro per week.

Er zijn ook verschillen in het beheer van hun zakgeld. Sommige jongeren krijgen maar 5 euro mee als ze naar de winkel gaan; het is ook niet overal mogelijk om hun zakgeld te sparen als het niet op is aan het einde van de maand. Jongeren vinden dit ontmoedigend.

“ Als ze samen naar de winkel gaan, krijgen ze het geld niet vooraf. Ze dienen aan de kassa de begeleider erbij te roepen die dan uit een witte envelop de rekening betaalt. Ze vinden dit vrij vernederend want de kassabediende heeft dan door dat ze niet zo 'normaal' zijn. Ze zouden graag zelf betalen en willen gerust het wisselgeld teruggeven nadien.

Een maandcommissaris

Begeleiders vertellen aan maandcommissarissen dat ze jongeren willen leren budgetteren en begeleiden bij hun financiële keuzes. Sommige begeleiders maken zich zorgen dat jongeren het geld zullen gebruiken om drugs te kopen of dat ze zullen lenen aan elkaar, met conflicten tot gevolg.

Jongeren vinden het hun eigen verantwoordelijkheid waaraan ze hun geld besteden.

“ Als het op is, is dat ons probleem.

In één voorziening vertelden jongeren aan de maandcommissaris dat ze allemaal moesten meebetalen toen een onderdeel van de gameconsole vernield bleek te zijn. Ze hebben weinig zakgeld, ze ervaren dit als een zware collectieve sanctie.

Graag meer (zeggenschap over) gsm-gebruik

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze het moeilijk hebben met de gsm-regels. Gsm-gebruik beperken of verbieden levert jongeren veel frustraties op. Vooral wanneer het onduidelijk is wanneer of hoe lang ze hun toestel niet kunnen gebruiken.

“ Een jongere ervaart het niet mogen hebben van de gsm op de kamer 's avonds als lastig. Hij begrijpt de reden waarom (vermoeden van te weinig slaap), maar stelt dat het niet-weten op welke termijn de gsm wel in bezit mag zijn te lang duurt en lastig is.

Een maandcommissaris

De commissie ziet grote verschillen in het gsm-beleid van voorzieningen. In sommige voorzieningen is de eigen gsm altijd toegelaten, ook in de onthaalfase; in andere moeten de jongeren het de eerste vier tot zes weken zonder stellen. In sommige voorzieningen beperken begeleiders het gsm-gebruik bij slecht gedrag, in andere houden begeleiders in dat geval toezicht tijdens het gebruik.

Een eigen gsm hebben wordt volgens sommige jongeren te traag opgebouwd. Ze vertellen aan de maandcommissarissen dat het onduidelijk is welke doelen ze eerst moet behalen of met welke timing ze rekening moeten houden. Jongeren vinden dit lastig.

Sommige jongeren hebben nog liever dat begeleiders hun toestel controleren dan dat ze beperkingen opleggen voor het gebruik ervan. Anderen hebben meer moeite met controle van hun gsm.

“ Ik heb er geen moeite mee dat ze controleren of ik met drugs bezig ben, dat is niet zo. Maar hoe vreselijk is het dat ze zien dat we naar porno kijken. (...) Ik heb mijn gsm daarom kapot gegooid.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen

dat ze vermoeden dat jongeren via gsm contacten leggen om weg te lopen. Ze zeggen ook dat het lastiger is om een goed contact op te bouwen met jongeren als ze de hele tijd op hun toestel tokkelen.

In plaats van het gebruik te beperken met regels en sancties zoeken sommige voorzieningen manieren om de gsm op een veilige manier te introduceren in het leven van de jongeren, het gebruik te begeleiden, en samen met hen de grenzen te bespreken.

Aanbevelingen

- Zet (verder) in op huiselijkheid en gezelligheid.
- Blijf gaan voor het positieve, open leefklimaat dat er nu al is in veel voorzieningen veilig verblijf.
- Gun jongeren een mindere dag, een gesprek forceren kan averechts werken.
- Blijf weg van het opleggen van regels zonder uitleg, verduidelijk waarom regels en afspraken worden gemaakt en neem de jongere mee in dat traject.
- Weet dat zakgeld een recht is. Jongeren zijn er eigenaar van.
- Gsm-gebruik: spring er bewust mee om, stel een gsm-beleid op en evalueer regelmatig.

We vragen aan de Vlaamse overheid om de voorzieningen veilig verblijf voldoende te ondersteunen in de uitbouw van een positief leefklimaat. Zorg dat de voorzieningen op voldoende personeel en middelen kunnen rekenen. Jongeren hebben nood aan vertrouwde gezichten.

2. Kamermomenten

Graag minder kamermomenten

Vele jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze te veel op kamer moeten. Andere jongeren geven aan hun kamer te zien als hun veilige plek.

“Tijdens het kamermoment ligt [jongere] vaak in bed. Ze zegt hier deugd van te hebben. Ze luistert dan wat naar muziek en komt tot rust. De meisjes kunnen hun deur van de kamer zelf openen van binnenuit. Ze zijn niet opgesloten, maar ze mogen niet bij elkaar op de kamer langgaan. Een maandcommissaris

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat ze zoveel mogelijk proberen om kamermomenten op de behoeften van de jongeren af te stemmen, eerder dan algemeen toe te passen. Het personeelstekort speelt hen echter parten, waardoor jongeren soms toch meer op de kamer moeten blijven dan gepland.

Kamermomenten (g)een alternatief voor lastig samenleven

Sommige voorzieningen grijpen naar kamermomenten omdat het samenleven in groep niet voor alle jongeren gemakkelijk is. Jongeren vragen een kans om te bewijzen dat ze in groep kunnen leven, of de mogelijkheid om dat te leren.

“Die kamermomenten hier, daar is nog altijd niks aan veranderd. De begeleiding zit nog altijd te veel op de bureau. Ik heb begrip dat de begeleiding moet werken maar ik vind dat ze te weinig bij ons in de zetel komen zitten. Ik zou het ook fijn vinden mochten ze samen met ons ontbijten.

Jongeren zeggen ongelukkig te worden wanneer ze veel tijd op de kamer moeten doorbrengen, als onderdeel van een dagprogramma of als sanctie.

“Kut: ik haat alleen zitten, dat werkt niet voor mij. Niets kan mij van mijn idee afbrengen, ook geen straf.

Aanbevelingen

- Breng het beleid voor de kamermomenten zo nauwkeurig mogelijk in beeld. Hoe vaak is er kamerrust, hoe lang duurt het, waarom worden ze naar hun kamer gestuurd? Wordt de kamerdeur gesloten of niet?
- Houd het beleid voor de kamermomenten tegen het licht van een ontwikkelingsgericht leefklimaat, dat inzet op de fysieke en mentale gezondheid van jongeren, het welzijn, het contact, de veiligheid en de persoonlijke groei van minderjarigen. Draagt het beleid bij tot een ontwikkelingsgericht leefklimaat? Welke stappen moeten daarvoor gezet worden? Wat is daarvoor nodig? Welke stappen schuiven de jongeren naar voren?
- Vermijd een associatie tussen kamerrust en sanctioneren, zet in op alternatieve sancties.

3. Onderwijs

Jongeren willen een meer op leren gerichte aanpak

Verskillende jongeren vertellen aan de maandcommissarissen de indruk te hebben dat hun onderwijs niet ernstig wordt genomen en niet afgestemd is op hun behoeften. Dat ze via de TOAH-leerkracht “spelletjes spelen”, dat ze daardoor “de zin van leren verloren zijn”, dat het tempo te laag ligt, dat ze niet volwaardig les krijgen.

“ Ik wil gaan werken of een Syntra-opleiding volgen. Had ik echt de kans gekregen, ik zou niet werken voor het geld maar jongeren willen helpen. Vijf uur per week [een vzw], wat vind je daarvan, is dat school?

De commissie ziet de inspanningen van voorzieningen

Voorzieningen erkennen het belang van onderwijs en trachten te realiseren dat jongeren zoveel mogelijk onderwijs krijgen. Sommige hebben een aparte trajectbegeleider onderwijs, die jongeren helpt hun onderwijs voort te zetten of te hervatten, en die hen ondersteunt. Verschillende voorzieningen nemen een eigen leerkracht onder de arm.

Een begeleider vertelt aan de maandcommissaris:

“ Sinds enige tijd zijn we echt doorgedreven aan het werk richting een volledig onderwijstraject voor de meisjes. Geen onderwijs is geen optie meer. De invulling ervan blijft wel verschillend. We kregen subsidies vanuit onderwijs die we benutten voor een parttime leerkracht die elke voormiddag TOAH aanbiedt aan de meisjes die niet of beperkt naar school gaan. (...) Daarnaast zorgt de leerkracht dat de meisjes die naar school gaan goed opgevolgd worden. Er is toezicht en ondersteuning tijdens hun studiemomenten. Ze bekijkt samen met de leerkrachten op de scholen waar de meisjes zijn ingeschreven, hun trajecten en de ondersteuning die nodig is. We zien dat deze formule haar vruchten afwerpt. We hebben meisjes die terug zijn opgestart in een school. Er is een meisje dat volledig zelfstandig naar school gaat.

Suggestie – goede praktijk

Begeleiders benadrukken dat er voor de jongeren die extern schoollopen vaak een goede samenwerking is met die scholen, en dat de leerkrachten daar veel inspanningen doen om de jongere aan boord te houden. Zo zijn er goede voorbeelden van digitaal onderwijs voor meer theoretische richtingen, of leraars die leer materiaal naar de voorziening brachten of die de jongere kwamen oppikken om mee te nemen naar school.

Geen school of onderwijsaanbod op maat

Toch wil de praktijk niet altijd mee, zo blijkt uit de verhalen van jongeren. Ze vertellen aan de maandcommissarissen dat het moeilijk is om een school of een stageplek te vinden. Sommige jongeren zeggen dat ze niet betrokken werden bij de schoolkeuze of dat het onderwijs niet aansluit bij hun interesse. Soms kunnen ze de opleiding die ze willen niet volgen in de regio waar de voorziening gelegen is of moeten ze van school veranderen omdat hun oude school te veraf ligt.

Verskillende jongeren kunnen geen voltijds programma aan en lopen deeltijds school of volgen les in de voorziening. Jongeren zeggen voltijds onderwijs te willen proberen, maar het gevoel te hebben dat ze hierin geen gehoor vinden bij de begeleiding, die meent dat ze er niet klaar voor zijn.

Begeleiders vertellen aan maandcommissarissen dat ze botsen op het ontbreken van een passend onderwijsaanbod. In sommige voorzieningen zijn de cursussen samengesteld door een team van opvoeders. TOAH-leerkrachten zijn ook moeilijk te vinden.

Onderwijs ook belangrijk tijdens onthaalfase

In vele voorzieningen wordt de school gestaakt tijdens de onthaalfase. Sommige jongeren reageren daar fel op.

Om zeker te zijn dat de jongeren les volgen, brengen begeleiders jongeren soms zelf naar school en blijven daar op hen wachten tot ze klaar zijn.

Aanbevelingen

- Blijf voor elke jongere nagaan of een volwaardig onderwijstraject via de thuischool mogelijk is en doe het nodige om het te realiseren.
- Doe (nog meer) een beroep op externe opleidingspartners.

We vragen aan de Vlaamse overheid om de onderwijstrajecten van de jongeren in voorzieningen veilig verblijf meer te ondersteunen. Jongeren in veilig verblijf hebben recht op een volwaardig onderwijstraject dat overeenstemt met hun noden en onderwijswensen en perspectief biedt op een onderwijs- of beroepskwalificatie.

- Zorg voor een duidelijk regelgevend kader dat de samenwerking tussen de voorzieningen veilig verblijf en de thuischool stroomlijnt. Verduidelijk daarbij de rol van de thuischool en de voorziening en bied de nodige ondersteuning om die samenwerking mogelijk te maken.
- Wees ambitieus in het realiseren van het recht op onderwijs van jongeren in voorzieningen veilig verblijf. Mik hoger dan enkel recht geven op TOAH. Ga eerst voor een (extern) onderwijstraject in de thuischool. Lukt dit niet, ga dan voor een (extern) onderwijstraject in een lokale school. Lukt dit ook niet, ga dan voor een zo volwaardig mogelijk Type 5-onderwijs traject verzorgd door leerkrachten met expertise in het lesgeven aan jongeren in veilig verblijf.

4. Vrije tijd en activiteiten

Opgetogen over brede waaier aan activiteiten

In veel voorzieningen veilig verblijf vertellen de jongeren opgetogen over de waaier aan activiteiten die begeleiders organiseren en de mogelijkheden die ze creëren voor hun interesses en hobby's.

- “ Op dinsdag gaat ze zwemmen met een begeleider. Ze ervaart dit als zeer ontspannend, het maakt haar rustig en het geeft haar energie om zich terug in de leefgroep te kunnen bewegen.
Een maandcommissaris

Waardering voor activiteiten tijdens weekend en vakantie

Ook de activiteiten tijdens het weekend en de vakantie kunnen op waardering rekenen. De maandcommissarissen noteren onder andere samen zwemmen, poolen, een terrasje doen, klimmen, naar de bioscoop gaan of skaten.

Terwijl er in de ene voorziening een breed aanbod is, geven jongeren in andere voorzieningen aan dat de begeleiders weinig doen met hen en dat ze zich vaak vervelen. Personeelstekort is één reden die voorzieningen naar voren schuiven, een beperkt budget voor vrije tijd een andere. Sommige voorzieningen geven ook aan dat ze de jongeren zich soms laten vervelen, zodat ze zelf leren om hun tijd in te vullen.

- “ Het antwoord op elke vraag is: er is geen budget.

- “ Ik mis een bezigheid, gewoon even een wandeling maken met de begeleiding, een frisse neus halen, even weg zijn van tussen deze vier muren.

Vrije tijd hoeft niet duur te zijn

Verskillende voorzieningen tonen aan dat leuke bezigheden die de routine van de leefgroep doorbreken, zeker tijdens vakanties en weekends, niet altijd geld hoeven te kosten. Jongeren vertelden aan de maandcommissarissen over pannenkoekenontbijten, bakavonden, een quiz, geocachen, levende Cluedo, een FIFA-toernooi op de gameconsole of een spa-dag in de voorziening.

Sommige voorzieningen organiseren activiteiten om geld in te zamelen voor zomerkampen.

- “ Ik nam deel aan de sneukeltocht. Deze werd georganiseerd door de begeleiders en de meisjes van [voorziening]. Tijdens de uitgestippelde wandeling kwamen we verschillende standjes tegen waar een begeleider en een jongere snoep, soep, ... uitdeelden. Bij aankomst kon je nog iets drinken. De gezelligheid en familiariteit vielen me op. Een aantal begeleidsters nam deel aan de wandeling met hun partner en kindjes. De meisjes van [voorziening] kennen sommige kindjes van de begeleidsters. Het is mooi om die interactie ook te zien en het vertrouwen dat ze hiermee schenken aan de meisjes.
Een maandcommissaris

Tiener kunnen zijn

Jongeren laten aan de maandcommissarissen weten dat ze het waarderen als begeleiders met hen leeftijdsadequate activiteiten doen zoals bijvoorbeeld samen een terrasje doen, op kledingkoopjes jagen of de jongeren een sleepover laten doen op elkaars kamer.

Tijdens de week zijn er veel minder activiteiten en zeker voor jongeren die geen schooltraject of studentenbaan hebben, kan de dag dan lang duren. Al investeren voorzieningen vaak in spelmaterialen waarmee de jongeren zich ook alleen kunnen amuseren zoals voetbalgoals en trampolines.

“ De dagbesteding is niks. Ik speel alleen spelletjes op de computer. Ik wil naar school.

Aanbevelingen

- Streef of blijf streven naar een optimaal vrijetijdsbeleid met een brede waaier aan vrijetijdsactiviteiten, zeker tijdens de weekends of de vakantie.
- Haal inspiratie bij andere voorzieningen veilig verblijf, hoe houden zij de kosten laag? Hoe zorgen zij ervoor dat vrijetijdsactiviteiten uitdrukkelijk in het programma zijn opgenomen?

5. Eten

Zorgen over gewichtstoename

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze zich zorgen maken over de gewichtstoename die ze bij zichzelf zien. In andere voorzieningen wordt volgens de jongeren evenwichtig en smaakvol gekookt.

Impact van hoge voedselprijzen

In één voorziening noteert de maandcommissaris klachten over het gebrek aan variatie – te veel spaghetti en pizza, “te veel naar het frituur” – omdat er te weinig budget zou zijn.

In andere voorzieningen melden jongeren dat de porties te klein zijn en zeggen ze nog honger te hebben.

Jongeren vertellen ook dat sommige voedingsmiddelen beperkt worden omdat ze te duur zouden zijn. In één voorziening mochten jongeren maximum drie glazen melk om die reden en was er geen fruit.

Risico op te veel snacken

Maandcommissarissen noteren dat sommige jongeren veel snacken en weinig bewegen, of ze vervangen maaltijden door snacks zoals ontbijten op croque-monsieurs met ketchup. In één voorziening vertellen de jongeren dat de begeleiders een te strenge tegenbeweging doen: geen beleg bij het ontbijt maar ongesuikerde yoghurt en granola, fruit, geen suiker in koffie of thee.

Suggestie – goede praktijk

In verschillende voorzieningen leren jongeren al doende over evenwichtige voeding door zelf te koken en daarvoor boodschappen te doen. In sommige voorzieningen krijgen jongeren les over gezonde voeding.

Waken over halal

In één voorziening waren er klachten van jongeren dat restjes van halal- en niet-halal-maaltijden werden gemengd. Jongeren verwezen naar de goede manier waarop een andere voorziening het aanpakt, met afzonderlijke bewaardozen.

Aanbevelingen

- Waak over gezonde en evenwichtige maaltijden voor de jongeren.
- Beknibbel niet op budgetten voor voeding en indexeer de middelen zodat voorzieningen een voldoende gevarieerd aanbod kunnen voorzien.
- Maak werk van educatie over gezonde voeding.
- Ga in gesprek met de jongeren in de voorziening over het eten, hun zorgen en suggesties.

6. Contact met familie en vrienden

Over het algemeen tevreden

Jongeren zeggen aan hun maandcommissaris dat ze door de band genomen tevreden zijn over de mogelijkheden om familie te ontvangen in de voorziening, om buiten de voorziening met hen af te spreken of om op weekendbezoek te gaan.

Graag sneller antwoord op vraag naar contact

Jongeren geven aan dat het soms lang wachten is op een antwoord wanneer ze een bezoekmoment aanvragen omdat die aanvraag via de begeleiding eerst aan de consulent wordt voorgelegd en wacht op goedkeuring van de jeugdrechter.

“ Een meisje vertelde dat haar mama op bezoek kwam. Het had al lang geduurd vooraleer er goedkeuring was voor het bezoek, omdat de vraag eerst was blijven liggen bij de begeleiders, dan de vraag besproken moest worden op de teamvergadering, daarna met de consulent en tot slot opnieuw op de teamvergadering. Maar het bezoek zelf werd maar kort op voorhand aangekondigd aan haar, waardoor ze zich niet goed kon voorbereiden.
Een maandcommissaris

“ Het is niet fijn telkens de vraag te moeten stellen en te wachten. Mijn consulent is nu twee weken op vakantie.

Bij sommige jongeren is de voorziening te ver weg voor hun ouders; die zijn dan vaak veel langer onderweg dan de tijd die ze krijgen in de voorziening om hun kind te zien. Eén jongere toonde zich ongelukkig over de regel in de voorziening dat er tijdens de eerste drie bezoeken een begeleider aanwezig is.

Graag meer contact met vrienden

Verschillende jongeren zeggen aan de maandcommissarissen dat ze hun vrienden willen kunnen zien. Sommigen geven aan dat ze daarom weggelopen waren uit de voorziening. In sommige voorzieningen is het mogelijk om hun lief te ontmoeten.

Aanbevelingen

- Wees flexibel met de bezoeken. Probeer soepel om te springen met de bezoektijden van ouders die van ver moeten komen of van wie het tijdstip van bezoek niet past met de job of de zorg voor de andere kinderen.
- We vragen aan de jeugdrechters om de vraag van jongeren naar contact sneller te beantwoorden, en om het contact met vrienden en liefde van meet af aan in overweging te nemen, tenzij het de veiligheid en integriteit van de jongere in het gedrag brengt.

7. Privacy

Weinig vertrouwen in camera's

Jongeren in voorzieningen waar er camera's in de kamers zijn, zeggen aan de maandcommissarissen het daar moeilijk mee te hebben. Bij hun onthaal is uitgelegd wanneer de camera's gebruikt worden. Maar het feit dat ze niet aan de camera kunnen zien of die aanstaat, maakt dat ze niet vertrouwen dat die effectief uitstaat wanneer de begeleiding zegt dat hij uitstaat. Andere jongeren geven aan dat de camera's te vaak aanstaan en dat ze dit "beklemmend" vinden.

“ Ik vind dat raar dat ze er hangen. Ik geloof wel dat ze niet aanliggen, maar het voelt toch als een schending van mijn privacy. Ik kleed me hier nooit om [in het zicht van de camera's]. Enkel in mijn badkamer.

Een van de voorzieningen met een camera in alle kamers zegt dat ze doorgaans niet aangezet worden. Dat gebeurt alleen als de deur van de kamer op slot moet. Begeleiders zeggen hier transparant over te zijn.

Kleine privacy-ingrepen die een groot verschil maken

Dat privacy een zaak is van kleine ingrepen, die voor het gevoel van persoonlijke integriteit een groot verschil kunnen maken, blijkt uit de getuigenissen van de jongeren.

Suggestie – goede praktijk

Een maandcommissaris noteert dat jongeren in een voorziening na het weglopen geen fouille moeten ondergaan. Ze moeten zich omkleden in een voetbaloutfit en even springen om te checken of ze niets naar binnen smokkelen. Omdat het voetbalpakje ter beschikking is, moeten begeleiders niet in de kasten van de jongeren op zoek naar een andere outfit voor na de controle.

In een voorziening heeft de begeleiding het werkschema van de drie nachtwakers – twee vrouwen en een man – uitgehangen, zodat de jongeren weten wie er 's nachts op hun kamer komt kijken. Sommige jongeren hadden aangegeven dat ze het niet comfortabel vinden dat ze niet weten wie 's nachts komt checken of alles in orde is.

Begeleiders hadden de gewoonte in een voorziening om tijdens de bewonersvergadering kleding zonder naam te tonen – inclusief ondergoed – om uit te maken wat van wie was. Een praktijk die jongeren gênant vonden. De begeleiders hadden hier niet bij stilgestaan en namen deze feedback onmiddellijk ter harte. Voortaan bekijken ze de wasmand individueel met de jongeren.

Aanbevelingen

- Beperk het gebruik van camera's zoveel als mogelijk, en zet in op minder privacyschendende veiligheidsbewaking.
- Als een camera toch nodig is, motiveer voldoende en leg duidelijk uit wanneer welke camera aanstaat.
- Leg steeds een privacyverklaring voor, zodat jongeren en ouders op de hoogte zijn.

8. Participatie

Nood aan goedwerkende bewonersvergadering

De commissie noteert niet in alle voorzieningen evenveel enthousiasme om bewonersvergaderingen als instrument van inspraak te gebruiken. Bewoners en begeleiders bespreken er bijvoorbeeld het menu van de week, suggesties voor activiteiten of huisregels. Jongeren zeggen dat ze vaak het gevoel hebben dat wat ze opwerpen in de vergadering nadien niet wordt opgepikt.

In één voorziening was het bij het bezoek van de maandcommissaris al enkele weken geleden dat er nog een vergadering had plaatsgevonden. In een andere voorziening nam de vergadering de vorm aan van een blad met vragen.

Begeleiders mandaat geven om ter plekke te mogen beslissen

Eén voorziening pakt de kritiek van jongeren dat er niets gebeurt met hun input aan door begeleiders de mogelijkheid te geven om voorstellen van de jongeren waarover een consensus is, meteen ter plekke goed te keuren.

De manier van werken tijdens de bewonersvergadering, waarbij de begeleider zoveel mogelijk tijdens de vergadering samen met de aanwezige jongeren knopen doorhakt en beslissingen neemt, wordt als positief ervaren. Het vergt nog oefening, maar begeleiders en jongeren krijgen deze nieuwe bewonersvergadering steeds beter onder de knie. Het heeft een positieve impact op het gevoel van betrokkenheid van de meisjes.
Een maandcommissaris

Suggestie – goede praktijk

In één voorziening worden jongeren, net als de begeleiders, betrokken bij de driemaandelijke overlegvergadering tussen de directie en de maandcommissaris. Tijdens dat overleg komen, op basis van de voorbereiding van de leefgroepverantwoordelijke, alle topics in de maandverslagen aan bod. De jongeren nemen zelf deel aan het overleg, formuleren feedback en leggen vragen op tafel.

Kleine vormen van participatie die een verschil maken

Sommige voorzieningen vinden manieren om in het leven van elke dag kleine vormen van inspraak te creëren. In één voorziening vertellen de jongeren aan de maandcommissaris dat ze feedback kunnen noteren op de maaltijd, zodat de kok de maaltijden daarop kan afstemmen. In andere voorzieningen is deze evidente vorm van inspraak – mee keuzes maken voor het menu – afwezig.

Aanbevelingen

- Probeer ook de stem te horen van jongeren die niet naar de bewonersvergadering komen.
- Een bewonersvergadering is één methode om inspraak vorm te geven. Zorg dat bewonersvergaderingen meer zijn dan enkel de week of het menu overlopen. Maak hier een effectief instrument van en schat de input van jongeren naar waarde. Koppel ook steeds terug naar jongeren rond wat er met hun input gebeurde.
- Nodig jongeren en begeleiders (of via afvaardiging) uit op het driemaandelijks overleg van de maandcommissaris met de directie.

9. Geestelijke gezondheid

Behoeftte aan psychologische hulp

Verschillende jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze behoefte hebben aan psychologische hulp en niet de hulp krijgen die ze nodig hebben. Ze begrijpen niet waarom dat niet (meteen) kan.

In enkele leefgroepen binnen een ruimere structuur komt een psychiater in de leefgroep. Sommige voorzieningen hebben zelf een samenwerking opgezet, in vele andere is het een probleem om een geestelijke-gezondheidsprofessional te vinden voor de jongeren.

“

De arts van het psychiatrisch centrum kwam intussen langs om te vragen of de jongere vijf minuten tijd heeft en gaat met hem buiten zitten. Zo knap hoe het veilig verblijf deze samenwerking heeft opgezet.

Een maandcommissaris

Veel te lang wachten op psychologische en psychiatrische hulpverlening

De maandcommissarissen noteren onder anderen een meisje dat na een abortus geen psychologische begeleiding kon krijgen wegens de wachtlijsten, een jongere die om dezelfde redenen geen psychologische opvolging kreeg na een misbruiktrauma en nog een andere jongere die ondanks elf suïcidepogingen – de laatste dateerde van drie maanden voor het gesprek met de maandcommissaris – op de wachtlijst stond voor een afdeling jeugdpsychiatrie.

Begeleiders die traumasensitief werken

In verschillende voorzieningen merkt de commissie op dat er traumasensitief gewerkt wordt met de jongeren.

“

Begeleiders zijn inhoudelijk sterk en zetten ‘de traumabril’ op wanneer ze kijken naar het gedrag van de meisjes en hoe hier het beste mee om te gaan. Dat is terug te zien in de leefgroepen, en te horen in hoe er op vergaderingen gesproken en nagedacht wordt.

Een maandcommissaris

Nood aan snel kunnen schakelen

Omdat jongeren soms relatief korte trajecten lopen in deze voorzieningen, is snel schakelen noodzakelijk. Er wordt gezocht naar oplossingen. Een jongere die via een gespecialiseerde dienst onlinetherapie aangeboden kreeg, weigerde die evenwel, omdat hij de therapeut liever in persoon zag.

Behoeftte aan ruimte om te praten na zelfverwonding

Sommige jongeren voelen te weinig ruimte om over hun geestelijke-gezondheidsproblemen te praten. Ze willen dat hun problemen ernstig worden genomen.

Een meisje vertelt aan haar maandcommissaris dat ze zich op het moment van een zelfverwonding heel eenzaam voelt en dat ze na de verwonding nood had aan erkenning voor haar leed. Wat ze kreeg was een: 'Kuis je boeltje maar op'. Ze mist de ruimte om nadien over haar gevoelens te kunnen praten.

De begeleider vertelt aan de maandcommissaris dat ze willen vermijden dat meisjes zichzelf verwonden om te tonen dat ze zich slecht voelen. Na een incident met een zelfverwonding wordt de jongere verzorgd, maar de zelfverwonding op zich krijgt niet veel aandacht. De begeleiding wil het gedrag niet bekrachtigen.

Aanbevelingen

- Garandeer nazorg bij incidenten waarbij jongeren zich verwonden of zichzelf in gevaar brengen zoals bij pogingen tot suïcide. Maak tijd en ruimte vrij voor een gesprek met de jongere en de begeleiders. Breng expertise binnen.
- Neem in het personeel profielen op die geschoold zijn in geestelijke gezondheidszorg of zorg dat er snel geschakeld kan worden naar externe diensten.
- Zet in op samenwerkingsverbanden met diensten voor geestelijke gezondheidszorg.

10. Jongeren die weglopen

Verschillende redenen om weg te lopen

Nogal wat jongeren hebben het moeilijk met de gestructureerde omgeving waarin zij weinig ademruimte voelen. Jongeren kennen soms geen andere uitweg dan de voorziening te ontvluchten. Als de maandcommissarissen vragen waarom ze weglopen, geven ze verschillende redenen. Ze willen naar vrienden of familie. Ze vinden het in de leefgroep "te saai" of lopen weg "voor de kick". Ze willen een 'normaal' leven leiden zoals hun vrienden buiten de voorziening. Ze vinden de voorziening te weinig flexibel en willen "ontsnappen" aan het verplicht ontbijt om 7u30 of het verplicht roken op bepaalde tijdstippen en niet op andere.

“ Ze geven me hier gewoon niet genoeg vrijheid, daarom dat ik bijna altijd wegloop. Ik moet echt elke dag eens buiten zijn. Een paar uurtjes buiten zou echt een oplossing zijn. Maar ja, nu verpest ik het telkens door weg te lopen.

Struikelblokken en kansen

Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze gebruik maken van momenten waarop ze alleen buiten zijn om weg te lopen, bijvoorbeeld van en naar school, of ze lopen weg uit de voorziening zelf.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat ze struikelblokken inbouwen die het moeilijker maken om weg te lopen, zoals omheiningen en gesloten deuren. Tenzelfdertijd argumenteren ze dat veilig verblijf geen gesloten afdelingen heeft, en dat ze jongeren kansen willen geven om aansluiting te vinden bij een leven buiten de voorziening.

Contact tijdens fugue

Weglopende jongeren vertellen over hun weglopen aan de maandcommissarissen en de begeleiders. Tenzij er een risico is – tienerpooiers, drugshandel – contacteren begeleiders in veel voorzieningen minder snel de politie.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat ze de jongeren tijdens hun *fugue* volgen via sociale media en contacteren hen geregeld.

Onduidelijkheid bij sancties verhoogt onrust

Zodra ze terug zijn, krijgen jongeren die weglopen vaak een strakker regime om hun opnieuw structuur en veiligheid te bieden na dagen en soms weken van ontregeling. Hoe lang dat regime duurt, hangt af van de inschatting van de begeleiders. De jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze onrustig worden van die onduidelijkheid.

Weglopen als aanzet tot gesprek

Sommige voorzieningen zien in weglopen een aanleiding om een jongere – naargelang het profiel – meer vrijheid en verantwoordelijkheid te geven om het weglouprisco op die manier te beperken, eerder dan nog meer beperkingen op te leggen.

Aanbevelingen

- Teken een beleid tegen weglopen uit met alle betrokken actoren dat inzet op preventie, aanpak en nazorg.
- Bespreek dit beleid met de jongere. Vraag de jongere wat hem of haar binnen en buiten de voorziening doet weglopen en hoe dit kan worden vermeden. Duid de stappen die de voorziening zet om fugues te vermijden en de stappen tijdens de fugue. Wat is de aanpak, wat zijn de noden en bezorgdheden van de voorziening tijdens een fugue en wie zijn de betrokken actoren?
- Kijk naar fugues als een hefboom om met de jongere in gesprek te gaan.

11. Drugs

Jongeren verwijzen in gesprekken met de maandcommissarissen soms bijna terloops naar het gebruik van drugs.

“ Ik wil niet stoppen met gebruiken, gebruik is voor mij genormaliseerd. Ik begrijp dat anderen dat wel als een probleem zien. Ik heb zicht op wat drugs met mij doet, op gewenning, begrijp mij.

“ Ik gebruik drugs om me niet leeg te voelen.

Sommige jongeren geven aan hulp te willen om met drugs te stoppen, voor anderen maakt het deel uit van hun leven.

“

Ik wil naar Hasselt, met vrienden afspreken, naar de McDonalds, winkelen en drinken. Ik mag dat niet meer omdat ik hasj heb gerookt. Ik heb er geen spijt van.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissarissen dat ze de regel hanteren dat jongeren die onder invloed zijn, op hun kamer moeten blijven tot ze nuchter zijn. In één voorziening proberen ze via dialoog de leefgroep opnieuw drugsvrij te maken, eerder dan door sancties op te leggen.

Aanbevelingen

- Werk een drugspreventie beleid uit. Zoek inspiratie in de sociale invloed programma's van organisaties die gespecialiseerd zijn in effectieve drugspreventieprogramma's.
- Ga een samenwerking aan met deze externe organisaties en breng hun expertise binnen.

We vragen aan de Vlaamse overheid om voorzieningen veilig verblijf en hun jongeren voldoende te ondersteunen in het vermijden van drugsgebruik.

- Zorg dat voorzieningen veilig verblijf en hun jongeren kunnen rekenen op effectieve drugspreventieprogramma's.

12. Afzondering

De commissie ziet preventieve inspanningen

Niet elke voorziening heeft of gebruikt de afzonderingsruimte. Verschillende voorzieningen lieten aan de maandcommissarissen weten dat ze de afzonderingskamer zo weinig mogelijk willen gebruiken – alleen bij acuut gevaar. In één voorziening werd deze kamer in vijf maanden slechts één keer gebruikt.

De maandcommissarissen noteren dat verschillende voorzieningen inzetten op de-escalatie en investeren in zwaardedekens en prikkelarme ruimtes of *comfort rooms*. Jongeren kunnen ook zelf vragen om daar tijd door te brengen.

Suggestie – goede praktijk

In één voorziening werd de afzonderingskamer omgebouwd tot een kussenkamer.

In de onthaalfase krijgen alle jongeren uitleg over het gebruik van deze kamer. Met een jongere die graag in de kussenkamer tot rust komt, werd bekeken in welke situaties ze de kamer nodig zou hebben en oefenden de begeleiders zodat de jongere wist wat te verwachten wanneer ze haar naar de kussenkamer zouden brengen.

Als een jongere in de kussenkamer is, blijft een begeleider in de buurt; als het kan, blijft de deur open.

Sommige voorzieningen maken gebruik van fixatie, waarbij een begeleider de jongere fysiek in bedwang houdt, soms uren – met afwisseling van personeel – vanuit het idee dat nabijheid heilzaam is.

Niet elke begeleider heeft preventie al in de vingers

In andere voorzieningen wordt de afzonderingskamer of afzondering op de eigen kamer wel vaker gebruikt. Jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat het kan afhangen van de begeleider: de ene begeleider zal in gesprek gaan na een incident en probeert samen met de jongere andere copingmechanismen te zoeken, de andere gebruikt sneller afzondering.

“ Ze geeft aan dat ze soms zodanig kwaad en buiten zichzelf is dat ze bijvoorbeeld met alles begint te gooien in haar kamer. Het is een noodkreet, een vraag om gehoord te worden. Sommige begeleiders begrijpen dit en blijven bij haar op de kamer zitten en trachten te luisteren, vertelt ze. Andere begeleiders zullen sneller naar de afzonderingsruimte toeleiden. Ze geeft er de voorkeur aan dat er naar haar geluisterd wordt en de begeleiders haar trachten te troosten op haar kamer.

Een maandcommissaris

Ervaringen in afzonderingskamer die blijven hangen

Een jongere vertelt aan de maandcommissaris hoe er geen toiletpot was in de afzonderingskamer.

Een andere jongere meldt dat de politie haar zonder kleren in afzondering heeft gezet.

De voorzieningen vertellen aan de commissie dat ze de incidenten ten zeerste betreuren. De ene voorziening is op zoek naar een evenwicht tussen veiligheid en huiselijkheid. De afzonderingskamer had oorspronkelijk een metalen gevangenis toilet. Deze strookte niet met de huiselijke sfeer van de voorziening en werd vervangen door een draagbaar toilet. Bij zeer ernstige incidenten verwijdert de politie het toilet vanuit veiligheidsoverwegingen.

De jongere in de andere voorziening werd door vrouwelijke politieagenten onder dwang tot op haar ondergoed gefouilleerd. De voorziening had na het incident onmiddellijk overleg met de politie en pleitte voor een meer voorzichtige toepassing van de protocollen voor fouille onder dwang. De jongere kreeg na het incident van de begeleiders duidelijk te horen dat ze betreurd dat dit gebeurd was.

Voor sommige voorzieningen is er nog geen of te weinig budget om zachte materialen voor deze kamer aan te kopen.

“ Twee keer moest ik al naar de kussenkamer. Dat vond ik heftig. De bijstand komt dan, die pakken je op en immobiliseren je.

Een ernstig incident, waarbij een jongere door een extern, veelkoppig bijstandsteam naar de afzonderingsruimte werd gebracht, en daar in serieuze ademnood kwam, leidde tot een onmiddellijke aanpassing van het afzonderingsbeleid in de voorziening.

De directeur vertelt aan de maandcommissaris dat de voorziening na dit ernstig incident haar opleiding aanpaste zodat begeleiders in de leefgroep positie kunnen en durven innemen bij afzondering. Er is nagedacht over de praktische mogelijkheden voor afzondering en er is een werkgroep ‘omgaan met agressie in een groep’ opgericht. De voorziening heeft ook geïnvesteerd in materialen voor Basic Life Support (BLS) na de ademhalingsproblemen van de jongere. De samenwerking met dat specifieke bijstandsteam is opgezegd; de voorziening ging op zoek naar een alternatief dat de veiligheid van jongeren en begeleiders kan garanderen. Het incident werd onmiddellijk gemeld aan het Agentschap Opgroeien. De jongere in kwestie kreeg excuses.

Aanbevelingen

Afzondering moet zoveel mogelijk vermeden worden. Het kan nooit ingezet worden als sanctie. Het is enkel toelaatbaar wanneer de fysieke integriteit van de jongere en de mensen rondom hem in het gedrag komt. We vragen aan de voorzieningen om (verder) in te zetten op preventie en op de nodige zorg tijdens en na de afzondering.

- Breng de eigen praktijk (herhaaldelijk) in beeld, en leg ze naast de intersectorale richtlijnen voor de preventie en toepassing van afzondering en fixatie in de brede residentiële jeugdhulp. Is er een correcte registratie? Zijn er alternatieven voor afzondering en fixatie? Wordt het personeel voldoende opgeleid en getraind? Is er een signaleringsplan? Wordt ingezet op het vermijden van escalaties en nabijheid tijdens afzondering en fixatie? Zijn infrastructurele aanpassingen nodig? Vinden jongeren gehoor voor hun ervaringen? Is er nazorg voor de jongere en de direct betrokken begeleiders en medewerkers?
- Houd de aandacht voor de preventie en de toepassing van afzondering en fixatie hoog. Is afzondering en fixatie en de evaluatie ervan een vast agendapunt tijdens teamvergaderingen?
- Doe (herhaaldelijk) beroep op ondersteuning. Bijvoorbeeld op de competentieversterking en de praktijkgerichte ondersteuning van het project 'omgaan met VBM (vrijheidsbeperkende maatregelen)'.

We vragen aan de Vlaamse overheid om de voorzieningen veilig verblijf te (blijven) ondersteunen in de preventie en toepassing van afzondering en fixatie. Zet (verder) in op de randvoorwaarden die de intersectorale richtlijnen naar voren schuiven:

- Ga voor een intersectoraal registratiesysteem.
- Zorg dat voorzieningen op begeleiding en een optimaal en gedifferentieerde personeelscapaciteit kunnen rekenen.
- Maak infrastructurele aanpassingen mogelijk.

13. Time-out in andere voorzieningen

De commissie noteert vragen bij het nut van time-out

De maandcommissarissen noteren dat de jongeren veel vragen hebben bij het nut van een time-out in een andere voorziening dan degene waar ze op dat moment verblijven.

“Time-out in de GI helpt niet, dat maakt me alleen maar bozer.

Telkens een nieuwe breuk

Meerdere jongeren vertellen aan de maandcommissarissen dat ze al in (zeer) veel voorzieningen hebben verbleven, ze zijn al vaak moeten verhuizen van leefgroep naar leefgroep, met telkens nieuwe breuken. Ze hebben het gevoel dat ze in elke nieuwe voorziening of leefgroep weer van nul moeten beginnen.

“De jongere is een meisje van bijna 13 jaar. Ze geeft aan tussen haar 10 en 13 jaar in 8 verschillende leefgroepen te hebben gewoond. Ze vindt het niet fijn omdat het op die manier moeilijk is voor haar om een vertrouwensband op te bouwen.
Een maandcommissaris

Begeleiders kritisch over meerwaarde

Ook sommige begeleiders in veilig verblijf zijn kritisch over de meerwaarde van een time-out in een gemeenschapsinstelling. Sommige voorzieningen zeggen er alles aan te doen om doorverwijzingen naar andere voorzieningen te vermijden. Maar veel alternatieven voor een time-out in de voorziening zelf zien ze nog niet.

Begeleiders vertellen aan de maandcommissaris dat ze er alles aan doen om een time-out te vermijden. In één voorziening waar de spanningen tussen twee jongeren hoog opliepen, tot en met fysieke agressie, werkten ze een regeling uit voor één van beide jongeren, waarbij die de helft van de tijd bij de moeder kon verblijven. Op deze manier wilden de begeleiders een time-out vermijden die deze jongere toch niet zou helpen.

Aanbevelingen

- Probeer time-out zoveel mogelijk te vermijden en zo lang mogelijk uit te stellen.
- Kies waar het kan voor een individueel programma in plaats van een transfer om nieuwe breuken te voorkomen.
- Zoek creatieve alternatieven in de voorziening, eventueel met partners, om meer in te zetten op een time-in, in plaats van een time-out.
- Empower begeleiders om samen met de jongeren een signaleringsplan op te stellen en te integreren in hun dagelijks leven, om escalaties te voorkomen.
- Kies voor herstelgericht werken in de voorziening als krachtiger alternatief voor een externe time-out.
- Als een time-out toch onvermijdelijk is, wees dan transparant over de reden voor de time-out in een andere voorziening.

14. Politie

In de voorzieningen veilig verblijf komen jongeren het vaakst in aanraking met de politie wanneer ze weggelopen zijn, of wanneer ze van de jeugdrechtbank worden overgebracht. De politie kan in uitzonderlijke omstandigheden ook opgeroepen worden door de begeleiding wanneer een incident met een jongere zwaar uit de hand loopt, met gevaar voor de andere jongeren of de begeleiders.

De relaties tussen de jongeren in de voorzieningen voor veilig verblijf en de politie vallen niet binnen het mandaat van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties. De manier waarop de politie zich opstelt of tussenbeide komt, kan de houding van jongeren nadien in de leefgroep wel beïnvloeden. We nemen daarom enkele ervaringen op waarover jongeren hun maandcommissaris hebben verteld.

Te hardhandige aanpak en handboeien

Enkele jongeren gaven aan dat ze niet voorbereid waren op de overbrenging naar een gesloten voorziening veilig verblijf. Ook niet op het gebruik van handboeien door de politie. Sommige jongeren vertelden aan hun maandcommissaris dat ze zich nog steeds slecht voelden door de manier waarop ze eerder door de politie behandeld zijn.

De jongens vertellen veel over wat ze meemaakten voor ze in de voorziening kwamen, ze hebben allemaal veelvuldig politiecellen gezien. Het ging er soms hardhandig aan toe. Ook op straat en op de vlucht voor de politie hebben ze hun traukjes om zoveel mogelijk uit de handen van de politie te blijven. Als ze echter toch opgepakt werden, was het ook vaak hardhandig.

Een maandcommissaris

De commissie ziet stappen richting afspraken met politie

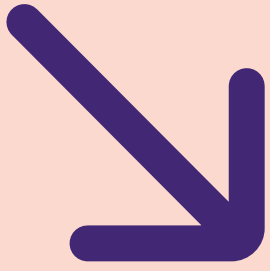
Verschillende voorzieningen denken na over hoe ze het overleg en de samenwerking met de politie op punt kunnen stellen. Voorzieningen beseffen dat de politie een ordedienst is, geen pedagogisch middel.

Voorzieningen vertellen aan de maandcommissarissen dat ze met de politie hebben afgesproken dat ze, bij een interventie vanuit het signaleringsplan, eerst de politie brieven. Een andere voorziening greep een politietussenkomst bij een incident aan om met de lokale politie nadien in gesprek te gaan over de aanpak van dit incident en van mogelijke toekomstige incidenten. Er zijn afspraken gemaakt over wanneer er al dan niet een proces-verbaal wordt opgesteld, of en wanneer de politie moet ingeschakeld worden bij jongeren die vluchten en bij jongeren die weglopen.

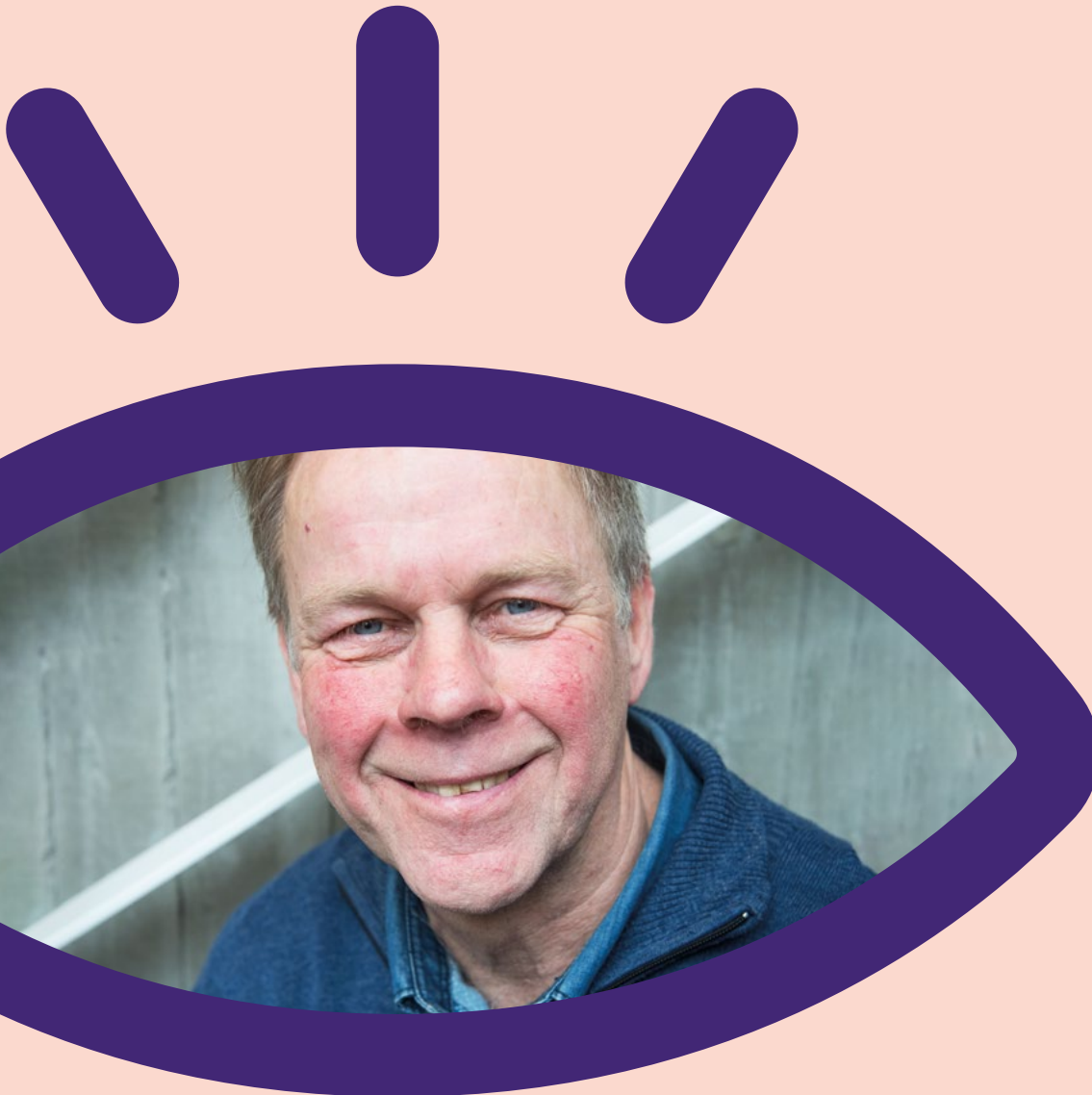
Aanbevelingen

- Maak goede afspraken met de politie. Zoom in op hoe een tussenkomst zal verlopen, hoe er gewaakt kan worden over de rechten en integriteit van jongeren.
- Zorg na een interventie van de politie voor een debriefing. Neem ook de ervaringen van de jongeren mee.
- Minderjarigen boeien is bij wet principieel verboden, tenzij bij het overbrengen, uithalen en bewaken van minderjarigen die verdacht en vervolgd worden omwille van een als misdrijf omschreven feit en er een risico is op gevaar of vluchten. Jongeren die in een voorziening veilig verblijf verblijven mogen in principe niet geboeid worden.

Reflectie van maandcommissaris Pieter De Loof

Pieter De Loof is al vijf jaar maandcommissaris in De Markt. De commissie vroeg hem om een reflectie te schrijven over zijn ervaringen en de veranderingen die hij gedurende zijn mandaat kan waarnemen.

“Sinds maart 2019 kom ik als maandcommissaris in De Markt. Wat me in het begin opviel, was de hiërarchische structuur, waarbij het leven van de jongeren werd aangestuurd van bovenuit met vaste regels van ‘s morgens tot ‘s avonds. Begeleiders moesten voorkomen dat jongeren zich fout gedroegen en erop toezien dat ze de regels volgden.

Als ik vertelde hoe jongeren dat ervaaarden, volgde een verdedigende verantwoording. Er werd gewezen op de te volgen regels. Er was weinig ruimte om te zoeken hoe ze tegemoet konden komen aan de verzuchtingen van de jongeren.

Die manier van werken heeft geleidelijk plaatsgemaakt voor een andere manier van omgaan met jongeren, al is het proces niet af. Jongeren in De Markt hebben nood aan nabijheid, erkenning en vertrouwen, aan mogen mislukken, aan vrijheid en autonomie.

De eerste zichtbare verandering zagen jongeren in het aantal regels en sancties. Enkel zware vergrijpen leiden nu nog zonder uitzondering tot afzondering. Het aantal regels dat kan leiden tot een ‘kamerarrest’ is beperkt, en ook sancties zijn in de meeste leefgroepen ondertussen beperkt tot 15 minuten. Tot vandaag blijft het principe wel gehandhaafd dat de duur van een afzondering bepaald wordt door de ernst van het ‘vergrijp’, maar ook daarin komt een kentering. De afzondering duurt tot de veiligheid van iedereen gegarandeerd is. Maar die discussie is nog niet afgerond.

Voor zover ik dit nu al kan beoordelen, zorgt het onlangs opgerichte ondersteuningsteam voor een nieuw elan. Jongeren in afzondering krijgen daar veel meer ruimte en nabijheid, waardoor sommige jongeren zelf vragen om daar tijdelijk te verblijven na een conflict in hun leefgroep. Het ondersteuningsteam peilt bovendien naar de behoeften en de spanningen in de leefgroepen om die te ontlasten, waardoor gedwongen afzondering vaak kan vermeden worden.

Jongeren hadden in De Markt veel verplichte kamermomenten, zogenaamd om jongeren tot bezinning te brengen. Ondertussen zijn die vaste kamermomenten beperkter en proberen begeleiders een zinnvollere invulling te geven. Het gebeurt al vaker dat tijdens die kamermomenten een begeleider bij een jongere binnenstapt en een babbel doet. Ook al zijn deze veranderingen positief, jongeren vinden nog steeds dat er te veel verplichte en vaste kamermomenten zijn.

De evolutie is niet lineair. Ze verschilt naargelang de leefgroep en de begeleider, die al dan niet geheel of deels meestapt in dit veranderingsproces. Mij valt daarbij op dat hoe gestructureerder een leefgroep is, hoe minder jongeren de aandacht krijgen die ze zo graag willen.

Jongeren vertellen mij nu dat begeleiders naar hen luisteren als zij daar nood aan hebben. In conflicten is er minder sprake van ‘machtsmisbruik’ door begeleiders. Begeleiders zijn er zich meer van bewust dat zij in een structurele machtspositie staan tegenover de jongeren, zeker bij conflicten.

De Markt is volop in beweging. Flexibiliteit in de omgang met jongeren, weg van de vaste afspraken, en werken met de kracht van jongeren lijken mij nog twee belangrijke werven, die voor jongeren het verschil kunnen maken.

Vlaams Detentiecentrum

"De mama van een van de jongens heeft net gebeld dat hij geslaagd is, bijzonder dankbaar voor de opvolging door de leerkracht."

MAANDCOMMISSARIS VAN HET
VLAAMS DETENTIECENTRUM

Het Vlaams Detentiecentrum heeft plaats voor acht jongeren die uit handen gegeven zijn. Dit betekent dat ze voor hun achttiende feiten hebben gepleegd waarvoor ze als volwassenen berecht worden. Het detentiecentrum bevindt zich in een aparte vleugel van de gevangenis van Beveren.

1. Afhankelijkheid van de federale gevangenis

Het Vlaams Detentiecentrum blijft sterk afhankelijk van de federale gevangenis waar het zich in bevindt. Zo vindt het bezoek voor de jongeren plaats in een lokaal van de federale gevangenis. Afwijkingen in de uurregeling omdat de ouders bijvoorbeeld van ver moeten komen, worden niet toegestaan omdat de zaal dan beschikbaar moet zijn voor de volwassen gedetineerden.

Een staking van het gevangenispersoneel liet zich meteen voelen in het detentiecentrum. Er was geen bezoek mogelijk voor de jongeren en ze konden niet sporten.

Aanbevelingen

Het Vlaams Detentiecentrum Beveren startte begin 2021. De commissie vraagt om een grondige evaluatie.

- Levert de integratie van het Vlaams Detentiecentrum in de gevangenis van Beveren de gewenste resultaten op vanuit kinderrechtenperspectief?
- Kunnen de jongeren terugvallen op een rechtspositie specifiek voor minderjarigen¹, en dit voor elk aspect van hun leven in het detentiecentrum?

We vragen een evaluatie die vanuit de rechten van de jongeren vertrekt, zoals vermeld in het VN-kinderrechtenverdrag.

2. Leefklimaat

Waardering voor bewakingsassistenten

De jongeren vinden dat de bewakingsassistenten (BA) hen over het algemeen correct behandelen.

“ Ik heb geen behoefte om hier op iemand te slaan, want iedereen is hier vriendelijk tegen mij.

In 2023 was er een probleem met één bewakingsassistent. Jongeren vertelden over dreigend en denigrerend gedrag.

De bewakingsassistenten vertelden aan de maandcommissaris gelijkaardige verhalen over de bewakingsassistent. De directie zette na gesprekken met de bewakingsassistenten het contract van deze bewakingsassistent stop.

Sommige bewakingsassistenten gedragen zich als cipiers, andere proberen meer een band met de jongeren op te bouwen.

“ De jongere wordt rustig door muziek. Hij kreeg een gitaar van de directeur en is daar uren mee bezig. Hij speelde gitaar, ik luisterde. (...) Twee BA's kwamen ook aan de deur, het werd een heel spontaan gebeuren met veel plezier waar de jongere duidelijk van genoot. De BA's gaven aan regelmatig muziekmomentjes te houden met hem.
Maandcommissaris van het Vlaams Detentiecentrum

De bewakingsassistenten zeiden het kanaal van de muziek te gebruiken als ingang om een “verzorgende of opvoedende rol” te spelen. Bij een andere jongere probeerden ze te helpen met een eetstoornis. Sommigen lijken dezelfde rol te vervullen als begeleiders in gemeenschapsinstellingen, maar zonder de pedagogische opleiding of omkadering.

De bewakingsassistenten vertellen aan de maandcommissaris dat het lastig is om een afstandelijke bewakingsrelatie met de jongeren te onderhouden als er heel weinig jongeren aanwezig zijn in het detentiecentrum.

¹ Het nieuwe decreet over de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp ambieert hierop een antwoord te bieden. Tijdens het schrijven van dit jaarverslag, werd het decreet voor de tweede keer principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

Dagschema varieert naargelang bezetting en profiel

Jongeren hebben per dag verschillende bezigheden. Ze kunnen sporten en in de buitenlucht verblijven op de wandelkoer. Het aantal uren onderwijs varieert naargelang de opleiding. Daarnaast luisteren ze naar muziek, verrichten ze taken zoals schoonmaken. Af en toe wordt er samen gekookt. Er is wekelijks een filmavond en een gemeenschappelijk PlayStation-moment in de living.

Het dagschema en de leefregels veranderen met de bezetting en het profiel van de jongeren. Als er minder jongeren zijn, wordt het regime soepeler en kunnen de jongeren iets meer tijd doorbrengen in de living. Riskeert de situatie tussen de jongeren te escaleren dan worden zaken teruggeschroefd.

Dit maakt het niet altijd evidentier voor jongeren of bewakingsassistenten. Er zijn vaak grote verschillen tussen de jongeren, ook wat betreft de feiten, waardoor de onderlinge spanningen soms oplopen. Sommige jongeren zeggen bang te zijn van medege-detineerden.

Opmerkelijk was ook de vraag van een jongere om naar de isoleercel te mogen om "tot rust te komen", wat ook voor een heel korte periode mocht van de bewakingsassistenten.

Meer multimedia voor onderwijs en vrije tijd

De jongeren hebben toegang tot tablets waarmee ze, onder toezicht, filmpjes van Netflix of YouTube kunnen downloaden. Voor de instelling zijn deze multimedia een gunst, de jongeren beschouwen dit als een verworvenheid, wat soms tot discussie leidt.

De directie vertelt aan de maandcommissaris dat er op dit moment minder tablets worden geleverd dan aangevraagd waardoor jongeren ze moeten delen, wat soms voor spanningen zorgt.

Behoeftte aan samen zijn en samen sporten

De jongeren vragen of het niet mogelijk is om meer gezamenlijke momenten te hebben. Ze vragen ook of ze kunnen sporten met de bewakingsassistenten, die nu meestal alleen maar toezicht houden. Sporten doen ze individueel of in groep, twee uur per dag.

De voorziening vertelt aan de maandcommissaris dat de sportleerkracht, die het Agentschap Opgroeien voorzag, toegewezen is aan een andere voorziening. Verschillende bewakingsassistenten hebben een professionele sportloopbaan achter de rug, als atleet of als trainer. Een bewakingsassistent heeft aangeboden om een sportprogramma op te zetten.

Aanbevelingen

- Houd het leefklimaat in het detentiecentrum tegen het licht van een ontwikkelingsgericht leefklimaat, dat inzet op de fysieke en de mentale gezondheid van jongeren, het welzijn, het contact, de veiligheid en de persoonlijke groei van minderjarigen. Dragen het dagschema en het leefklimaat bij tot zo'n ontwikkelingsgericht leefklimaat? Welke stappen moeten daarvoor gezet worden en wat is daarvoor nodig? Is een ontwikkelingsgericht leefklimaat voor minderjarigen te realiseren binnen een gevangenis voor volwassenen?

3. Onderwijs

Nood aan institutionele prioriteit

Het grootste deel van 2023 was er één leerkracht. Door het beperkt aantal jongeren werd de vorige leraar niet meteen vervangen. De aanwezige jongeren hebben heel uiteenlopende onderwijsnoden, leerplannen, interesses en mogelijkheden. Dit lukt alleen met individuele begeleiding, wat maar haalbaar is als er niet te veel jongeren zijn.

De voorziening vertelt aan de maandcommissaris dat het moeilijk is om leerkrachten aan boord te houden omdat er te veel onzekerheid is over hun statuut en verloning.

Lof voor de leerkracht

De leerkracht slaagde erin om voor één jongere een goede samenwerking met de oude school op te bouwen.

Drie jongeren legden voor de zomer (gedeeltelijke) examens af en zijn geslaagd. Ze prezen de inspanningen van de leerkracht die in voldoende oefeningen voorzag en hen tijdens de examens dagelijks telefonisch ondersteunde.

“ De mama van een van de jongens heeft net gebeld dat hij geslaagd is, bijzonder dankbaar voor de opvolging door de leerkracht. Het maakte zijn verblijf thuis [met enkelband, red.] een stuk draaglijker. Ook de andere jongen liet weten dat hij geslaagd is en dat hij heel blij was met de ondersteuning, want dat het anders niet gelukt zou zijn.

Maandcommissaris van het Vlaams Detentiecentrum

Aanbevelingen

We vragen de Vlaamse overheid om de onderwijstrajecten van de jongeren in het Vlaams Detentiecentrum meer te ondersteunen.

- Zorg ervoor dat jongeren onderwijs kunnen volgen dat gelijkwaardig is aan het onderwijs in de buitenwereld, ook wanneer de jongere buitengewoon onderwijs volgde.
- Werk een regelgevend kader uit dat de samenwerking tussen het detentiecentrum en de externe school stroomlijnt. Verduidelijk de rol van de externe school en het detentiecentrum.
- Zet stappen zodat zoveel mogelijk jongeren kunnen rekenen op een onderwijsaanbod met perspectief op een onderwijs- of beroepskwalificatie.
- Zoek naar oplossingen om praktijkleren mogelijk te maken.

4. Geestelijke gezondheid

Nood aan geestelijke gezondheidszorg

De geestelijke gezondheidszorg die jongeren in het Vlaams Detentiecentrum krijgen is ontoereikend. Een structurele samenwerking met een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg wordt momenteel uitgesloten omdat er een wachtlijst is van twee jaar, en de consulten volgens het detentiecentrum te duur zijn in verhouding tot het budget. Een verpleegkundige zet dagelijks de medicatie klaar, maar er is geen toezicht door medisch geschoold personeel op de inname ervan.

Instroom van jongeren met zware psychiatrische problemen

Ook in 2023 verbleven in het Vlaams Detentiecentrum jongeren met ernstige psychiatrische problemen. Dit strookt niet met de criteria voor uithandengeving. Uithandengeving kan enkel bij jongeren die toerekeningsvatbaar zijn, bij wie een psychiatrisch en sociaal onderzoek aantoont dat de jongere op een volwassen manier verantwoordelijkheid draagt.

Uithandengeving, poort tot internering?

In 2023 werd een jongere met een zware psychiatrische problematiek op die manier geïnterneerd. Hij werd overgebracht naar de psychiatrische annex van een volwassenengevangenis in Brussel. Deze overbrenging beroerde de directie, alle personeelsleden en de maandcommissaris.

De jongere kreeg en krijgt niet de zorg die hij nodig heeft. Tijdens zijn verblijf in het Vlaams Detentiecentrum werd de jongere niet begeleid door een psychiater. Het detentiecentrum was er niet in geslaagd een psychiater te vinden bij wie de jongere regelmatig terecht kon. Sinds de internering van de jongere in een volwassenengevangenis in Brussel, gaan de psycholoog en de maatschappelijk werker van het detentiecentrum om de twee weken over en weer om de toestand van de jongere op te volgen. Ook daar krijgt hij niet de nodige psychiatrische zorg.

Aanbevelingen

- Zorg dat de jongeren op adequate geestelijke gezondheidszorg kunnen rekenen die inzet op mentale gezondheid én persoonlijke groei.
- Zorg dat het toedienen van (zware) medicatie nauwkeuring wordt opgevolgd.
- Evalueer systematisch het profiel van uithandengegeven jongeren en welk traject zij doorlopen na hun uithandengeving.
- Vermijd uithandengeving als poort naar internering. Bekijk welke alternatieven er zijn en bekijk kritisch of internering wel het verhoopde effect heeft. Het is verbazingwekkend dat sommige jongeren met een zware psychiatrische problematiek als toerekeningsvatbaar gezien worden.
- Garandeer dat jongeren met zware psychiatrische problemen op psychiatrische en psychologische hulpverlening kunnen rekenen.

In het najaar kreeg een jongere (onverwacht) de vrijpraak. Hij stond op straat, zonder dak boven het hoofd, zonder uitzicht op een inkomen, zonder papieren. De commissie noteerde een grote betrokkenheid bij de directie, de bewakingsassistenten en de lerares. De psychosociale dienst hield zich echter strikt aan zijn mandaat.

Het afgelopen jaar had de psychosociale dienst maximum vier jongeren tegelijk onder zijn begeleiding. Verschillende jongeren meldden aan de maandcommissaris dat ze geen vertrouwensband hebben met de dienst. Ze voelen zich niet ondersteund in zaken waar de dienst ondersteuning moet bieden. Jongeren bleken bijvoorbeeld moeite te hebben om te onthouden welke de stappen in hun rechtsgang waren. De psychosociale dienst hoort daar een rol in te spelen door de informatie voldoende te herhalen of op papier te zetten om zo frustratie en onzekerheid te vermijden. Jongeren vertellen dat ze het opgeven om nog vragen te stellen. Ze hebben het gevoel dat ze geen gehoor vinden bij de dienst.

5. Nood aan detentietraject met perspectief op re-integratie

Jongeren hebben het gevoel dat er te weinig wordt gewerkt aan hun detentietraject en aan hun re-integratie. De commissie stelde veel onrust vast bij jongeren die geloofden dat ze mogelijks konden vrijkomen, al dan niet onder voorwaarden.

“Eén jongere heeft het moeilijk in afwachting van zijn proces, zit met veel vragen, maar geeft aan dat hij daar niet mee terecht kan bij de PSD [psychosociale dienst, red.]. Hij heeft daar geen vertrouwensband mee omdat hij nog niet zo heel veel gesprekken had met hen. Hij gaf aan dat hij voornamelijk zijn vragen hierover aan de leerkracht stelde.

Maandcommissaris van het Vlaams Detentiecentrum

De begeleiding van het detentietraject en de re-integratie zijn taken van de psychosociale dienst, die bestaat uit één psycholoog en één sociaal werker. Ook in ons vorige jaarverslag noteerden we al opmerkingen van jongeren die zich op dit vlak aan hun lot overgelaten voelden.

Aanbevelingen

- Zorg dat de detentietrajecten en de re-integratie van de jongeren adequaat ondersteund worden. Worden de jongeren voldoende ondersteund in hun persoonlijke groei en re-integratie? Krijgen de jongeren voldoende gehoor en feedback? Worden hun ambities voor een mogelijke toekomst ernstig genomen en ondersteund?
- Draag zorg voor het recht op informatie van jongeren. Zorg dat jongeren weten waar ze staan in het kluwen van de rechtsgang.

Colofon

Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen

Jaarverslag 2023

Redactie

Maandcommissarissen: Veerle Borremans, Edwine Bruyndoncx, Wendy De Bondt, Pieter De Loof, Yana Demeyere, Maarten Doise, Hilde Florquin, Emma Hadermann, Liese Hofkens, An Keppens, Denoix Kerger, Kristel Liesenborghs, Ariane Luyten, Ben Nicolai, Wendy Peeters, Evelyn Schaubroeck, Brigitte Schorrewegen, Aurélie Smets, Marina Van den Broeck, Elke Van den Neucker, Magali Vanderstraeten, Lotte Vandyck, Ann Vanlulle, Lisa Vercruysse en Gawein Verlot.

Yentl Roels (ondersteunend medewerker)

Leen Ackaert (secretaris ai)

Eline Strik (secretaris)

Caroline Vrijens (voorzitter)

Met ondersteuning van Isa Van Dorsseleer

Vormgeving

rca.be

Druk

Drukkerij Artoos

Verantwoordelijke uitgever

Caroline Vrijens

Kinderrechtencommissaris

Leuvenseweg 86, 1000 Brussel

ISBN: 9789077021521

Wettelijk depotnummer: D/2024/9680/001

Dit jaarverslag kunt u ook downloaden op cvtj.be en kinderrechten.be

"Ik mis een bezigheid, gewoon
even een wandeling maken met
de begeleiding, een frisse neus
halen, even weg zijn van tussen
deze vier muren."

JONGERE IN VEILIG VERBLIJF

Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen

Leuvenseweg 86
1000 Brussel

eline.strik@vlaamsparlement.be (secretaris)
leen.ackaert@vlaamsparlement.be (secretaris a.i.)
02 552 41 05
www.cvtj.be